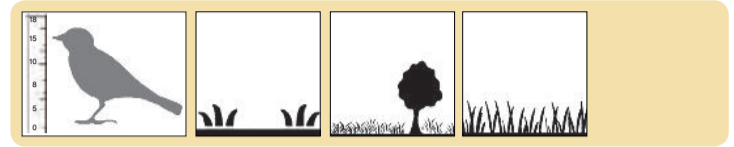


## چکاوک طوقی *Melanocorypha bimaculata*

### Bimaculated Lark

ترکی: توفه لی توراخیی، کردی: چورره ی گهر دن به خال



**Morphological characteristics:** 16-17 cm length and 33-41 cm wing-span. A medium-sized to large lark greatly similar to Calandra Lark *M. calandra*, but distinguished by smaller body, lack of white stripe at rear margin of wings, black loreal stripe, and longer, thicker, and pointed bill with yellow lower mandible. Sexes similar with no seasonal variation. Adult bird with dusty brown head, heavily streaked brown upperparts, buff-white underparts, and two black narrow patches at sides of breast which join almost on centre. In flight, underwing looks dark grey. All tail-feathers with white tips except central and lateral feathers, resulting in distinct white bar at tail-end. Juvenile like adult, but upperparts and upperwing show broad buff feather-fringes, contrasting with centres, creating a scaly look, and pattern on breast less pronounced.

**Biological characteristics:** Prefers habitats of higher altitudes than Calandra Lark; often lives on stony or gravelly mountain steppe, on high plateaus, slopes and terraces with sparse vegetation, or farmlands at high altitudes. On migration, often seen in rice fields, wheat fields, and shores of lakes. Outside breeding season, gregarious and often seen in large flocks. Behaviour and other characteristics greatly similar to Calandra Lark. Escape-flight also similar but shorter tail and longer wings noticeable on take-off. Feeds mainly on insects and plant seeds. Breeding starts early April to late June. Monogamous and territorial. Nest a shallow scrape lined with soft plant material, occasionally along with old animal dung, cloth, or even paper scraps, built on open ground or in shelter of low bush. Usual clutch 4-5, occasionally 3-6, smooth and glossy eggs, semi-oval to oval in shape, white, greyish, or brown with olive tinge and dark brown and light purple spots and patches, 23.2x17.2mm in size. Eggs hatch after 12-13 days. Chicks downy and altricial. Fledging period about 9 days, independent soon after. Usually two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A fairly common breeding bird in natural steppes of Azarbaijan, northern Khorasan, Zagros Mountains east to Fars, and in Kerman highlands. A great portion of breeding population probably leaves Iran in winter.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۶ تا ۱۷ سانتی متر و گستردگی بالها ۳۳ تا ۴۱ سانتی متر است. چکاوکی متوسط تا بزرگ جثه است که شباهت زیادی به «چکاوک گندمزار» دارد ولی به واسطه جثه کوچکتر، فقدان نوار سفید در حاشیه عقبی بالها، وجود خط سیاه در فاصله بین چشمها تا منقار و همچنین منقار به نسبت درازتر، ضخیمتر و نوک تیزتر که نیمه نوک پایینی آن زرد رنگ است، از آن متمایز می شود. نر و ماده هم شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ با سر و روتنه قهوه‌ای خاکی همراه با رگه‌رگه فراوان دیده می شود. زیرتنه سفید نخودی است و دو لکه سیاه نازک در دو طرف بالای سینه دارد که تقریباً در جلوی سینه به هم متصل می شوند. در پرواز زیر بالها خاکستری تیره دیده می شود. همه پرهای دم به استثنای پرهای مرکزی و کناری آن در انتها سفید هستند و نوار سفید واضحی در انتهای دم تشکیل می دهند. پرنده نابالغ تا حد زیادی شبیه بالغها است ولی به واسطه حاشیه روشنتر پوشه‌های روتنه که در تضاد بیشتری با مرکز آن است، فلس دار به نظر می رسد. همچنین لکه خاکستری و تقریباً نامشخصی در دو طرف بالای سینه دارد.

**ویژگیهای زیستی:** نسبت به «چکاوک گندمزار» زیستگاههای مرتفعتر را ترجیح می دهد و اغلب در جلگه‌های مرتفع، شیبدار و ناهموار با پوشش گیاهی تنک همچنین اراضی مزروعی واقع در ارتفاعات بالا به سر می برد و در زمان مهاجرت در مزارع برنج و گندم و نیز سواحل دریاچه‌ها دیده می شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و در دسته‌های به نسبت بزرگ دیده می شود. سایر عادات و رفتارهای شباهت زیادی به «چکاوک گندمزار» دارد و فقط در زمان به پرواز درآمدن از زمین، بال‌های بلندترش قابل تشخیص است. بیشتر از بذر گیاهان و حشرات تغذیه می کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین تا اوایل تیر و با تشکیل قلمرو در مناطق شیبدار کوهستانی آغاز می شود. تک همسر است و آشیانه‌اش چاله‌ای کم عمق روی زمین از الیاف نرم گیاهان، گاهی همراه با سرگین قدیمی حیوانات، تکه پارچه و حتی کاغذ است که آن را اغلب در پناه تاج پوشش بوته‌های کوتاه بنا می کند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی سه یا شش تخم نیمه بیضی تا بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ سفید، مایل به خاکستری یا قهوه‌ای، گاهی همراه با تهرنگ زیتونی، با خالها و لکه‌هایی به رنگ قهوه‌ای تیره و ارغوانی کم رنگ و به ابعاد ۱۷,۲ × ۲۳,۲ میلی متر می گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۳ روز به طول می انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود نه روزگی آشیانه را ترک می کنند و کمی پس از آن مستقل می شوند. احتمالاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** جوجه‌آور به نسبت معمول استپه‌های نواحی آذربایجان، شمال خراسان، نواحی کوهستانی زاگرس و ارتفاعات استان کرمان است. احتمالاً بخش عمده جمعیت جوجه‌آور، کشور را در فصل زمستان ترک می کند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





# Melanocorypha yeltoniensis چکاوک سیاه

## Black Lark

ترکی: قارا توراخیی، کردی: چورره‌ی رهش



**Morphological characteristics:** 19-20 cm length and 34-41 cm wing-span. A large lark, easily distinguished from others by black body (especially of males). Sexes dissimilar, male with little seasonal variation. Male breeding adult with uniform black body, strong yellow bill with black tip and slightly decurved culmen. Non-breeding male with pale whitish grey to buff feather-fringes which reduce the visible amount of black on feathers. Also bill yellow. Adult female with dark brown head and upperparts, black-brown upper wing-coverts, flight-feathers, and tail, white throat, and whitish buff underparts with black-brown feather-centres. Rest of body covered with black or dark brown spots and streaks. Both sexes show dark grey legs. Juvenile resembles adult but with lighter cheeks, more black, buff, and white patches on upperparts, and less streaks on flanks.

**Biological characteristics:** Prefers steppe zone with warm dry summers and cold snowy winters, favouring broad open plains and rolling country covered with scattered *Artemisia*, *Stipa* and other short grass; usually near water, including freshwater or saline lakes. In winter, often concentrates on areas where snow is swept away by wind, as well as along roads, near herds of animals, or around farms and villages. Flight powerful, as in other larks, with typical undulations and sweeps. Escape-flight usually low and fast, in half circle, plummeting into low vegetation and then hiding by squatting. Walks and runs powerfully on ground. Feeds mainly on insects and plant seeds. Food often taken by digging ground or in winter by removing snow from surface.

**Distribution and abundance:** A vagrant and/or an uncommon winter visitor to the south Caspian region, occurring only in extremely severe winters.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.

**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۹ تا ۲۰ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۴ تا ۴۱ سانتی‌متر است. چکاوکی بزرگ‌جثه و تنومند است و به واسطه رنگ سیاه بدن (به ویژه در نرها) از سایر چکاوکها به آسانی قابل تشخیص است. نر و ماده متفاوت و نرها دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری بدن یکدست سیاه دارد. منقار کوتاه، ضخیم، در نیم‌نوک بالایی با اندکی انحنا، زردرنگ و نوک آن سیاه است. در خارج از این دوره پرها حاشیه نخودی کم‌رنگ تا خاکستری مایل به سفید دارند که تا حدی از سیاهی پرها می‌کاهد. همچنین رنگ منقار به زرد شاخی می‌گراید. در پرنده ماده بالغ سر و روتنه قهوه‌ای تیره و روی بالها و دم قهوه‌ای مایل به سیاه است. زیرتنه نخودی مایل به سفید همراه با لکه‌های سفید در پایین گونه‌ها و لکه‌های سیاه رنگی در زیر آنها است و سایر بخشهای بدن از خالها و رگه‌رگه سیاه یا قهوه‌ای تیره پوشیده شده است. هر دو جنس پاهای خاکستری تیره دارند. پرنده نابالغ شبیه پرنده ماده ولی گونه‌هایش روشنتر است. روتنه لکه‌های سیاه، نخودی و سفید بیشتری دارد و در پهلوها رگه‌رگه کمتری دیده می‌شود.

**ویژگیهای زیستی:** استپه‌ای با تابستانهای گرم و خشک و زمستانهای برفی، دشتهای وسیع و باز با تیپ گیاهی غالب از بوته‌های درمنه و گراسها، همچنین خاکهای شور، قلیایی یا رسی در مجاورت آبهای شیرین یا دریاچه‌های شور را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و در زمستان اغلب در حاشیه جاده‌ها، مجاور گله‌ها یا حتی در اطراف نواحی مسکونی در مناطق با ضخامت لایه برف کمتر حضور دارد. پروازی قوی نظیر سایر چکاوکها همراه با حرکات موجی شکل، پیچشهای تند و فرودهای ناگهانی دارد. هنگام احساس خطر با پروازی سریع و کوتاه در مسیری نیم‌دایره پرواز می‌کند، سپس به سرعت بین پوشش گیاهی کوتاه فرود می‌آید و با حالتی چمباته‌زده خود را پنهان می‌کند. روی زمین با قدرت راه می‌رود و می‌دود. برای تغذیه اغلب زمین را حفر می‌کند تا از حشرات و بذر گیاهان تغذیه کند و در زمستان با کنار زدن برف به غذای خود دسترسی پیدا می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** در زمستانهای بسیار سخت به صورت سرگردان و یا زمستان‌گذران غیرمعمول کمیاب در نواحی جنوبی دریای خزر حضور می‌یابد.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.







**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۷ تا ۱۹ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۳ تا ۳۷ سانتی‌متر است. چکاوکی درشت‌جثه است که به واسطه‌الگوی رنگی بدن که شامل ترکیبی از رنگهای بلوطی، سیاه، سفید و خاکستری قهوه‌ای است از سایر چکاوکها به آسانی قابل شناسایی است. نر و ماده تا حد زیادی هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرندۀ نر بالغ تارک سر، گونه‌ها و پوشش‌های روی بالها بلوطی است. روتنه قهوه‌ای خاکستری روشن با رگه‌رگه تیره و زیرتنه یکدست سفید با رگه‌رگه تیره روی سینه و پهلوها دیده می‌شود. شاهپره‌های ثانویه سفید و در پرواز لکه‌های پهن و سفید بزرگی در حاشیۀ عقبی بالها تشکیل می‌دهند که در تضاد با رنگ سیاه شاهپره‌های اولیه و قاعدۀ شاهپره‌های ثانویه و همچنین رنگ بلوطی پوشش‌های روی بالها به خوبی به چشم می‌آید. پره‌های میانی دم تیره و پره‌های کناری آن سفید است. پرندۀ ماده تا حد زیادی شبیه به نر است ولی تارک سر قهوه‌ای خاکستری است و سینه نیز رگه‌رگه بیشتری دارد. پرندۀ نابالغ شبیه به پرندۀ ماده است ولی به واسطه‌حاشیۀ روشنتر پوشش‌های روتنه، فلس‌دار به نظر می‌رسد. همچنین تارک سر و پوشش‌های روی بالها قهوه‌ای (نه بلوطی) است.

**ویژگیهای زیستی:** در علفزارهای خشک و مناطق استپی نواحی نیمه‌بیابانی به سر می‌برد و از نواحی صخره‌ای و سنگی کوهستانی، جنگلها، تالابها و مناطق مسکونی دوری می‌کند، هرچند گاهی در زمان مهاجرت در اراضی مزروعی نیز دیده می‌شود. در خارج از دورۀ جوجه‌آوری پرندۀ اجتماعی است و در زمان مهاجرت، جابجاییهای محلی و در سرزمینهای زمستان‌گذرانی اغلب در دسته‌های کم و بیش بزرگی دیده می‌شود. پروازش شبیه به سایر چکاوکها است، در زمان فرار پروازی کوتاه و در ارتفاع کم دارد که با فرود سریع و ناگهانی درون پوشش گیاهی همراه می‌شود. در تابستان از حشرات و بذر گیاهان و در زمستان فقط از بذر گیاهان تغذیه می‌کند.

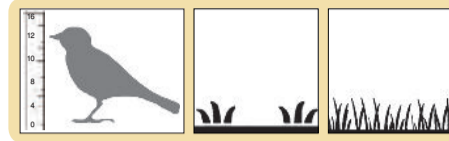
**پراکنش و فراوانی:** به صورت کمیاب زمستان‌گذران نواحی جنوبی دریای خزر و دشت ترکمن صحرا است و به نظر می‌رسد که تعدادش در زمان حضور در این مناطق به میزان سرمای زمستان بستگی دارد.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده‌ جهانی و ملی قرار ندارد.

## چکاوک بال سفید *Melanocorypha leucoptera*

### White-winged Lark

ترکی: آغ قاناد توراخیی، کردی: چورره‌ی بال سپی



**Morphological characteristics:** 17-19 cm length and 33-37 cm wing-span. A large lark, easily distinguished from others by colour pattern which includes a combination of chestnut, black, white, and grey-brown. Sexes greatly similar with little seasonal variation. Adult male with chestnut cap, cheeks, and upper wing-coverts, light grey-brown upperparts streaked with dark brown, and white underparts with dark streaks on breast and flanks. Secondaries white forming a white patch on rear edge of wing, easily noticeable in contrast with black primaries and base of secondaries and chestnut upperwing. Tail dark grey-brown with white outer margins. Female largely similar to male, but with grey-brown cap and more streaked breast. Juvenile resembles adult female, but differs by scaly-looking upperparts due to light feather-fringes and by brown (not chestnut) cap and upper wing-coverts.

**Biological characteristics:** Prefers dry grasslands, steppe and semi-desert, avoiding rocky and stony hills, forests, swamps, and residential areas. On migration, occasionally seen in farmlands. Gregarious outside breeding season, occurring in fairly large flocks on migration and on wintering grounds. Flight strong and undulating, like other larks. Escape-flight low and usually short, plummeting suddenly into vegetation and running on before looking back. Feeds mainly on insects and plant seeds in summer, only on seeds in winter.

**Distribution and abundance:** A scarce winter visitor to the south Caspian region and Turkaman Steppes with numbers depending on the severity of winter.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.

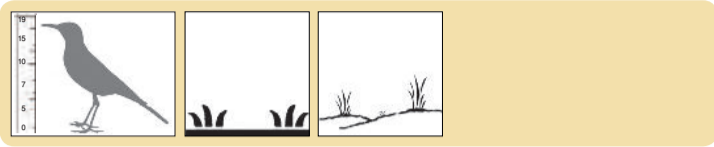




# چکاوک هدهدی *Alaemon alaudipes*

## Greater Hoopoe Lark (Bifasciated Lark)

ترکی: بوب بو تور اخیبی، کردی: چورره‌ی دنلووک در یژ، سیستانی: چوپو گاهک

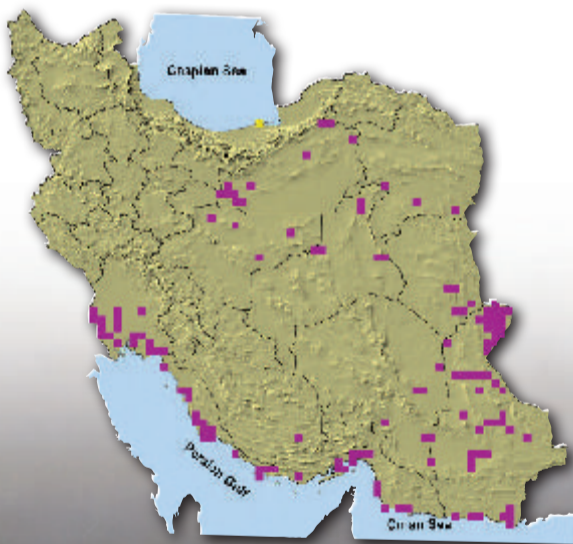


**Morphological characteristics:** 18-20 cm length and 33-41 cm wing-span. A rather bulky lark with slender body, long decurved bill, and long legs and tail. Sexes similar with no seasonal variation. Upperparts of adult sandy-grey which turn to purer grey on head and neck. Supercilium and sub-mustachial stripe white and eye-stripe black. Underparts white, marked with black spots or streaks on breast. Rump and central tail-feathers sandy buff, lateral feathers black and outermost feather white. In flight, wing conspicuously patterned black and white. Juvenile like adult, but bill shorter, black head-pattern reduced, upperparts spotted, and spots on breast greyer and reduced in size and extent.

**Biological characteristic:** Prefers sandy steppe with *Stipa* grass, dry sandy wadis and salt marsh with sparse scrubby vegetation, extensive areas of small or large dunes, and abandoned cultivated fields. Not gregarious, often solitary or occasionally in pairs. Not inclined to fly, runs rapidly over long distances at approach of danger, but highly aerial in display flight, rising steeply up with fluttering wings, nose-diving back with closed wings. Feeds mainly on insects, snails, and to some extent plant material, obtained by superficial pecking or probing with bill in ground. Breeding starts mid-April. Nest a cup of sticks and grass, lined with softer material, built in scrub or on ground in shade of rock or tuft of vegetation. Usual clutch 2-4 sub-elliptical, smooth and glossy white to pale buff eggs, variably spotted and blotched olive-brown, grey, or pale violet, 22.3x17.3 mm in size. Eggs hatch after 13 days. Chicks, altricial and nidicolous, stay in nest for 12-13 days, but dependant on parents for another 30 days or more.

**Distribution and abundance:** A fairly common and widespread resident in the desert basins of central and eastern Iran and of the southern coastal lowlands. Also reported once from Caspian beach near Lapoo-Zargmarz Ab-bandans in Mazandaran.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۸ تا ۲۰ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۳ تا ۴۱ سانتی‌متر است. چکاوکی درشت‌جثه با بدن کشیده و باریک، منقار دراز و اندکی خمیده رو به پایین و پاها و دم بلند است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ روتنه شنی نخودی دارد که در ناحیه سر و گردن اندکی به خاکستری می‌گراید. نوارهای ابرویی و شاری سفید و خط چشمی سیاه دارد. در پرواز طرح سیاه سفید روی بالها به خوبی نمایان است. زیرتنه سفید و سینه همراه با رگه‌رگه تیره دیده می‌شود. دمگاه و پرهای مرکزی دم شنی نخودی، پرهای کناری سیاه و بیرونی تیره‌ترین پرهای سفید است. در پرنده نابالغ منقار کوتاه‌تر، سیاهی صورت کمتر، روتنه همراه با خالهای فراوان و سینه فاقد رگه‌رگه تیره است.

**ویژگیهای زیستی:** اغلب در استپهای شنی و ماسه‌ای با گیاهان علفی، شوره‌زارهایی هموار با گیاهان پراکنده، آبراهه‌های فصلی یا بستر شنی و ماسه‌ای، تلماسه‌های بزرگ و کوچک و کشتزارهای رها شده به سر می‌برد. پرنده‌ای اجتماعی نیست و اغلب به تنهایی، گاهی جفت دیده می‌شود. تمایل چندانی به پرواز ندارد و فقط در زمان آوازخوانی یا نمایشهای جنسی پروازهای زیبایی شامل صعودها و فرودهای عمودی را به اجرا می‌گذارد. اغلب فواصل چند صد متری را روی شنها و ماسه‌ها می‌دود یا به حالت قوز کرده و بی‌حرکت می‌ماند. بیشتر از حشرات و حلزونها و به میزان کمتر از مواد گیاهی تغذیه می‌کند و معمولاً حشرات را با حفر زمین توسط منقار خود به دست می‌آورد. جوجه‌آوری از اواسط فروردین و با تشکیل قلمروهایی به نسبت وسیع در نواحی بیابانی و نیمه‌بیابانی شنی یا سنگی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کپه‌ای از شاخه‌ها و ساقه‌های نازک است که آن را درون یا روی بوته‌های کوتاه بنا می‌کند. گاهی نیز آشیانه‌ای کاسه‌ای از ساقه‌ها و شاخه‌ها روی زمین و در پناه سنگها یا بوته‌ها می‌سازد و درونش را با پشم و سایر مواد نرم می‌پوشاند. معمولاً دو تا چهار تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ سفید تا نخودی کم‌رنگ، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای مایل به زیتونی، قهوه‌ای مایل به قرمز کم‌رنگ و یا خاکستری مایل به بنفش کم‌رنگ و به ابعاد ۱۷,۳ × ۲۲,۳ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۱۲ تا ۱۳ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا حدود ۳۰ روز پس از همراه والدین باقی می‌مانند.

**پراکنش و فراوانی:** به طور گسترده مقیم حوضه‌های بیابانی در مرکز و سواحل پست جنوب کشور است. همچنین یکبار از لپوزاغمرز در استان مازندران گزارش شده است. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

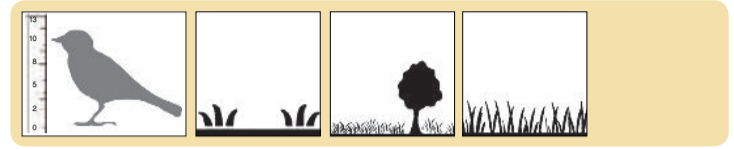




## چکاوک شاخدار *Eremophila alpestris*

### Horned Lark (Shore Lark)

ترکی: بوبینوز لو توراخیی، کردی: سربله

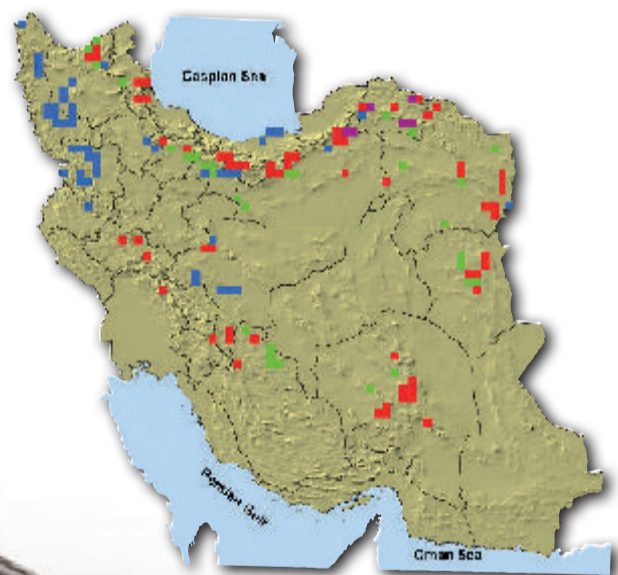


**Morphological characteristics:** 14-17 cm length and 30-35 cm wing-span. A medium-sized lark, distinguished by pale yellow to white supercilium, forehead, and throat, sharply contrasting with black bar across forehead which extends into tuft of black elongated feathers at each side ('horns') and with conspicuous black gorget extending from base of bill and lore across cheek to breast. Sexes almost similar with little seasonal variation. Adult male sandy-grey above, on upperwing and on flanks; flanks streaked pink-brown and underparts cream-white. Tail relatively long, with pink-brown central feathers, black marginal feathers, and off-white outermost tail-feathers, looking uniform from below. Adult female similar to male, but 'horns' shorter, hind-crown and nape sandy-brown without pink tinge, and mantle and scapulars more clearly streaked black. Juvenile with black and white spots on brown background of upperparts, face tinged yellow; underparts buff with dark spots on breast and flanks.

**Biological characteristics:** Breeds in alpine steppe and scree above tree-line and arid mountain slopes strewn with boulders and rocks. In winter, descends to steppe, open valleys and barren plains in lowlands. Pairs solitary and territorial in breeding season, occasionally forming loose colonies, but gregarious in winter, occurring in small to medium-sized groups. Flight smooth and slightly undulating, recalling large pipits *Anthus*, with bouts of rapid wing-beats alternated by short periods of gliding with wing closed. Takes food from ground, walking about or running in short spurts. Feeds on seeds, in summer also on insects. Breeding starts late April. Probably monogamous. Usual clutch 3-4, sometimes 2-7, sub-elliptical, smooth and glossy eggs, pale olive-green, heavily marked with brown and grey specks or smudges, tending to form cap or ring at blunt end, 22.7 × 16.8 mm in size. Eggs hatch after 12-13 days. Chicks downy and altricial, leave nest after 15-18 days, independent soon after.

**Distribution and abundance:** A common and widespread breeding bird in mountain ranges of northern and western Iran, south to Kerman highlands. Moves to lower elevations in winter, occurring commonly in Urumiyeh basin in Azarbaijan and other low-lying areas in the northwest.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۴ تا ۱۷ سانتی متر و گستردگی بالها ۳۰ تا ۳۵ سانتی متر است. چکاوکی متوسط‌جثه که به واسطه گلو و صورت زرد کم‌رنگ تا مایل به سفید و گونه‌ها و نیم‌طوق سیاه در جلوی سینه از سایر چکاوکها به آسانی تفکیک می‌شود. نر و ماده تا حد زیادی هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ نوار سیاه باریکی روی تارک سر دارد که در کناره‌های سر در بالای چشمها به دو شاهپر سیاه کوچک منتهی می‌شود که در نر به میزان قابل توجهی درازتر از ماده است و حالتی شاخ مانند را تداعی می‌کند. روتنه خاکستری قهوه‌ای، پهلوها قهوه‌ای مایل به صورتی رگه‌رگه و زیرتنه سفید کرم است. دم به نسبت بلند و پرهای مرکزی قهوه‌ای مایل به صورتی، پرهای حاشیه‌ای سیاه و بیرونی‌ترین جفت‌پرهای آن سفید چرک است و از سطح زیر یکدست تیره دیده می‌شود. پرنده ماده به واسطه رنگ مات‌تر سر و صورت و رگه‌رگه بیشتر در روتنه به سختی از نر قابل تفکیک است. پرنده نابالغ خالهای سیاه و سفید فراوان در زمینه قهوه‌ای روتنه دارد. صورت دارای تهرنگ زرد و زیرتنه، پهلوها و بالای سینه همراه با لکه‌های تیره دیده می‌شود.

**ویژگیهای زیستی:** اراضی سنگلاخی مرتفع بالاتر از سطح رویش درختان و مناطق کوهستانی شیبدار پوشیده از پوشش علفی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و زمستانها در ارتفاعات پایینتر اغلب در دره‌ها، دشتهای و کشتزارهای بایر دیده می‌شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌های اجتماعی است و اغلب در دسته‌های کوچک تا متوسط دیده می‌شود. پروازی سبک همراه با بال‌زدنهای سریع دارد شبیه به پی‌پتها دارد. ضمن پرواز بالهای خود را کاملاً جمع می‌کند که منجر به شتاب زیاد آن می‌شود. غذای خود را ضمن راه رفتن یا دویدن بر سطح زمین پیدا می‌کند. در تابستان بیشتر از حشرات و بذرها و برخی گیاهان و در زمستان فقط از بذرها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر فروردین در مناطق سنگی و شنی باز و فاقد پوشش گیاهی و یا بسیار تنک آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر و قلمروطلب است و اغلب چندین جفت در مجاورت یکدیگر جوجه‌آوری می‌کنند. آشیانه‌ای فنجان‌شکل با ساختاری سست متشکل از علوفه و ساقه‌های خشک و نازک گیاهان روی زمین بنا می‌کند و اطراف آن را با تعدادی سنگریزه محدود می‌کند. معمولاً سه تا چهار و گاهی تا شش تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، سفید مایل به سبز کم‌رنگ، با خالهای فراوان به رنگ قهوه‌ای مایل به نخودی همراه با خطوطی نازک سیاه رنگ و به ابعاد ۱۶٫۸ × ۲۲٫۷ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۳ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به هستند، در ۱۵ تا ۱۸ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و تا مدت کوتاهی پس از آن مستقل می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** به طور معمول و به فراوانی در کوههای نواحی شمالی و غربی کشور تا ارتفاعات استان کرمان جوجه‌آوری می‌کند و برای زمستان‌گذرانی به ارتفاعات پایینتر در حوضه دریاچه ارومیه و نواحی پست شمال غربی کشور روی می‌آورد.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





## Riparia riparia چلچله رودخانه‌ای

### Sand Martin (Bank Swallow)

ترکی: چای لایخ قارانقوشی، کردی: بهره سلیرکه‌ی خیزه لان



**Morphological characteristics:** 12-13 cm length and 26-28 cm wing-span. A small swallow, easily recognized by white underparts with brown-grey to dark brown breast-band, and slightly forked tail without white spots at end. Sexes similar with no seasonal variation. Adult with brown-grey head and upperparts, darker brown wings and tail, and white underparts with brown chest-band. In flight, underwing grey-brown with darker wing-coverts. Juvenile like adult but appears scaly, upperparts show narrow buff feather-fringes, especially on rump. Also, unlike adult, chin and throat buff-grey.

**Biological characteristics:** Largely aerial, feeding above any type of habitat, but prefers lowlands near water with suitable soft-soiled banks to dig nest-holes. Such sites mostly found in banks of brooks, streams and lakes, in sandpits, or along coasts, but sometimes in man-made earth-banks, drain-pipe, or muddy dams along reservoirs. Sociable, breeding in colonies and gathering in small to large flocks throughout year. Rarely settles on ground, spending much of day in flight, resting on overhead wires and other perches, often resting in reed-beds at night. Flight fast, but often less gliding, more fluttering, and with fewer changes in height than other swallows and martins. Feeds on insects and other flying invertebrates. Breeding starts April in small colonies or sometimes solitarily. Monogamous. Nest in a small chamber lined with fine grass and leaves at end of tunnel dug by birds themselves in sand, loam, or clay. Usual clutch 4-5, sometimes 3-7, sub-elliptical, smooth and slightly glossy white eggs, 17.5x12.6 mm in size. Eggs hatch after 12-16 days. Chicks downy and nidicolous. Fledging period 20-24 days.

**Distribution and abundance:** A locally common summer visitor to rivers and wetlands in the southwest from Lake Zarivar in Kordestan south to Bushehr, and also found breeding at lakes on the Turkaman Steppes in Golestan. May have bred at Lake Maharlu and Lake Tashk in central Fars. Common and widespread on migration, occurring throughout Iran.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۲ تا ۱۳ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۶ تا ۲۸ سانتی‌متر است. چلچله‌ای کوچک‌جثه است که در پرواز به واسطه نوار سینه‌ای تیره در زیرتنه سفید رنگش و دم اندک دو شاخه و بدون خاله‌های سفید در انتهای آن از سایر چلچله‌ها تشخیص داده می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ سر و روتنه قهوه‌ای خاکستری است که در بالها و دم تا حدودی تیره‌تر به نظر می‌رسد. روی سینه‌اش نواری قهوه‌ای رنگ دارد که در تضاد با چانه، گلو و زیرتنه سفید رنگش به خوبی قابل تشخیص است. در پرواز زیر بالها خاکستری قهوه‌ای و پوشه‌های روتنه، پرهای پرواز و دمگاه، ظاهری فلس‌دار دارد. همچنین بر خلاف بالغ‌ها چانه و گلویش به رنگ خاکستری نخودی است.

**ویژگیهای زیستی:** در نواحی باز مجاور رودخانه‌ها، نه‌رها، دریاچه‌ها و سواحل دریاها جایی که دیواره‌های عمودی یا پر شیب‌شنی، لومی و رسی مناسب برای حفر تونل در دسترس باشد، دیده می‌شود و از درختزارهای متراکم، مناطق مسکونی، نواحی با پستی و بلندی زیاد، کوهستانها، دره‌های تنگ و نواحی بیابانی دوری می‌کند. پرنده‌ای اجتماعی است و در طول سال در دسته‌های متوسط تا بزرگ دیده می‌شود. اغلب وقت خود را به پرواز می‌گذراند، روی خطوط انتقال برق و نظایر آن می‌نشیند و به ندرت روی زمین دیده می‌شود. پروازی سبک، سریع و همراه با بال‌زدنهای مکرر با پیچشها و چرخشهای کمتری نسبت به سایر پرستوها دارد. رژیم غذایی این پرنده را بیشتر حشرات و بی‌مهره‌های در حال پرواز تشکیل می‌دهند. جوجه‌آوری از اواخر اردیبهشت در مناطق باز مجاور پیکره‌های آبی مناسب با تشکیل کلنی و گاهی به صورت منزوی آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌ای تونلی شکل با اتاقکی در انتها در دیواره‌های شنی، لومی یا رسی عمودی یا پرشیب حفر می‌کند و آن را از ساقه‌ها، پر و سایر مواد نرم می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج، گاهی سه تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید و به ابعاد ۱۲.۶ × ۱۷.۵ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۲۰ تا ۳۴ روز طول می‌کشد.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران معمول رودخانه‌ها و تالابهای نواحی جنوب غربی کشور از دریاچه زریوار در استان کردستان تا حوالی بوشهر است و در حاشیه دریاچه‌های واقع در دشت ترکمن صحرا و احتمالاً دریاچه‌های تشک و مهارلو در استان فارس جوجه‌آوری می‌کند. همچنین در زمان مهاجرت در اغلب مناطق کشور دیده می‌شود.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.







**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۱ تا ۱۲ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۶ تا ۲۷ سانتی متر است. کوچکترین چلچله در منطقه غرب پالئارکتیک است و شباهت زیادی به «چلچله رودخانه‌ای» دارد ولی به واسطه روتنه و زیرتنه کم‌رنگتر و فقدان نوار سینه‌ای از آن تفکیک می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ روتنه قهوه‌ای خاکی دارد که در روی بالها تیره‌تر و در دمگاه اندکی روشنتر دیده می‌شود. چانه، گلو و سینه با ته رنگ قهوه‌ای و سایر قسمتهای زیرتنه سفید است. در پرواز زیر بالها خاکستری قهوه‌ای و پوشپه‌های آن تیره‌تر است. در پرنده نابالغ روتنه کم‌رنگتر از بالغها است و به واسطه حاشیه نخودی خاکی پوشپه‌های روتنه و پرهای پرواز، ظاهری فلس‌دار دارد. همچنین بر خلاف بالغها پاهایش قهوه‌ای گوشتی رنگ است.

**ویژگیهای زیستی:** همانند «چلچله رودخانه‌ای» مناطق باز مجاور رودخانه‌ها، نهرها، دریاچه‌ها و سواحل دریاها را برمی‌گزیند و تحمل شرایط گرمتر را نسبت به آن دارد. پرنده‌ای اجتماعی است و در طول سال در دسته‌های متوسط تا بزرگ به دور هم جمع می‌شوند. رفتارشان تا حد زیادی شبیه به «چلچله رودخانه‌ای» است ولی پروازی به نسبت کندتر با بال‌زدنهای بیشتر دارد. همچنین مسیر و سرعت پروازش را با تناوب بیشتری تغییر می‌دهد و برای استراحت اغلب روی نی‌ها می‌نشینند. برای تغذیه بر فراز بیکره‌های آبی پرواز می‌کند و از حشرات کوچک در حال پرواز تغذیه می‌کند. گاهی نیز برای صید حشراتی که در ارتفاع کم پرواز می‌کنند با سطح آب تماس پیدا می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** به صورت سرگردان در نواحی جنوبی کشور دیده شده است. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

## چلچله گلو قهوه‌ای *Riparia paludicola*

### Plain Martin (Brown-throated Martin)

ترکی: آلا بوغاز قرانقوش، کردی: پهره سلیرکهی گهردن قاوه‌ای



**Morphological characteristics:** 11-12 cm length and 26-27 cm wing-span. The smallest swallow of western Palearctic with character and behaviour of Sand Martin *R. riparia*, but both upperparts and underparts paler, contrasting less, and with no dark breast-band. Sexes similar with no seasonal variation. In adult, upperparts dark grey-brown, darker on wings and tail, a little lighter on rump. Chin, throat, and breast pale grey-brown, showing no sharp contrast with side of head; remaining underparts white. In flight, underwing grey-brown and wing-coverts darker. Juvenile paler above, distinguished from adult by broader sandy-buff feather-fringes on upperparts and upper wing-coverts, especially on rump, creating a scaly look; also legs flesh-brown instead of black.

**Biological characteristics:** Habitat as in Sand Martin, favouring marshes, rivers, lakes, and sea coasts, though tolerating warmer weather conditions. Sociable, gathering in small or large flocks. Behaviour as Sand Martin but flight slower, involving more fluttering and more changes in direction and speed. Rests on reeds, branches, bamboos, and powelines. Food consists of small flying insects. Takes prey in flight, usually over water; often breaks surface in dipping to catch low-flying insects.

**Distribution and abundance:** A vagrant in south of Iran.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.





## چلچله کوهی *Hirundo rupestris* (*Ptyonoprogne rupestris*)

### Eurasian Crag Martin

ترکی: داغ قارانقوشی، کردی: پهره سلیر کهی رهوهزان



**Morphological characteristics:** 14-15 cm length and 32-34 cm wing-span. A rather large swallow with broad pointed wings and square tail. Similar to Pale Crag Martin *H. obsoleta* but distinguished by bulkier build and darker underparts and under wing-coverts. Sexes similar with no seasonal variation. Head and upperparts of adult dark brown, underparts greyish buff with cream-buff breast, darker belly and under tail-coverts with white stripes below tail. Chin and throat cream-white, mottled with brown and grey. In flight, black under wing-coverts and square white spot near end of each tail-feather conspicuous. Juvenile distinguished by buff feather-fringes on rump and upper wing-coverts, pink-buff breast, and unspotted chin and throat.

**Biological characteristics:** Inhabits rocky and stony mountain ranges, gorges, and steep crags. Gregarious outside breeding season, gathering in large groups where food abundant. Flight action slower and more regular than other swallows, interspersed with short glides and rapid swoops. Aerial, like other swallows, but often hunts close to cliff-faces, taking disturbed insects from rock surfaces and picking insects from rocks as it passes in flight; rarely seen on ground unless collecting nest material. Breeding starts mid-April. Monogamous and territorial. Breeds solitary or in small loose colonies. Nest a half-cup of mud, lined with feathers and plant material, built on vertical rock wall, in crevices, or in small hole, usually under overhang, frequently on building. Usual clutch 4-5 sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, white with red and grey spots, mostly on blunt end, 21.2x14.2 mm in size. Eggs hatch after 13-17 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 25-26 days but still fed by parents for another 21 days.

**Distribution and abundance:** A common summer visitor to mountain ranges throughout Iran.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۴ تا ۱۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۲ تا ۳۴ سانتی‌متر است. چلچله‌ای به نسبت درشت‌جثه با بالهای پهن و نوک‌تیز است که شباهت زیادی به «چلچله بیابانی» دارد ولی به واسطه جثه بزرگتر و تیرگی بیشتر پوشش‌های زیر بالها از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ سر و روتنه قهوه‌ای تیره دارد. زیرتنه دودی نخودی است که در ناحیه سینه نخودی کرم به چشم می‌آید. همچنین شکم و پوشش‌های زیر دم تیره‌تر و دارای چندین نوار عرضی مایل به سفید در حاشیه است. از فاصله نزدیک چانه و گلو سفید کرم همراه با لکه‌های قهوه‌ای تیره و خاکستری دیده می‌شود. در پرواز پوشش‌های سیاه رنگ زیر بالها و لکه‌های سفید رنگ در انتهای پرهای دم به خوبی نمایان است. پرنده نابالغ به واسطه حاشیه نخودی رنگ پوشش‌های روتنه، ظاهری فلس‌دار دارد. همچنین چانه و گلو روشنتر و خالها در این ناحیه چندان واضح نیست.

**ویژگیهای زیستی:** کوهستانهای سنگی و صخره‌ای، دره‌های تنگ و صخره‌های ساحلی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و در مناطقی که غذا فراوان باشد در دسته‌های به نسبت بزرگ به دور هم جمع می‌شوند. نسبت به سایر چلچله‌ها پروازی کندتر، یکنواخت‌تر و با صرف انرژی کمتر دارد که اغلب با سرخوردن‌های آرام سپری می‌شود. اغلب روی صخره‌ها و قطعه سنگ‌های بزرگ می‌نشینند و فقط برای جمع‌آوری مواد برای ساخت آشیانه روی زمین فرود می‌آید. معمولاً با پرواز در مجاورت صخره‌ها، حشرات را وادار به پرواز می‌کند و سپس به شکار آنها می‌پردازد. جوجه‌آوری از اواسط فروردین آغاز می‌شود. تک همسر و به شدت قلمروطلب است و اغلب به صورت منزوی، گاهی در کلنیهای کوچک جوجه‌آوری می‌کند. آشیانه نیم‌کاسه‌ای از گل‌ولای است که آن را در دیواره صخره‌های موجود در دره‌ها یا حاشیه آبراهه‌ها، سقف غارها و بیرون زدگیهای سنگی و به ندرت در دیوار ساختمانهای مرتفع و پله‌ها بنا می‌کند و درونش را با مواد گیاهی نرم و پر می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج تخم نیمه بیضی بلند، تا حدودی صاف، به رنگ سفید، با خالهایی به رنگ قرمز یا خاکستری و به ابعاد ۱۴٫۲ × ۲۱٫۲ میلی‌متر می‌گذارد. تقریباً تخمها ۱۳ الی ۱۷ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۲۵ تا ۲۶ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا حدود ۲۱ روز پس از آن توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران معمول اغلب نواحی کوهستانی کشور است. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

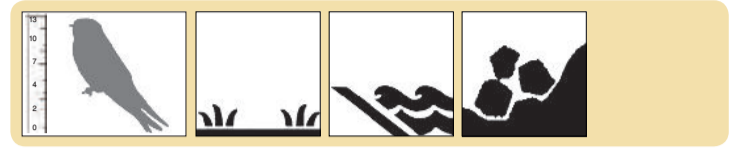




## چلچله بیابانی (*Hirundo obsoleta* (*Ptyonoprogne obsoleta*))

### Pale Crag Martin

ترکی: چول قارانقوشی، کردی: پهره سلیز کهی کالی ره‌موزان



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۲ تا ۱۳ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۷ تا ۳۰ سانتی‌متر است. چلچله‌ای کوچک جثه است و شباهت زیادی به «چلچله کوهی» دارد ولی به واسطه جثه کوچکتر، بدن روشنتر، پوشش‌های روشنتر زیر بالها و همچنین فقدان لکه‌های تیره در چانه و گلو از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ با سر و روتنه خاکستری قهوه‌ای روشن و زیرتنه مایل به سفید قابل تشخیص است. پوشش‌های زیر دم اندکی تیره‌تر و دارای چندین نوار عرضی مایل به سفید در حاشیه است. در پرواز پوشش‌های سیاه رنگ زیر بالها و لکه‌های سفید رنگ در انتهای پرهای دم به خوبی نمایان است. پرنده نابالغ با روتنه رنگ پریده‌تر و زیرتنه نخودی‌تر از بالغها متمایز می‌شود. همچنین به واسطه حاشیه نخودی تا مایل به سفید پوشش‌های روتنه، ظاهری فلس‌دار دارد.

**ویژگیهای زیستی:** صخره‌های مرتفع، دره‌های تنگ، تپه‌ماهورها و خرابه‌های واقع در مناطق بیابانی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای آرام و اجتماعی است و اغلب در دسته‌های کوچک و بزرگ در جستجوی غذا دیده می‌شود. پروازش شبیه به «چلچله کوهی» است که شامل بال بازرویه‌های یکنواخت بدون بال‌زدنهای پی‌درپی است. از حشرات تغذیه می‌کند و آنها را اغلب در زمان بال‌بازروی در ارتفاع پایین صید می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط بهمن تا اواخر فروردین آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر و قلمروطلب است و به صورت منزوی یا در کلبه‌های کوچک جوجه‌آوری می‌کند. آشیانه‌اش نیم‌کاسه‌ای از گل‌ولای است و اغلب آن را در زیر طاقهای موجود در دیواره‌های عمودی صخره‌ها، همچنین در ساختمانهای مرتفع بنا می‌کند و درونش را با الیاف گیاهی نرم و پر می‌پوشاند. معمولاً دو تا سه تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید، با خالها و لکه‌های به رنگ سیاه یا بنفش خاکستری و به ابعاد ۱۳ × ۱۸٫۵ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۷ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۲۵ تا ۳۰ روز طول می‌کشد و تا مدتی پس از آن همچنان توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** به صورت معمول مقیم و زمستان‌گذاران برخی نواحی استان فارس، اراضی پست سواحل جنوب تا استان سیستان و بلوچستان است. همچنین به صورت معمول در اغلب تپه‌ماهورهای بیابانهای مرکزی جوجه‌آوری می‌کند.

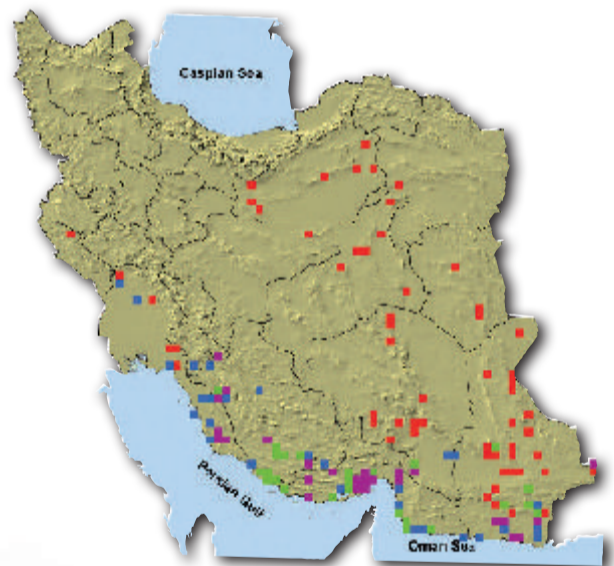
**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

**Morphological characteristics:** 12-13 cm length and 27-30 cm wing-span. A small rather plainly coloured swallow, closely resembling Eurasian Crag Martin *H. rupestris*, but smaller and with paler grey-brown upperparts, wing, and under wing-coverts, pale grey-white or buff-white forehead and underparts, without dark spots on chin and throat. Sexes similar with no seasonal variation. Adult shows uniform pale grey-brown head and upperparts and whitish underparts. Under tail-coverts slightly darker with whitish feather-fringes. Under wing-coverts black with white spots on base of tail-feathers, mainly visible from below in flight. Juvenile similar to adult, but paler above and buffier on underparts. Also, appears scaly on upperparts due to buff-white fringes of upper wing-coverts.

**Biological characteristics:** Entirely aerial, to be found above any habitat, but prefers vicinity of vertical rock surfaces like cliffs, rock walls, steep gullies, bridges, and houses in arid lowlands and hills. A quiet and sociable bird, forming small and sometimes large flocks. Flight action as Crag Martin, with steady gliding, though not as fluttering. Feeds largely on insects, taken in flight. Apparently hunts usually at low height, often close to surface of rock walls. Breeding starts early February to late April. Probably monogamous and territorial. Nests singly or in small colonies under overhang of cliff, ledge, bridge, or verandah. Nest a deep half-cup of mud without plant matter, lined with fine plant material and feathers, stuck to underside of overhang. Usual clutch 2-3 sub-elliptical, smooth and slightly glossy white eggs, spotted and speckled black and purple-grey, 18.5×13 mm in size. Eggs hatch after 17 days. Chicks downy and altricial. Fledging period 25-30 days, still dependant on parents for food for a longer period.

**Distribution and abundance:** A fairly common summer visitor to central deserts, and a common resident and winter visitor in parts of Fars, the southern coastal lowlands and southern Baluchestan.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.

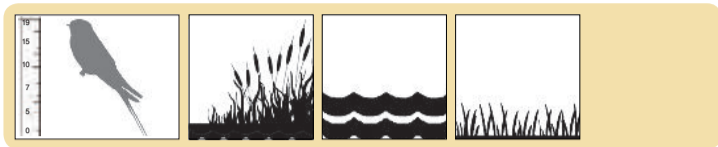




## Hirundo rustica پرستو

### Barn Swallow

ترکی: آلا قارانقوش، کردی: پهره سلیرکه، گیلانی: حاج حاجیه، سیستانی: پل پلاسی، لری: دودین

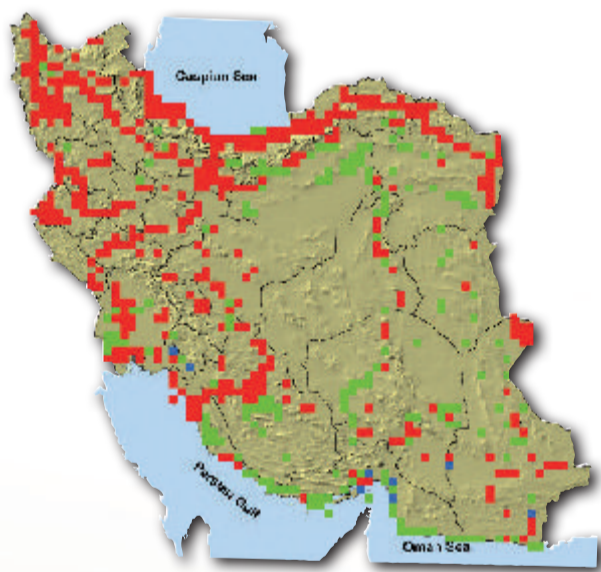


**Morphological characteristics:** 17-21 cm length (including 2-8 cm tail-streamers) and 32-35 cm wing-span. A familiar swallow of medium size with long forked tail. Sexes almost similar with little seasonal variation. Adult has black crown and upperparts with blue gloss; wings also black. Tail completely forked, 3-6 cm deep in females and 5-8 cm deep in males, with distinct bars when seen from below. Forehead, chin, and large area on throat chestnut-red, also shows blue-black breast-band. Remaining underparts and under wing-coverts buff-white. Juvenile like adult, but patch on forehead, chin, and throat red-buff, upperparts less extensively glossy, and outer tail-feathers much shorter (fork 2-3 cm deep).

**Biological characteristics:** An aerial bird, hunting low over any habitat rich in insects, but preferably over marshes, open country with cattle, cultivated fields, and open areas with scattered groves, hedges and trees; often close to rural habitation. Sociable throughout year. Flight light and graceful, with characteristic sweeps and swoops after insects. Breeding starts early April. Monogamous, breeding singly or in small colonies. Nest a half-cup of mud pellets and animal dung, usually mixed with plant material, with inner lining of feathers, situated on narrow ledge against vertical surface, often within stable, cow-shed or building, rarely in cave or tree. Usual clutch 4-5, sometimes 3-8, elongated elliptical smooth and glossy white eggs, speckled red-brown and lilac, 19.7×13.6 mm in size. Eggs hatch after 14-16 days. Chicks downy and altricial. Fledging period 18-23 days, but depend on parents for some more weeks.

**Distribution and abundance:** A very common and widespread summer visitor and passage migrant occurring throughout Iran. Also winters in small numbers in Khuzestan and Baluchestan.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۷ تا ۲۱ سانتی متر (با احتساب دو تا هشت سانتی متر پره‌های دم) و گستردگی بالها ۳۲ تا ۳۵ سانتی متر است. چلچله‌ای متوسط‌جنه با دم بلند و دو شاخه و آشنا برای عموم مردم است. نر و ماده تقریباً هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ تارک سر و روتنه سیاه با جلای آبی دیده می‌شود. بالها نیز سیاه هستند. دم کاملاً دو شاخه دارد، شکاف دم در ماده سه تا شش سانتی متر و در نر پنج تا هشت سانتی متر است و در پرواز نوارهای مشخصی در زیر دم به چشم می‌خورد. جلو پیشانی، چانه و گلو قرمز بلوطی است و سینه نواری به رنگ آبی تیره دارد. سایر بخشهای زیرتنه و پوششهای زیر بالها سفید نخودی است. پرنده نابالغ تا حدی شبیه به بالغها است ولی لکه جلو پیشانی، چانه و گلو به رنگ قرمز نخودی دیده می‌شود، روتنه جلای کمتر دارد، دم کوتاهتر از بالغها و شکافی در حدود دو تا سه سانتی متر دارد.

**ویژگیهای زیستی:** اراضی مزروعی، علفزارها، نواحی باز با درختان پراکنده و حواشی پیکره‌های آبی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است. پروازی زیبا همراه با چرخشهای سریع در جهت‌های مختلف دارد و سبب می‌شود تا حشرات در حال پرواز را به آسانی صید کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین تا اواسط خرداد و اغلب به صورت منزوی یا در کلنیهای کوچک آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش نیم‌کاسه‌ای از گل‌ولای یا سرگین حیوانات و خرده‌های گیاهی است که آن را در دیواره‌های عمودی، سقف غارها، زیر پلها و شیروانی منازل بنا می‌کند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی سه تا هشت تخم بیضی تا بیضی بلند، صاف، صیقلی، به رنگ سفید با لکه‌های قرمز قهوای و خاکستری و به ابعاد ۱۳٫۶ × ۱۹٫۷ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۸ تا ۲۳ روز طول می‌کشد و تا مدتی پس از آن همچنان توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران و مهاجر عبوری معمول در سراسر کشور است. همچنین تعداد کمی نیز در استانهای خوزستان و سیستان و بلوچستان زمستان‌گذرانی می‌کنند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





## Hirundo daurica پرستوی دمگاه صورتی

### Red-rumped Swallow

ترکی: آلا قوبروق قارانقوش، کردی: پره سلیر کهی پاشهل سوور



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۶ تا ۱۷ سانتی‌متر (با احتساب پنج تا شش سانتی‌متر پره‌های دم) و گستردگی بالها ۳۲ تا ۳۴ سانتی‌متر است. چلجه‌های متوسط‌جثه و تا حدودی شبیه به «پرستو» است ولی به واسطه پوشش‌های سیاه‌رنگ زیر دم و فقدان نوار سینه‌ای تیره از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ تارک سر، روتنه و پوشش‌های روی بالها آبی مایل به سیاه، پس گردن بلوطی و شاهپره‌های پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه دیده می‌شود. دم کوتاهتر و پهنتر از «پرستو» و به رنگ قهوه‌ای مایل به سیاه است و دمگاه خرمایی رنگی دارد که در نزدیک به دم به رنگ سفید نخودی می‌گراید. جلوی پیشانی و فاصله چشمها تا منقار قرمز نخودی همراه خاله‌های تیره، چانه نخودی خرمایی و سایر بخشهای زیرتنه تا شکم نخودی همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای و پوشش‌های زیر بالها نخودی است که در تضاد آشکار با شاهپره‌های پرواز به خوبی نمایان است. پرنده نابالغ شبیه به بالغ اما کمی رنگ پریده‌تر و فاقد جلای آبی در روتنه است. پس گردن نخودی، دمگاه سفید نخودی، زیرتنه کمرنگ‌تر و دم کوتاهتر دیده می‌شود. همچنین پوشش‌های روتنه و پره‌های پرواز حاشیه نخودی دارند.

**ویژگیهای زیستی:** نسبت به «پرستو» آب و هوای گرم‌تر را ترجیح می‌دهد و اغلب صخره‌ها، شکافها و غارهای ساحلی و کوهستانی جایی که دسترسی به آب امکان‌پذیر باشد را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از مناطق جنگلی مترکم، کوهستانهای مرتفع و نواحی بیابانی دوری می‌کند. در خارج از دوره جوجه‌آوری به ویژه در زمستان، پرنده‌ای اجتماعی است. پروازی آرام‌تر با بال‌بازروی بیشتر نسبت به «پرستو» دارد. از حشرات تغذیه می‌کند و آنها را هنگام پرواز تعقیب و صید می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت به صورت منزوی یا در کنیهایی متشکل از سه تا چهار جفت، گاهی بیشتر و در مجاورت هم آغاز می‌شود. آشیانه‌اش کاسه‌ای از گل‌ولای، علوفه نرم و سایر الیاف گیاهی است که آن را به زیر لبه صخره‌ها و سنگها، سقف غارها، ساختمانها و پله‌ها می‌چسباند، دهانه‌ای کوزه مانند برایش تعبیه می‌کند و درون آن را با مواد نرم نظیر پشم و پر می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی دو تا هفت تخم نیمه بیضی بلند، صاف، صیقلی، به رنگ سفید، گاهی با خاله‌هایی به رنگ قهوه‌ای مایل به قرمز و به ابعاد ۱۴٫۲ × ۲۰٫۳ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۲۲ تا ۲۶ روز طول می‌کشد.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران معمول کوههای زاگرس و نواحی تپه‌ماهوری جنوب تا ارتفاعات استان کرمان است. همچنین مهاجر عبوری نادر مناطق شمالی و شرقی کشور است. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

**Morphological characteristics:** 16-17 cm length (including 5-6 cm tail-streamers) and 32-34 cm wing-span. A medium-sized swallow, rather similar to Barn Swallow *H. rustica* but easily identifiable by black under tail-coverts and lack of dark breast-band. Sexes similar with no seasonal variation. Adult with glossy blue-black crown, upperparts, and upper wings-coverts, narrow rufous nape-bar and broad rufous upper rump, buff-yellow lower rump, and black-brown flight-feather and tail. Tail shorter and broader than in Barn Swallow and with no white spots. Forehead and lore speckled buff and black, chin rufous-buff. Underparts pale pink-buff to cream-white, marked with narrow brown shaft-streaks. Under wing-coverts buff, contrasting strongly with dusky underside of flight-feathers. Juvenile like adult, but paler and with no blue gloss on upperparts; with buff nape, buff-white rump, paler underparts, and shorter tail. Also, tips of upper wing-coverts and flight-feathers with traces of narrow pale buff fringes.

**Biological characteristics:** Aerial, generally feeding in valleys and gorges, above broken ground, or in open fields and parkland with groves and trees, tolerating warmer habitats than Barn Swallow; avoids dense forests, high mountains, and deserts. Generally gregarious, especially in winter, occurring in small flocks, but sometimes solitary when breeding. Flight slower and with far less rapid wing-beats than Barn Swallow. Feeds largely on insects, taken in air. Breeding starts late April, either singly or in small colonies. Nest a round bowl of mud-pellets and grasses, attached at underside of horizontal surface, with extended entrance tunnel, lined with soft plant material, wool, and feathers, situated in crack, in fissure of rock under overhang, below bridge or on ceiling of ruin, verandah, or inhabited house. Usual clutch 4-5, sometimes 2-7, sub-elliptical smooth and slightly glossy white eggs, occasionally marked with fine red-brown specks, 20.3×14.2 mm in size. Eggs hatch after 13-16 days. Chicks downy and altricial. Fledging period 22-26 days.

**Distribution and abundance:** A fairly common summer visitor to the Zagros Mountains and in hills of the southern coastal plains to Kerman highlands. A very scarce passage migrant in the north and east.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.





## چلچله دمگاه سفید *Delichon urbicum*

### Common House Martin

ترکی: آغ قویروق قارانقوش، کردی: پهره سلیز کهی پاشه ل سپی



**Morphological characteristics:** 13-15 cm length and 26-29 cm wing-span. A medium-sized swallow with black-and-white plumage and short forked tail, distinguished from other swallows by its white rump. Sexes greatly similar with some seasonal variation. Adult male in breeding season shows glossy bluish black upperparts, black-brown wings and tail, and white rump; underparts uniform white, under wing-coverts dull grey. Breeding female shows greyish underparts, toes fleshy pink, and tarsus covered with white feathers. Non-breeding adult shows variable buff-grey wash and spotting on rump, cheek, throat, and flanks; contrast between black upperparts and white underparts partly reduced. Juvenile like adult non-breeding but upperparts black-brown, spotted grey-brown on head and brown on flight-feathers and tail. Cap not sharply defined, gradually merging into buff-grey on sides of head.

**Biological characteristics:** Like Barn Swallow *Hirundo rustica*, prefers residential area, open country, and cliffs. Avoids dense forests. Presence of water sources and flying insects play major role in habitat selection. Highly gregarious, found in large flocks throughout the year. Flight action smoother than in Barn Swallow, with more fluttering and much less swooping and twisting. Mostly feeds on flying insects. Breeding starts mid-April, nesting singly or in small to large densely-packed colonies. Nest a half-cup of mud pellets attached under overhang on rock, crag, bridge, or building, lined with feathers and soft plant material. Usual clutch 3-5, sometimes 1-7, semi-oval, smooth and white eggs, occasionally marked with tiny light red spots, 19.4 × 13.4 mm in size. Eggs hatch after 13-19 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 19-25 days. Usually 2-3 clutches laid annually; young of earlier clutches contribute to rearing newly hatched chicks.

**Distribution and abundance:** A locally common summer visitor to all main mountain ranges and a fairly common and widespread passage migrant. Small numbers winter in Khuzestan and along Persian Gulf coast, possibly also in central Fars.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species

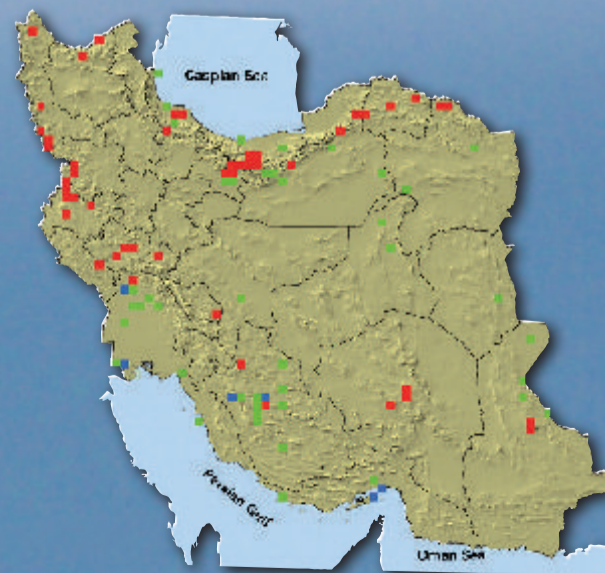


**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۳ تا ۱۵ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۶ تا ۲۹ سانتی متر است. چلچله‌ای متوسط جثه با بدن سیاه و سفید و دم کوتاه و دوشاخه که به واسطه دمگاه سفیدش از سایر چلچله‌ها به آسانی قابل تفکیک است. نر و ماده تا حد زیادی همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری دارای روتنه آبی مایل به سیاه، بالها و دم سیاه و دمگاه سفید است. زیرتنه یکدست سفید و پوشش‌های زیر بالها خاکستری کمرنگ دیده می‌شود. پرنده ماده بالغ در این دوره دارای زیرتنه مایل به خاکستری است. انگشتان به رنگ صورتی گوشتی و تاروسوس با پرهای سفید پوشیده شده است. در خارج از این دوره تضاد روتنه سیاه و زیرتنه سفیدش تا حدی کاهش می‌یابد و خالهایی به رنگ قهوه‌ای کمرنگ در گونه‌ها، گلو، پهلوها و دمگاه دیده می‌شود. پرنده نابالغ روتنه رنگ پریده‌تر، لکه‌های خاکستری قهوه‌ای در سر و قهوه‌ای در پرهای پرواز و دم دارد. همچنین لکه‌های سفیدی در پس گردن دیده می‌شود.

**ویژگیهای زیستی:** مانند «پرستو» بیشتر در نزدیکی مناطق مسکونی به سر می‌برد. همچنین در فضاهای باز و مناطق صخره‌ای دیده می‌شود و از مناطق جنگلی متراکم دوری می‌کند. وجود منابع آبی و حضور حشرات در حال پرواز از عوامل کلیدی در انتخاب زیستگاه برای این پرنده محسوب می‌شود. پرنده‌ای اجتماعی است و در تمام طول سال در دسته‌های بزرگ دیده می‌شود. نسبت به «پرستو» پروازی آرامتر همراه با چرخشها و مانورهای کمتر دارد. اغلب از حشرات در حال پرواز تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین به صورت منزوی یا با تشکیل کلنی آغاز می‌شود. آشیانه‌اش کاسه‌ای از گل‌ولای، علوفه نرم و سایر الیاف گیاهی است که آن را به زیر لبه صخره‌ها و سنگها، سقف غارها، ساختمانها و پلها چسبانده و درونش را با مواد نرم نظیر پر، علوفه خشک و سایر الیاف گیاهی می‌پوشاند. معمولاً سه تا پنج و گاهی دو یا شش تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید، گاهی همراه با خاله‌های ریز به رنگ قرمز روشن و به ابعاد ۱۳,۴ × ۱۹,۴ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۹ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در حدود ۱۹ تا ۲۵ روزگی پرواز می‌کنند. معمولاً دو تا سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد و پرندگان جوان حاصل از دسته تخم اول در اطراف محل آشیانه باقی می‌مانند و در تغذیه جوجه‌های حاصل از دسته تخم‌های بعدی به والدین کمک می‌کنند.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران معمول در اکثر مناطق کوهستانی و مهاجر عبوری نسبتاً معمول در اغلب نقاط کشور است. تعداد کمی هم تمام زمستان را در استانهای خوزستان و فارس و همچنین نواحی جنوبی تر خلیج فارس باقی می‌مانند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.



2





**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۶٫۵ تا ۱۹ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۳۰ سانتی‌متر است. معمولترین دم‌جنبانک با بدن سیاه و سفید است و تنوع ریختی زیادی به ویژه در نرها دیده می‌شود. نر و ماده تا حدی همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری در جمعیت‌های نواحی شمال و شمال غرب کشور دارای تارک سر، پس گردن و گلو سیاه، روتنه یکدست خاکستری و جلو پیشانی و گونه‌های سفید است. همچنین سینه، شکم و پرهای جانبی دم سفید رنگ دارد. از سوی دیگر نر بالغ در جمعیت‌های نواحی شرقی سیاهی روی سر و گردنش بیشتر است و سفیدی گونه‌ها محدود به لکه‌های کوچکی در سر می‌شود. الگوی رنگی سیاه و سفید سر و صورت در نر بالغ در جمعیت‌های نواحی غرب و مرکز کشور ویژگی‌های حد واسطی دارد. پرنده ماده بالغ در جمعیت‌های نواحی مختلف شبیه به هم و با روتنه خاکستری‌تر و نیز سیاهی کمتر در صورت و پس گردن از نرها مشخص هستند. در زمستان هر دو جنس فاقد لکه سیاه در تارک سر و پس سر هستند. پرنده نابالغ با گلو خاکستری تیره و فقدان طرح سیاه روی تارک سر و صورت از بالغها قابل تشخیص است.

**ویژگیهای زیستی:** در انواع زیستگاهها شامل حواشی دریاچه‌ها، رودخانه، جویبارها، کانالهای آبرسانی، خلیجها و سواحل دریاها، مزارع، باغها، پارکها، مناطق مسکونی و حتی مناطق صنعتی با فضای باز و پوشش گیاهی تنک حضور دارد. در خارج از دوره جوجه‌آوری بسته به فراوانی غذایی به صورت انفرادی در قلمروهای جداگانه یا در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. پروازی ویژه شامل چند بار بال‌زدن سریع، اوج‌گیری کوتاه و فرودی موجی شکل با بالهای بسته دارد. روی زمین به خوبی راه می‌رود و می‌دود و مرتباً دم خود را بالا و پایین می‌کند. برای تغذیه در سطح زمین، در آبهای بسیار کم‌عمق و یا روی گیاهان شاور بر سطح آب قدم می‌زند و بی‌مهره‌های کوچک را صید می‌کند. همچنین با پروازی سریع حشرات در حال پرواز را شکار می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین تا خرداد در مناطقی با پوشش علفی و اغلب نزدیک به پیکره‌های آبی آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر و قلمروطلب است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از برگها، ساقه‌ها، شاخه‌های کوچک و ریشکها است که آن را در حفره‌ها و سوراخهای موجود در دیوارها، ساختمانها، صخره‌ها، درختان، دیوارهای عمودی و پرشیب حاشیه پیکره‌های آبی و یا حتی در آشیانه قدیمی سایر گونه‌ها بنا می‌کند و درونش را با مو، پشم و پر می‌پوشاند. معمولاً پنج تا شش و گاهی سه تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، مایل به سفید، سفید مایل به آبی یا خاکستری، با خالها و لکه‌هایی به رنگ خاکستری مایل به قهوه‌ای، خاکستری و یا قهوه‌ای و به ابعاد ۱۵٫۳ × ۲۰٫۶ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. در ۱۳ تا ۱۶ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان در حدود ۱۴ تا ۱۸ روز پس از آن توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند. معمولاً یک تا دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** به صورت معمول مقیم اغلب مناطق کشور است. همچنین در نواحی شمال غربی کشور تابستان‌گذران است اگرچه تعداد کمی زمستانها در حوضه دریاچه ارومیه و اطراف تبریز باقی می‌مانند. همچنین به فراوانی در استان خوزستان و نواحی شمالی خلیج فارس و به تعداد کمتر در نواحی شرقی تا استان سیستان و بلوچستان زمستان‌گذرانی می‌کند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.



## دم‌جنبانک ابلق *Motacilla alba*

### White Wagtail (Pied Wagtail)

ترکی: ابلاخ قوبروق اتان، کردی: بهر گاوله‌ی به‌له‌ک، سیستانی: تیسک، لری: کیر بردی

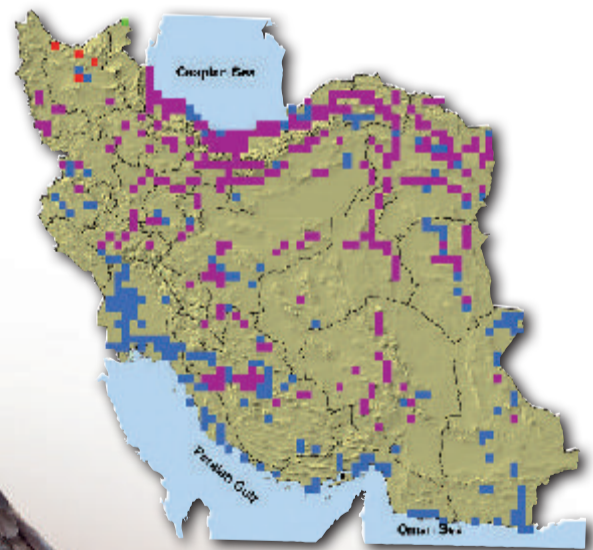


**Morphological characteristics:** 16.5-19 cm length and 25-30 cm wingspan. The most common wagtail, clad in black, grey, and white, but pattern of these colours varies especially in males. Sexes greatly similar with no seasonal variation. Breeding male of north and north-western sub-species (from Azarbaijan east along Caspian Sea and northern Alborz to western Golestan) has black rear cap, throat, and nape, uniform grey upperparts, and white forehead and side of head and neck as well as white breast, belly, and outer tail-feathers; adult male of eastern sub-species (from eastern Golestan, Khorasan, and eastern Baluchestan) has black of nape connected with that on throat, all head, neck, and breast appearing black apart from white patch on forehead extending to around eye; elsewhere in Iran, from Qazvin and south slope of Alborz south to Persian Gulf coast, shows varying mixture of black-and-white on side of neck. Breeding female like male but black of nape less sharply defined from grey of mantle. Non-breeding and juvenile plumages have crown and sometimes nape grey and throat white, black sometimes restricted to black or brown bar on breast.

**Biological characteristics:** Closely associated with water and damp open habitat, but also a follower of human cultivation, especially near cattle and their drinking places; found along lakes, rivers, irrigation canals, estuaries, and sea coasts. Generally solitary when feeding, forming feeding territories or small flocks depending on food availability. Flight noticeably free and undulating. Feeds on insects and other small invertebrates on ground or on floating vegetation by walking or running, with constant up-and-down movement of tail; insects sometimes chased in short aerial pursuit. Breeding starts mid-March to June in fissure of rock, holes in well, wall, or building or under roof of cattle shed, rarely in tree-hole or old nest of other bird. Monogamous. Nest a cup of leaves and plant fibres, lined with feathers, wool, and hair. Usual clutch 5-6, sometimes 3-7, oval grey-white eggs, speckled grey and brown, 20.6 × 15.3 mm in size. Eggs hatch after 11-16 days. Chicks altricial and covered in sparse down, fledge after 14-18 days. Usually 1-2 clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A common resident, breeding throughout Iran; a summer visitor to the northwest, with a small number remaining through winter in Urumiyeh Lake and near Tabriz. Winters in large numbers in Khuzestan and Persian Gulf coast, in smaller numbers in Baluchestan.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.





## Motacilla citreola دم‌جنبانک کله زرد Citrine Wagtail (Yellow-headed Wagtail)

توکى: سارى باش قوبروق آتان، کردى: بهر گاوليله سهر زهره



**Morphological characteristics:** 15.5-17 cm length and 24-27 cm wing-span. A brightly coloured wagtail with yellow head, resembling Yellow Wagtail *M. flava* but with longer tail and striking double white wing-bar. Sexes dissimilar, male with seasonal variation. Breeding male shows fully bright yellow head, throat, and underparts, black upperparts from lower hind neck to tail, dark grey flanks, black wings with broad white wing-bars and white flash on tertials, and black tail with largely white outer feathers. Non-breeding male with paler yellow on head and black on nape, upperparts brown, similar to female due to grey-brown head and face. Female with grey-brown crown and side of head, yellow supercilium, pale yellow underparts, and grey flanks; black bar on nape absent. Juvenile paler than adult, with grey upperparts and white belly.

**Biological characteristics:** Prefers damp meadows for breeding, either along lakes in lowland steppe or in mountain steppe high-up; in winter, occurs among grass and low vegetation in wetlands, along irrigation canals and rivers, and in wet meadows and rice fields, never away from water. Gregarious outside breeding season, mixing sometimes with other species of wagtail. Flight as Yellow Wagtail, but wing-beats slightly more powerful and with longer undulations. Feeds on invertebrates, often aquatic, taken from water surface, bare ground, or vegetation; sometimes catches prey during short aerial pursuit. Breeding starts April to May. Monogamous. Nest a cup of leaves, fine stems, and moss, lined with feathers and hair, situated in hole in riverbank, building, rock, tree, or old nest of other bird. Usual clutch 4-5, rarely 6, oval, buff or pale grey eggs, finely speckled grey or grey-brown, 19.6x14.5 mm in size. Eggs hatch after 14-15 days. Chicks downy and altricial; fledging after 14-15 days, but still fed by parents for a few more days. Usually 1-2 clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** Black-backed form *calcarata* is an uncommon breeding summer visitor to the uplands of eastern Khorasan; also recorded as local breeder in mountain marshes in Baluchestan and in wet meadows in Sistan over a century ago. A winter visitor in small numbers to wetlands in the south Caspian region, Khuzestan, central Fars, Esfahan, and Hormozgan, most probably of grey-backed sub-species *werae* from lowland steppe in west-central Asia.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.

**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۵٫۵ تا ۱۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۴ تا ۲۷ سانتی‌متر است. دم‌جنبانکی زیبا با بدن زردرنگ و تا حدی شبیه به «دم‌جنبانک زرد» است ولی به واسطه دم به نسبت بلندتر و دو نوار بالی سفید روی بالها از آن متمایز می‌شود. نر و ماده متفاوت و فقط پرنده نر دارای تغییرات فصلی است. پرنده نر در دوره جوجه‌آوری سر، صورت، گلو و زیرتنه زرد درخشان دارد. پس سر سیاه دودی است که تا کناره‌های بخش بالایی سینه امتداد دارد. روتنه و دمگاه نیز خاکستری تیره است. پوشش‌های روی دم و دم سیاه و پرهای کناری آن سفید به نظر می‌رسد. در پرواز دو نوار سفید روی بالها در تضاد با سیاهی بالها به خوبی نمایان است. در خارج از دوره جوجه‌آوری تا حد زیادی زردی سر و سیاهی پس سر گردن را از دست می‌دهد، روتنه قهوه‌ای‌تر و به واسطه رنگ قهوه‌ای خاکستری سر و صورت تا حدی شبیه به پرنده ماده می‌شود. در پرنده ماده تارک سر و گونه‌ها قهوه‌ای خاکستری، نوار ابرویی زرد، زیرتنه زرد کمرنگ، پهلوها خاکستری و همچنین فاقد نوار سیاه پس سر است. پرنده نابالغ کمرنگ‌تر از بالغها است و روتنه خاکستری و زیرتنه تقریباً سفید دارد.

**ویژگیهای زیستی:** در مناطق باز و مرطوب نظیر بيشه‌های اطراف پیکره‌های آبی، سواحل رودخانه‌ها، چمنزارهای مرطوب، زمینهای غرقابی همچنین شالیزارهای برنج دیده می‌شود و از مناطق به دور از پهنه‌های آبی پرهیز می‌کند. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و به طور معمول در کنار سایر دم‌جنبانکها دیده می‌شود. پروازش تا حدی شبیه به «دم‌جنبانک زرد» است ولی نسبت به آن قویتر بال می‌زند و حرکات موجی شکل طولانی‌تری دارد. برای تغذیه درون یا در حاشیه پیکره‌های آبی به صید بی‌مهره‌های آبی می‌پردازد. همچنین با پروازی سریع، حشرات در حال پرواز را شکار می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از برگها، ساقه‌ها، شاخه‌های کوچک و خزه‌ها است که آن را روی زمین و درون سوراخ بنا می‌کند و درون آن را با مو، پشم و پر می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و به ندرت شش تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، نخودی یا خاکستری کمرنگ، با لکه‌های کوچک خاکستری یا خاکستری قهوه‌ای و به ابعاد ۱۴٫۵ × ۱۹٫۶ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۱۴ تا ۱۵ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا چند روز پس از آن توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند. معمولاً یک تا دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** زیرگونه *M. c. calcarata* با روتنه سیاه به صورت غیر معمول جوجه‌آور نواحی مرتفع شرق خراسان است. این زیرگونه در گذشته به صورت محلی در تالابهای کوهستانی بلوچستان و چمنزارهای مرطوب سیستان نیز جوجه‌آوری می‌نمود. احتمالاً جمعیت‌های زمستان‌گذران در تالابهای نواحی جنوبی دریای خزر و همچنین استانهای خوزستان، فارس، اصفهان و هرمزگان از زیرگونه *M. c. werae* با روتنه خاکستری است که به تعداد اندک از استپهای پست نواحی غربی آسیای مرکزی به این نواحی از کشور مهاجرت می‌کنند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

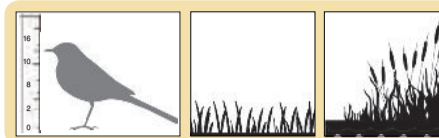




## Motacilla flava دم جنبانک زرد

### Yellow Wagtail

ترکی: ساری قویروق آتان، کردی: بهر گاوپله‌ی زهره، سیستانی: تیسک زرد



**Morphological characteristics:** 15-17 cm length and 23-27 cm wing-span. The smallest wagtail in Iran, showing a considerable amount of morphological variation, leading to recognition of 6-7 sub-species in the country. Breeding males of these sub-species differ mainly in head pattern, showing various combination of yellow, white, bluish grey, and black. Females and juveniles of various forms hard to distinguish, even in hand. *M.f.feldegg* is the form commonly breeding in Iran. Sexes dissimilar in summer with some seasonal variation. Adult male with black top and side of head without white supercilium, grey-brown upperparts and wings, and yellow underparts. Tail black with largely white outer feathers. Adult breeding female and non-breeding adult male with dark olive-grey head with or without trace of narrow pale supercilium and with pale yellow wash on white underparts. Juvenile with brown-green upperparts with spots on throat, marked with pale buff supercilium; also, underparts pale buff. Other males migrating in spring and summer have been identified as *beema* from Kazakhstan (pale ash-grey head, broad white supercilium and cheek-stripe, trace of white stripe below eye), *flava* from central and eastern Europe (blue-grey cap, dark grey ear-coverts, white supercilium and cheek-stripe), *thunbergi* from northern Eurasia (dark grey cap, black ear-coverts, no supercilium, white cheek-stripe, often spotted black gorget on breast), *lutea* also from Kazakhstan (all-yellow head with trace of green cap and ear-coverts), *melanogrisea* from Turkmenistan and Afghanistan (black-headed like *feldegg* but with white cheek-stripe), and *leucocephala* perhaps from west Mongolia (white-headed with trace of pale ash-grey on cap and ear-coverts).

**Biological characteristics:** Prefers damp fringes with grassy vegetation along rivers and lakes, flooded fields, wet pasture, damp grazing land, halophyte vegetation along saline lakes and in lagoons, and grain- or mustard-fields, always in wide and open country, avoiding mountains and broken, arid, sandy, stony, or bare ground, forests, and enclosed landscape. Solitary or in small family groups when breeding, but may form small dispersed breeding colonies in suitable habitat; occurs in large flocks in winter. Flight undulating with bursts of rapid wing-beats alternated by gliding with wings closed. Feeds on small invertebrates on damp ground, from water or vegetation, or in air during short sallies from low perch. Breeding starts April to May in irrigated fields, flooded meadows, and riverbanks. Monogamous and territorial. Nest a cup of grass in shallow scrape, lined with hair, wool, or fur, among dense low vegetation. Usual clutch 5-6, rarely 7, oval, smooth and glossy, grey-white to buff eggs, densely spotted with brown, 19 x 14.1 mm in size. Eggs hatch after 11-14 days. Chicks downy and altricial. Leave nest in 10-13 days; fly in 17 days but remain with parents for a few more weeks. Usually 1-2 clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A summer visitor to freshwater wetlands throughout northern and western Iran south to Khuzestan, Sistan-Baluchestan, Fars, and Bushehr. Widespread all over the country on migration.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۵ تا ۱۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۳ تا ۲۷ سانتی‌متر است. دم جنبانکی با تنوع ریختی زیاد است به نحوی که تاکنون حدود شش تا هفت زیرگونه مختلف از آن در کشور معرفی شده است. نرهای بالغ در بسیاری از زیرگونه‌ها به واسطه‌ی الگوی رنگی سر که ترکیبی از رنگهای زرد، سفید، مایل به آبی، خاکستری و سیاه است، قابل شناسایی هستند ولی شناسایی ماده‌ها و نابالغها از یکدیگر به ویژه در طبیعت دشوار است. زیرگونه *M.f.feldegg* در ایران معمولتر است. نر و ماده در تابستان متفاوت و دارای تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ سر و صورت سیاه و فاقد نوار ابرویی سفید است. روتنه و بالهای خاکستری قهوه‌ای و زیرتنه زرد دارد. دم سیاه و پره‌های کنار آن سفید است. پرنده ماده بالغ شبیه به نرها در خارج از دوره جوجه‌آوری است و با سر زیتونی خاکستری، نوار ابرویی نازک و ناواضح و زیرتنه سفید چرک قابل تفکیک است. پرنده نابالغ روتنه قهوه‌ای مایل به سبز و خالهایی در زیر گلو، همچنین نوار ابرویی نخودی و زیرتنه صورتی نخودی دارد. سایر زیرگونه‌ها در فصلهای بهار و تابستان در کشور دیده می‌شوند. پرنده نر در زیرگونه *M.f. beema* از قزاقستان سر خاکستری کمرنگ و نوارهای ابرویی و گونه‌های پهن سفید دارد و اثری از نوار سفید در زیر چشمها دیده می‌شود. زیرگونه *M.f. flava* از مرکز و شرق اروپا تارک سر خاکستری آبی، گوشپره‌های خاکستری تیره و نوارهای ابرویی و گونه‌های سفید رنگ دارد. زیرگونه *M.f. thunbergi* از شمال اوراسیا با تارک سر خاکستری تیره، گوشپره‌های سیاه، بدون نوارهای چشمی و گونه‌های سفید و اغلب با خالهای سیاه در سینه شناسایی می‌شود. زیرگونه *M.f. lutea* از قزاقستان سر زرد با اثری از رنگ سبز در تارک سر و گوشپرها دارد. زیرگونه *M.f. melanogrisea* از ترکمنستان و افغانستان سر سیاه نظیر زیرگونه *M.f. feldegg* دارد ولی با نوار گونه‌های سفید تفکیک می‌شود. همچنین زیرگونه *M.f. leucocephala* به واسطه‌ی سر سفید با اثری از رنگ خاکستری کمرنگ روی تارک سر و گوشپرها قابل تشخیص است که احتمالاً از غرب مغولستان به ایران مهاجرت می‌کند.

**ویژگیهای زیستی:** حاشیه رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، دشتهای سیلابی، چراگاههای مرطوب، چمنزارهای غرقابی، تالابهای نمکی، همچنین کشتزارهای خشک و خلنگزارها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از کوهستانها، نواحی خشک، سنگی، اراضی لخت، جنگلها و نواحی بسته دوری می‌کند. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرندهای اجتماعی است و در زمستان بسته به فراوانی غذایی در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. برخی نرها در زمستان قلمروهایی را در مجاورت نهرها تشکیل می‌دهند، جایی که منابع غذایی غنی است. پروازی موجی‌شکل دارد که شامل بال‌زدن سریع و غوص رفتنهای کم‌عمق با بالهای بسته است. اغلب بی‌مهره‌های کوچک را از سطح زمین یا آب صید می‌کند. همچنین با پروازی سریع حشرات در حال پرواز را شکار می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر اردیبهشت در کشتزارهای آبیاری شده، چمنزارهای غرقابی و سواحل رودخانه‌ها با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از برگها و ساقه‌های گیاهان است که آن را در چاله‌های کوچک روی زمین بنا می‌کند و دورنش را با مو، پشم و خز می‌پوشاند. معمولاً پنج تا شش و به ندرت هفت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، نخودی کمرنگ یا مایل به خاکستری، با خالهای متراکم قهوه‌ای و رگه‌رگه نازک تیره و به ابعاد ۱۴,۱ x ۱۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۱ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. در ۱۰ تا ۱۳ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند، در حدود ۱۷ روزگی پرواز می‌کنند و تا چند هفته پس از آن همچنان در کنار والدین باقی می‌مانند. معمولاً یک تا دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران و جوجه‌آور معمول تالابهای آب شیرین نواحی شمالی و غربی کشور تا استانهای خوزستان، سیستان و بلوچستان، فارس و بوشهر است. همچنین به صورت مهاجر عبوری در نواحی وسیعی از کشور دیده می‌شود.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

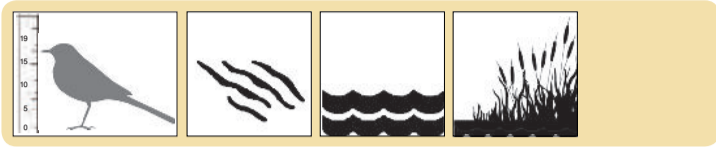




## Motacilla cinerea دم جنبانک خاکستری

### Grey Wagtail

ترکی: بز قوبروق آتان، کردی: بهرگاویله‌ی بوژ، لری: دُم دراز



**Morphological characteristics:** 18-19 cm length and 25-27 cm wingspan. More slender and with longer body than any other wagtail, with slimness of rear body enhanced by exceptionally long tail and short pink-brown legs. Sexes dissimilar, male with marked seasonal variation. Breeding male has blue-grey head and face and yellow-olive rump, white supercilium and malar stripe, black bib on chin and throat, and yellow underparts; tail black with white outer feathers and wing dark grey, with a pale band across base of flight-feathers, conspicuous in flight. Female and non-breeding similar, but throat without black bib and underparts paler. Juvenile like female but greenish brown above, with buff underparts and paler face.

**Biological characteristics:** Prefers stony brooks and rivulets in foothills and mountains, dotted by gravelly banks and with boulders or trees; in winter also along shore of standing freshwater, broader rivers, irrigation canals, reservoirs, water tanks, and cattle pens. Solitary and strongly territorial, but in family groups in summer and gathering at night in small roosting flocks in winter. Flight undulating as in other wagtails, but with bursts of even more rapid wing-flapping. Feeds along water edge and on stones and branches in water, with constant wagging of long tail. Breeding starts April-May. Monogamous. Nest a cup of grasses and roots, lined with hair and wool, situated among boulders, in rock-fissures, or in holes of walls or bridges near water. Usual clutch 4-6, rarely 3-7, oval smooth and glossy cream or grey-buff eggs, faintly marked grey or grey-buff, 18.9×14.3 mm in size. Eggs hatch after 11-14 days. Chicks downy and altricial, fledge after 11-13 days but are fed by both parents for 14 more days. Usually 1-2 clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A fairly common summer visitor along mountain rivers in Alborz and Zagros mountains, descending to lower altitudes in winter. Also occurring commonly in winter in the south Caspian region, occasionally reaching Khuzestan lowlands, Persian Gulf coast, and southern Baluchestan.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.

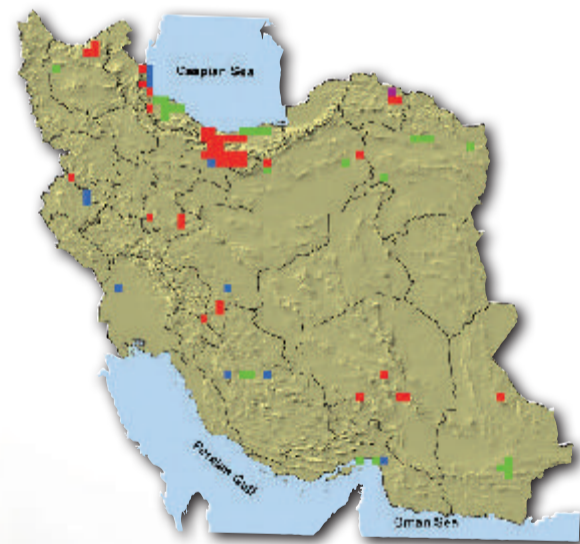


**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۸ تا ۱۹ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۷ سانتی‌متر است. نسبت به سایر دم‌جنبانکها دم بلندتر و پایهای کوتاهتر به رنگ قهوه‌ای صورتی دارد. نر و ماده متفاوت و نرها دارای تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ نوارهای ابرویی و شاری سفید و چانه و گوی سیاه دارد. صورت و روتنه خاکستری مایل به آبی، زیرتنه زرد و پوششهای زیر دم زرد درخشان است. در پرواز دم سیاه رنگ بلند با پرهای جانبی سفید و نوار پهن سفید در زیر بالها به خوبی نمایان می‌شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری زیرتنه نخودی و چانه و گلو مایل به سفید به نظر می‌رسد. پرنده ماده بالغ شبیه به نر است ولی زیرتنه کمرنگتر دارد و فاقد لکه سیاه در چانه و گلو است. پرنده نابالغ نیز شبیه ماده است ولی به واسطه روتنه سبز مایل به قهوه‌ای، زیرتنه نخودی و صورت کمرنگتر قابل تفکیک است.

**ویژگیهای زیستی:** حاشیه آبهای شیرین به ویژه رودخانه‌های دارای جریان تند واقع در کوهپایه‌ها و مناطق کوهستانی، کانالهای آبرسانی، نهرهای واقع در مناطق پست، حاشیه دریاچه‌ها و استخرهای واقع در درختزارها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری به تنهایی یا در دسته‌های پراکنده دیده می‌شود ولی زمستانها در زمان استراحت شبانه روی درختان به دور هم جمع می‌شوند. همانند سایر دم‌جنبانکها پروازی موجی شکل دارد ولی نسبت به آنها دم خود را با قدرت بیشتری تکان می‌دهد. با راه رفتن بر سطح زمین و یا در حین پرواز به صید حشرات می‌پردازد. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از برگها و ساقه‌های گیاهان است که آن را درون حفره‌ها و شکافهای موجود در دیوارها، پلها و دیواره‌های عمودی یا پرشیب حاشیه پیکره‌های آبی بنا می‌کند و دورنش را با مو، پشم و خزه می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش و به ندرت سه یا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، کرم یا نخودی مایل به خاکستری، با اندکی خالهای نخودی مایل به خاکستری یا خاکستری و به ابعاد ۱۴,۳ × ۱۸,۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۱ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. جوجه‌ها در ۱۱ تا ۱۳ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و در حدود ۱۷ روزگی پرواز می‌کنند ولی همچنان در حدود ۱۴ روز پس از آن توسط والدین مراقبت و نگهداری می‌شوند. معمولاً یک تا دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان گذران به نسبت معمول نهرها و رودخانه‌های واقع در تمامی مناطق کوهستانی عمده کشور است و زمستانها به ارتفاعات پایتتر البرز و زاگرس مهاجرت می‌کند. همچنین زمستان گذران معمول نواحی جنوبی دریای خزر، گاهی مناطق پست استان خوزستان، سواحل خلیج فارس و بلوچستان است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





## پی‌پت پا دراز *Anthus richardi*

### Richard's Pipit

ترکی: اوزون آياخ اينجیر قوشی، کردی: باریکه‌ی لاق دریز



1

**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۷ تا ۲۰ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۹ تا ۳۳ سانتی‌متر است. بزرگترین پی‌پت منطقه غرب پالئارکتیک با پاها و دم بلند است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ سر و روتنه نخودی قهوه‌ای همراه با رگه‌رگه به نسبت پهن و سیاه رنگ دارد. سینه نخودی رگه‌رگه و سایر بخشهای زیرتنه سفید است. نوار ابرویی سفید نخودی دارد و خط سیاهی در زیر چشمها دیده می‌شود. همچنین پاها و ناخن انگشت عقبی بسیار بلند است. پرنده نابالغ شبیه به بالغها است اما روتنه تیره‌تر به نظر می‌رسد و حاشیه پوشه‌های روی بالها سفید است.

**ویژگیهای زیستی:** استپها و علفزارهای مرطوب و حاشیه کشتزارها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. چندان اجتماعی نیست و اغلب در دسته‌های پراکنده دیده می‌شود. پروازی قدرتمند و موجی شکل شامل بال‌زدنهای مکرر و سپس جمع کردن بالها دارد. گاهی نیز قبل از فرود آمدن درجا بال‌زنی می‌کند. بیشتر از بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند و آنها را از سطح زمین یا لابه‌لای سنگها صید می‌کند. همچنین با جهش یا پروازهای کوتاه حشرات در حال پرواز را شکار می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** مهاجر عبوری بسیار نادر یا سرگردان بهاره و پاییزه شرق و جنوب کشور است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

**Morphological characteristics:** 17-20 cm length and 29-33 cm wing-span. The largest pipit of western Palearctic, with long legs and tail. Sexes similar with no seasonal variation. Adult shows brown-buff head and upperparts with rather bold black streaks. Breast streaked buff and rest of underparts white. Supercilium buff-white and stripe below eye black. Legs and hind claw exceptionally long. Juvenile like adult but darker above, with white margins to upper wing-coverts.

**Biological characteristics:** Prefers steppe and humid meadows as well as cultivations. Not very gregarious, mostly found in scattered flocks. Flight powerful and undulating, with continuous wing-beats followed by closure of wings; sometimes hovers before landing. Feeds mostly on invertebrates taken from ground or among stones; catches flying insects by jumping up or in short flight.

**Distribution and abundance:** A scarce passage migrant or vagrant, mostly in spring and autumn, in the east and south.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



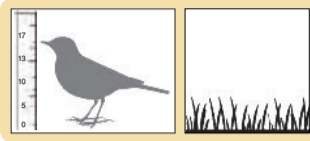
2



## پی پت خاکی *Anthus campestris*

### Tawny Pipit

توکی: دم اینجیر قوشی، کردی: باریکه



**Morphological characteristics:** 15.5-18 cm length and 25-28 cm wing-span. A large pipit with rather elongate body and tail, recalling wagtails *Motacilla*. Sexes similar with no seasonal variation. Adult bird with sandy buff upperparts and side of head, indistinctly streaked dark brown on wing-coverts. Underparts white without markings, tinged buff on breast and flanks when plumage fresh. Side of head well-marked by white supercilium, blackish stripe through eye, and white malar stripe with narrow black border above and below. Juvenile like adult but with dark streaks on crown, upperparts and upper breast show fine black dots or short streaks, and fringes of upper wing-coverts narrower and whiter.

**Biological characteristics:** Inhabits arid mountain steppe on slopes and plateaus, covered with stones or sparse vegetation alternated by rocky outcrops and open sandy or clayey soil, in winter often in arid dunes or cultivated or fallow fields. Solitary or in small family groups in summer, sometimes in larger flocks during migration and in winter. Flight strong and straight, alternating series of flaps with short glides. Feeds while walking on open ground or among herbage, chiefly taking insects, but also seeds, mainly in winter. Breeding starts late April to early June with territories established in cultivated fields, bushlands, and rocky areas. Monogamous. Nest a cup of grasses, leaves, and roots, lined with finer plant material and hair. Usual clutch 4-5, rarely 6, oval, smooth and glossy whitish eggs, heavily marked with brown and purplish grey spots and blotches, 21.9×15.7 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks downy and altricial. Leave nest after 12-14 days, independent 35 days later. Usually two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A common summer visitor to uplands in the north. A widespread passage migrant in spring and autumn, and a rather scarce wintering bird in southern coastal lowlands from Khuzestan to Baluchestan.

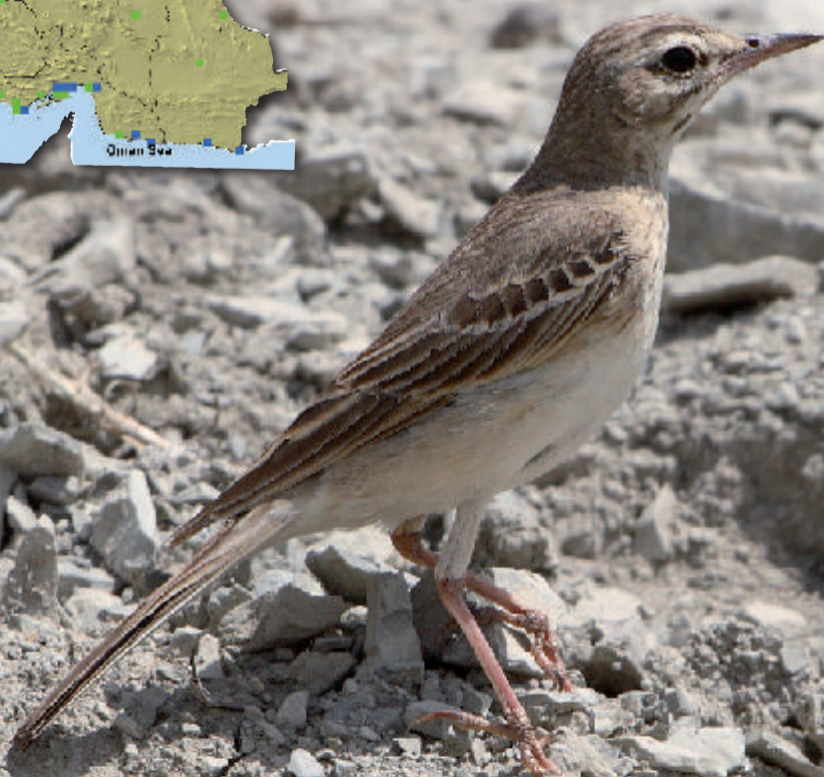
**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۵٫۵ تا ۱۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۸ سانتی‌متر است. پی‌پتی درشت‌جثه با بدن کشیده که بیشتر به دم جنبانکها شبیه است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ روتنه یکدست خاکی‌رنگ همراه با ردیفی از لکه‌های تیره روی پوشش‌های بالها دارد. زیرتنه نیز یکدست سفید نخودی است و فقط در دو طرف بالای سینه اندکی رگه‌رگه تیره دیده می‌شود. نوار ابرویی کم‌رنگ، نوار شاری قهوه‌ای کم‌رنگ و خط تیره‌ای در فاصله چشمها تا منقار دارد. پرنده نابالغ به واسطه رگه‌رگه تیره در تارک سر و خاله‌های تیره در روتنه و بخش بالای سینه که در امتداد هم تشکیل نوارهای طولی می‌دهند، همچنین سفیدی حاشیه پرها از بالغها قابل تشخیص هستند.

**ویژگیهای زیستی:** علفزارها و کشتزارهای خشک، خلنگزارها، زمینهای بایر گرم و خشک، تپه‌های شنی، سواحل شنی رودخانه‌ها و دریاچه‌ها، مناطق نیمه‌بیابانی همچنین دامنه‌ها و کوهپایه‌های خشک را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. به تنهایی یا در دسته‌های کوچک دو تا سه تایی دیده می‌شود و در زمان مهاجرت نیز دسته‌های کوچکی تشکیل می‌دهد. پروازی موجی شکل شبیه به سایر پی‌پتها دارد. زمستانها اغلب از دانه‌ها و در سایر فصول بیشتر از حشرات تغذیه می‌کند و آنها را از سطح زمین صید می‌کند یا از روی شاخ‌وبرگ گیاهان با چشمهای کوتاه شکار می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر اردیبهشت تا اوایل تیر و با تشکیل قلمرو در کشتزارها، بوته‌زارهای تنک و مناطق صخره‌ای آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌ای فنجانی شکل از علوفه نرم، گیاهان خشک و ریشکها روی زمین و یا درون چاله‌ای کم‌عمق و در پناه تاج پوشش بوته‌ها بنا می‌کند و درون آن را با مو و الیاف گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و به ندرت تا شش تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، مایل به سفید، با خاله‌های قهوه‌ای و خاکستری مایل به بنفش و به ابعاد ۱۵٫۷×۲۱٫۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، آشیانه را در ۱۲ تا ۱۴ روزگی ترک می‌کنند ولی همچنان تا حدود ۳۵ روز بعد از آن در کنار والدین باقی می‌مانند. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران معمول بلندیهای شمال کشور است. همچنین مهاجر عبوری گسترده و به نسبت معمول پاییزه و بهاره و نیز زمستان‌گذران به نسبت نادر سواحل پست جنوب کشور از استان خوزستان تا جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان است. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرنده‌کان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

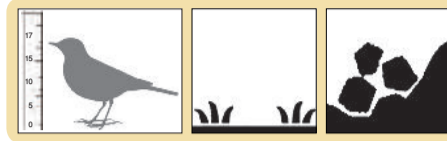




## پی پت نوک دراز *Anthus similis*

### Long-billed Pipit

ترکی: اوزون دیمدیک اینتجیر قوشی، کردی: باریکه‌ی دنووک دریژ



**Morphological characteristics:** 16-17 cm length and 27-34 cm wingspan. A large pipit, distinguished from other pipits by long and thick bill, long tail, and short hind claw. Sexes similar with no seasonal variation. Adult with grey-brown crown, nape, and upperparts, with indistinct darker streaks, also has long pale supercilium, buff underparts with indistinct streaks, and long brown tail with buff outer feathers. Bill black-brown with restricted amount of pink-yellow at base of lower mandible. Juvenile like adult but centres of wings, breast, and upper wing-coverts blacker, and with distinct dark eye-stripe and moustachial stripe, resembling Richard's Pipit *A. richardi*, but outer tail still buff, not white.

**Biological characteristics:** A bird of semi-arid rocky hills covered with sparse grass, scrub, and juniper, wintering on open or partly scrub-covered dry arable land and sandy grassland. Generally solitary or in pairs, but small parties occur in winter. Flight like other pipits, powerful and undulating, with sudden take-off and hovering above cover before landing. Feeds mainly on insects. Breeding start mid-March. Probably monogamous. Nest a shallow cup of plant fibres, lined with finer plant material and hair, situated in depression on ground or in shelter of rock or vegetation. Usual clutch 3, sometimes 2-5, oval smooth and glossy grey-white eggs, heavily marked with brown spots, 23×16.5 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest after 14-15 days, independent 35 days later.

**Distribution and abundance:** A rather scarce and local breeding bird on arid rocky hillsides in southern Zagros and Kerman highlands; more common in highlands of Sistan-Baluchestan. Migration pattern in Iran not known, but seen in small numbers along southern coasts; also wintering in southern Hormozgan and Sistan-Baluchestan.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۶ تا ۱۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۷ تا ۳۴ سانتی‌متر است. پی پتی درشت‌جثه است که به واسطه منقار قوی و دراز، دم بلند و ناخن کوتاه انگشت عقبی از سایر پی پت‌ها قابل تشخیص است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ، تارک سر، پس گردن و روتنه خاکستری قهوه‌ای همراه با رگه‌رگه و لکه‌های قهوه‌ای رنگ است. نوار ابرویی بلند به رنگ سفید مات دارد. زیرتنه نخودی با رگه‌رگه نامشخص است. در پرواز دم قهوه‌ای و پرهای کناری آن نخودی رنگ دیده می‌شود. نیم‌نوک بالایی قهوه‌ای شاخی و قاعده نیم‌نوک پایینی زرد گوشتی رنگ است. پرنده نابالغ شباهت زیادی به بالغها دارد ولی به واسطه تضاد رنگی آشکار بین مرکز و حاشیه پرهای روتنه، بالها و سینه، همچنین نوارهای چشمی و شاربی تیره‌رنگ مشخص از آنها متمایز می‌شود. همچنین شباهت زیادی به نابالغ «پی پت پادراز» دارد ولی پرهای کناری دم نخودی (نه سفید) است.

**ویژگیهای زیستی:** تپه‌ها و کوهستانهای واقع در نواحی گرم و نیمه‌خشک، دامنه‌های سنگی و صخره‌ای پر شیب و دشتهای سنگلاخی با گیاهان پراکنده را ترجیح می‌دهد. معمولاً به تنهایی یا جفت دیده می‌شود و در زمستان ممکن است دسته‌های بسیار کوچک تشکیل دهد. پروازی شبیه به سایر پی پت‌ها شامل خیزهای سریع، بال‌زدنهای قوی، بال‌بازروییهای موجی شکل و نیز در جابال‌زنی دارد. اغلب از حشرات تغذیه می‌کند و آنها را از سطح زمین صید می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین در علفزارها و دامنه‌های پرشیب سنگی و صخره‌ای و درختزارهای باز با پوشش علفی آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای به نسبت عمیق از علوفه خشک است که آن را روی زمین، در پناه صخره‌ها یا بوته‌ها بنا می‌کند و دورنش را با مو، علوفه و الیاف فرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً سه و گاهی دو یا پنج تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، مایل به سفید یا خاکستری، با خالها و لکه‌های قهوه‌ای و به ابعاد ۱۶.۵ × ۲۳ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۴ تا ۱۵ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و در حدود ۳۵ روز پس از آن مستقل می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** جوجه‌آور به نسبت کمیاب دامنه‌های سنگی و خشک جنوب زاگرس و ارتفاعات استانهای کرمان و سیستان و بلوچستان است. از چگونگی مهاجرت این پرنده در ایران اطلاع دقیقی در دست نیست ولی در فصل مهاجرت به تعداد اندک در امتداد سواحل جنوب دیده می‌شود. همچنین زمستانها در جنوب استانهای هرمزگان و سیستان و بلوچستان به سر می‌برد.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





## پپی پت درختی *Anthus trivialis*

### Tree Pipit

ترکی: اینجیر قوشی، کردی: باریکه‌ی داران



**Morphological characteristics:** 14-15 cm length and 25-27 cm wing-span. A small pipit, similar to Meadow Pipit *A. pratensis* but with yellow-buff throat and breast, thicker bill, and short and well-curved hind claw. Sexes similar with no marked seasonal variation. Adult bird has brown upperparts and crown with dark streaks, white chin, and buff-yellow throat and breast; flanks also buff-yellow with discrete black spots and rest of underparts white. Juvenile inseparable.

**Biological characteristics:** Prefers parkland, open forest, and forest edge, where lush meadows and grassland or other low vegetation meets trees and tall shrub. Solitary or in pairs in summer, but in small flocks during migration, roosting, and feeding. Feeds on ground, but sings from perch on top of tree or bush, or lands on it after song-flight. Flight pattern curved, but in comparison with Meadow Pipit has a more straight flight with elate wings and tail and downward feet and sometimes comes down on ground. Feeds chiefly on insects, but some plant material taken in autumn and winter. Breeding starts April to May. Monogamous. Nest a cup on ground, made of dry grass, often with foundation of moss, lined with finer grasses and hair. Usual clutch 4-6, sometimes 8, oval, smooth and glossy eggs, brown, grey, green, pink, or reddish, profusely spotted olive, black, or brown-red, 20.7×15.6 mm in size. Eggs hatch after 12-14 days. Chicks, downy and altricial, leave nest after 12-14 days.

**Distribution and abundance:** A common summer visitor in open forest on northern slopes of the Alborz and Kaleibar Mountains (Azarbaijan). A fairly common and widespread passage migrant all over Iran; a few winter records in Khuzestan, southern Hormozgan, and Sistan-Baluchestan.

**Conservation status:** This bird is not listed in global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۴ تا ۱۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۷ سانتی‌متر است. پپی پتی ظریف و کوچک جثه است که شباهت زیادی به «پپی پت صحرایی» دارد ولی به واسطه گلو و سینه زرد نخودی، منقار ضخیمتر و ناخن کوتاه انگشت عقبی از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و تقریباً فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرندۀ بالغ تارک سر و روتنه قهوه‌ای همراه با رگرگه تیره است. چانه سفید، گلو و سینه زرد نخودی همراه با لکه‌های تیره و پهلوهایی نیز به همین رنگ با رگرگه ظریفتر دیده می‌شود و مابقی بخشهای زیرتنه سفید است. پرندۀ نابالغ شباهت زیادی به بالغها دارد و تشخیص آنها از یکدیگر تقریباً غیر ممکن است.

**ویژگیهای زیستی:** علفزارها و خلنگزارهای با درختان جوان و پراکنده، درختزارهای باز و کشتزارهایی با درختان پراکنده را ترجیح می‌دهد و از جنگلهای متراکم همچنین مناطق عاری از درخت و بوته دوری می‌کند. پرندۀ خجالتی است در خارج از دورۀ جوجه‌آوری به تنهایی دیده می‌شود اگرچه هنگام استراحت، تغذیه و مهاجرت ممکن است در دسته‌های کوچک به دور هم جمع شوند. پرواز موجی شکل دارد ولی نسبت به «پپی پت صحرایی» مستقیم‌تر پرواز می‌کند و با بالها و دم افراشته و پاهای آویزان روی درختان و گاهی اوقات نیز روی زمین فرود می‌آید. اغلب از حشرات و در پاییز و زمستان از مواد گیاهی تغذیه می‌کند و آنها را معمولاً از روی زمین، علوفه کوتاه، برگها، ساقه‌ها و تنه درختان صید می‌کند. گاهی نیز حشرات در حال پرواز را شکار می‌کند. جوجه‌آوری از اواخر اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در درختزارها و بوته‌زارهای باز آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر است و آشیانه‌ای کاسه‌ای از علوفه خشک و خزه روی زمین می‌سازد و درونش را با پشم، پر و الیاف گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش و گاهی تا هشت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگهای متنوع قهوه‌ای، خاکستری، مایل به قرمز، آبی کمرنگ، صورتی، سبز و یا قهوه‌ای تیره، با خالهایی به رنگ قهوه‌ای تیره، زیتونی، سیاه یا قهوه‌ای مایل به قرمز و به ابعاد ۱۵.۶×۲۰.۷ میلی‌متر می‌گذرد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و در ۱۲ تا ۱۴ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران حد بالایی رویش جنگلهای البرز و کوههای کلیبر در شمال آذربایجان است. همچنین به صورت مهاجر عبوری در نواحی وسیعی از کشور دیده می‌شود. تعداد کمی نیز زمستانها را در استان خوزستان و جنوب استانهای هرمزگان و سیستان و بلوچستان سپری می‌کنند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





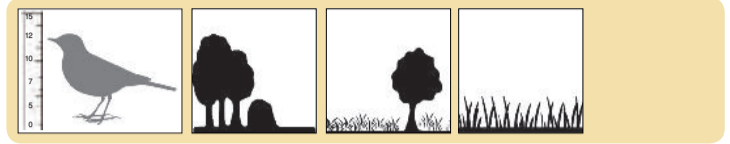
**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۴ تا ۱۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۴ تا ۲۷ سانتی‌متر است. پی‌پتی کوچک‌جثه است و شباهت زیادی به «پی‌پت درختی» دارد ولی به واسطه رنگ زیتونی تیره در روتنه، نوار ابرویی پهن مایل به سفید، خاله‌های بزرگتر در سینه و ناخن کوتاه‌تر انگشت عقبی از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ تارک سر، گونه‌ها، پس گردن، روتنه، بالها و دم زیتونی تیره همراه با رگه‌رگه ناواضح در پشت دارد. نوار ابرویی پهن مایل به سفید دارد و لکه نخودی قرمز رنگی در فاصله چشمها تا منقار دیده می‌شود. چانه سفید، گلو و سینه زرد نخودی همراه با لکه‌های تیره مشخص و پهلوها نیز به همین رنگ با رگه‌رگه ظریفتر دیده می‌شود و مابقی بخشهای زیرتنه سفید است. پرنده نابالغ شباهت زیادی به بالغها دارد ولی به واسطه روتنه قهوه‌ای‌تر و زیرتنه روشن‌تر با رگه‌رگه پهن‌تر و طولانی‌تر از بالغها تشخیص داده می‌شود.

**ویژگیهای زیستی:** در زمستان درختزارهای واقع در مناطق کم ارتفاع، حاشیه جنگلها، کشتزارهای باز و اطراف روستاها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری به تنهایی دیده می‌شود اگرچه در هنگام استراحت، تغذیه و مهاجرت ممکن است در دسته‌های کوچک و گاهی بزرگ به دور هم جمع شوند. پروازی سبک و موجی شکل نظیر سایر پی‌پتها دارد. در زمستان بیشتر از بذر گیاهان تغذیه می‌کند و آن را در بین پوشش گیاهی کم‌ارتفاع جستجو می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** به صورت سرگردان از جنوب شرق کشور گزارش شده است.  
**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد

## پی‌پت پشت زیتونی Olive-backed Pipit (Indian Tree Pipit)

ترکی: گوی کورک اینجیر قوشی، کردی: باریکه‌ی پشت زه بیتونی



**Morphological characteristics:** 14-15 cm length and 24-27 cm wingspan. A small pipit, very similar to Tree Pipit *A. trivialis*, but distinguished by olive-green ground-colour of upperparts, bold white supercilium, heavy dark spotting on breast, and shorter hind claw. Sexes similar with no seasonal variation. Adult with dark olive crown, cheek, upperparts, wings, and tail with faint streaks on mantle and crown, and bold white supercilium, rusty-buff in front of eye. Chin white, throat and breast yellow-buff with distinct black patches; flanks also yellow-buff with fine streaks, and rest of underparts white. Juvenile closely resembles adult but with browner upperparts, paler underparts with longer and wider streaks.

**Biological characteristics:** Prefers damp or dry grassland and short vegetation close to scrub and trees or near villages. Solitary outside breeding season, occurring in small groups on migration, also when roosting and feeding. Flight light and undulating like other pipits. Chiefly feeds on seeds in winter, searching in low herbage.

**Distribution and abundance:** A vagrant to southeast Iran.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.

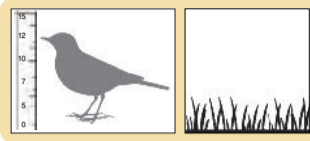




## پیت صحرائی *Anthus pratensis*

### Meadow Pipit

ترکی: چول اینجیر قوشی، کردی: باریکه‌ی میزگان



**Morphological characteristics:** 14-15.5 cm length and 22-25 cm wingspan. A small pipit with rounded wings and short tail. Similar to Tree Pipit *A. trivialis*, but identified by more olive upperparts, heavily spotted and streaked on whitish chest, and yellow bill. Sexes similar with no seasonal variation. Adult bird with olive-green, olive-brown, or buff-brown crown, nape, upperparts, and wings, with dull black streaking on cap, mantle, and scapulars, and with rather ill-defined pale supercilium; underparts pale yellow or white with rows of black spots on breast and olive streaks on flanks, appearing striped. Rump and upper tail-coverts paler than upperparts, under tail-coverts white; tail dark brown with central feathers much as rump but outer ones darker. Juvenile similar to adult but dark streaks on upperparts more distinct, underparts streaked buff, and tail shorter.

**Biological characteristics:** Prefers grass and short vegetation in plains or on hills, tolerating some scrub and taller herbs, preferring damp areas like open wetland, salt marsh, irrigated field with low crops and grassy dikes, and roads between ponds and rice fields; avoids bare rock, sand flats, and dense vegetation. Gregarious outside breeding season, occurs in small scattered groups during migration and in winter. Flight a series of odd erratic bursts of wing-beats producing jerky, hesitant progress over short distance, but more persistent fluttering over long distance. Feeds mainly on invertebrates, taken from ground and vegetation, in winter also on seeds; insects sometimes taken in aerial pursuit.

**Distribution and abundance:** A very common winter visitor to the south Caspian region and fairly common in Tehran area; scarce farther south, with only small numbers reaching Khuzestan and central Fars.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۴ تا ۱۵.۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۲ تا ۲۵ سانتی‌متر است. پیتی کوچک‌جثه با بالهای گردتر و دم کوتاهتر نسبت به سایر پیتها است و شباهت زیادی به «پیت درختی» دارد ولی به واسطه روتنه زیتونی‌تر، سینه سفیدتر با رگه‌رگه بیشتر و نازک‌تر و نیم‌نوک زرد رنگش از آن متمایز می‌شود. نر و ماده همشکل و تقریباً فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ سر، پس گردن، روتنه و بالها سبز زیتونی، زیتونی قهوه‌ای یا نخودی قهوه‌ای همراه با رگه‌رگه طولی و ضخیم به رنگ قهوه‌ای تیره است. نوار ابرویی خاکستری یا مایل به سفید ناواضح دارد. زیرتنه سفید نخودی است که در قسمت سینه و پهلوها دارای رگه‌رگه سیاه و کاملاً مشخص است. دمگاه و پوشپره‌های روی دم روشنتر از روتنه و پوشپره‌های زیر دم سفید است. دم نیز قهوه‌ای تیره، پره‌های مرکزی آن به رنگ دمگاه و پره‌های کناری آن تیره‌تر دیده می‌شوند. پرنده نابالغ شبیه به بالغها است ولی نوارهای طولی روتنه مشخصتر، زیرتنه زرد نخودی و رگه‌رگه و دم کوتاهتر از بالغها است.

**ویژگیهای زیستی:** درختزارهای باز، بوته‌زارهای مناطق پست، اراضی کشاورزی، تالابها و سواحل و مردابهای نمکی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از مناطق سنگی و صخره‌ای لخت، شنزارها و مناطقی با پوشش گیاهی متراکم و بلند دوری می‌کند. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و زمستانها اغلب در دسته‌های کوچک و پراکنده دیده می‌شود. در فواصل کوتاه پروازی بی‌هدف با بال‌زدنهای نامنظم و ناگهانی دارد ولی در فواصل طولانی پروازش یکنواخت‌تر و مداوم‌تر است. بیشتر از بی‌مهره‌ها تغذیه می‌کند و آنها را از سطح زمین یا از روی شاخ‌وبرگ گیاهان صید می‌کند. گاهی نیز حشرات در حال پرواز را شکار می‌کند. پاییز و زمستان از بذر گیاهان نیز تغذیه می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** زمستان‌گذران بسیار معمول نواحی جنوبی دریای خزر و به نسبت معمول در اطراف تهران است. به ندرت در مناطق جنوبی‌تر دیده می‌شود و معدود گزارشاتی از مشاهده این پرنده از استانهای خوزستان و فارس وجود دارد.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





## پی‌پت گلو سرخ *Anthus cervinus*

### Red-throated Pipit

ترکی: قرمزی بوغاز اینجیر قوشی، کردی: باریکه‌ی مل سوور



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۴ تا ۱۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۷ سانتی‌متر است. پی‌پتی کوچک‌جثه و از نظر اندازه و ساختار بدن تا حدی شبیه به «پی‌پت صحرایی» است ولی به واسطهٔ رگه‌رگهٔ فراوان روی روتنهٔ خرمایی قهوه‌ای، زیرتنهٔ سفید و دمگاه رگه‌رگه از آن متمایز می‌شود. نر و ماده در دورهٔ جوجه‌آوری متفاوت و نرها دارای تغییرات فصلی هستند. پرندهٔ نر بالغ در دورهٔ جوجه‌آوری نوار ابرویی خرمایی و تارک سر، پس گردن، روتنه و بالهای قهوه‌ای با رگه‌رگهٔ طولی و ضخیم به رنگ سیاه دارد. چانه، گونه‌ها و سینه قرمز خرمایی است. پوشه‌های زیر بالها خاکستری نخودی و سایر قسمتهای زیرتنه سفید و رگه‌رگهٔ تیره‌ای دارد که از دو طرف سینه تا پهلوها کشیده شده است. پرندهٔ مادهٔ بالغ چانه و گلو نخودی یا کرم رنگ و سینهٔ صورتی کم‌رنگ همراه با رگه‌رگهٔ تیرهٔ فراوان دارد. در خارج از این دوره، پرندهٔ نر تا حدودی رنگ خرمایی صورت، گلو و سینه را از دست می‌دهد و در زیرتنه و پهلوها نوارها و لکه‌های سیاه فراوان ظاهر می‌شود. پرنده نابالغ شبیه ماده‌ها در پروبال زمستانه است ولی اثری از رنگ قرمز خرمایی در گونه‌ها و سینه به چشم نمی‌خورد و در روتنه رگه‌رگهٔ طولی سفیدی دارد.

**ویژگیهای زیستی:** علفزارهای مرطوب با گیاهان علفی کوتاه، باتلاقها، کشتزارهای باز و زمینهای شخم خورده مجاور آب را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دورهٔ جوجه‌آوری پرنده‌ای اجتماعی است و زمستانها اغلب در دسته‌های کوچک و پراکنده دیده می‌شود. پروازی موجی شکل و شبیه به سایر پی‌پتها دارد. بیشتر از حشرات همچنن حلزونهای آبی کوچک و به مقدار کمتر از بذر گیاهان تغذیه می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** مهاجر عبوری معمول بهاره و به نسبت کمیاب پاییزهٔ سراسر کشور است. همچنین به تعداد اندک در نواحی جنوبی دریای خزر و استانهای خوزستان و سیستان و بلوچستان زمستان گذرانی می‌کند.

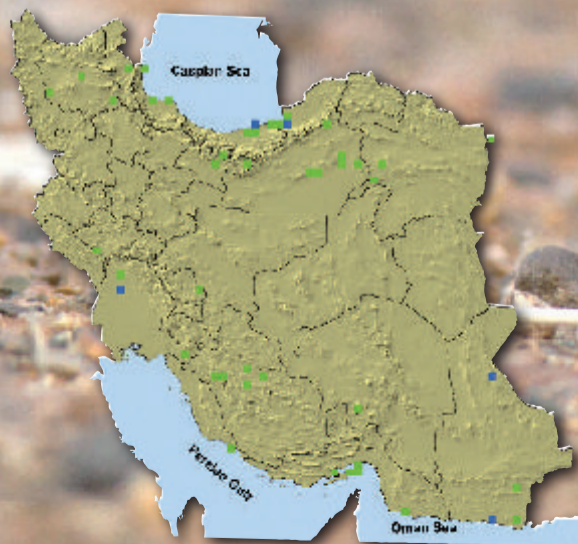
**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شدهٔ جهانی و ملی قرار ندارد.

**Morphological characteristics:** 14-15 cm length and 25-27 cm wing-span. A small pipit, resembling Meadow Pipit *A. pratensis* in size and build, but distinguished by heavier black streaking on rufous-brown of upperparts, extending to rump, and white underparts. Sexes dissimilar in breeding season, male with seasonal variation. Adult male in summer shows rufous supercilium, cheeks, and chin to breast, brown crown, nape, upperparts, and wings with bold dark streaking. Under wing-coverts grey-buff and rest of underparts white with dark streaks extending from side of breast to flanks. Adult female shows creamy or buff chin and throat, with pale pink breast densely streaked dark. Non-breeding male lacks rufous on face, throat, and breast and shows more streaked and spotted underparts and flanks. Juvenile like female in winter but streaked white above and with no rufous on cheeks and breast.

**Biological characteristics:** Prefers damp fields with short grass, fringes of lakes and lagoons, dams and dirt roads in rice fields, and open farmland with patches of shallow water. Occurs mostly in small scattered groups outside breeding season. Flight undulating as other pipits. Feeds chiefly on insects, snails, and some seeds.

**Distribution and abundance:** A common and widespread passage migrant in spring and rather scarce in autumn. A rare winter visitor to the south Caspian region, Khuzestan, and Sistan-Baluchestan.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.





## پیت تالابی *Anthus spinoletta*

### Water Pipit

ترکی: باتاخلیق اینجیر قوشی، کردی: باریکه‌ی ناوی



**Morphological characteristics:** 17-17.5 cm length and 24-29 cm wing-span. A rather large pipit with almost uniform grey upperparts. Sexes similar with some seasonal variation. Adult in breeding season has grey crown, lore, and nape, pale grey-brown upperparts with ill-defined dark olive-brown streaks, and white supercilium and cheek-stripe. Throat, breast, and upper belly pale pink-buff and rest of underparts whitish with restricted and narrow dark grey streaks on side of breast and flanks. In flight greyish double wing-bar and whitish outer tail-feathers visible. In winter, chin and throat white, breast and flanks creamy with short and narrow brown stripes on breast and upper flank, and remaining underparts white. Juvenile like adult in winter but streaks on upperparts and breast blacker and more distinct, though facial pattern less clear-cut.

**Biological characteristics:** In summer, prefers alpine meadows and montane steppe nearby water, covered with grasses and low herbs mixed with boulders and rocky outcrops; in winter, favours open marshland, damp meadows, and fringes of freshwater lakes, reservoirs, and sewage ponds. Solitary or in small family groups in summer, single or in small flock in winter. Flight like other pipits. Feeds mainly on invertebrates, sometimes plant material taken on ground but occasionally catches insects in flight. Breeding starts mid-April. Monogamous and territorial. Nest a deep cup of leaves, grass and moss, lined with finer leaves and hair, built in hole on slope or among rocks. Usual clutch 4-6 sub-elliptical smooth and glossy, whitish to light grey eggs, marked with brown and grey specks, 21.4 × 15.7 mm in size. Eggs hatch after 14-15 days. Chicks, downy and altricial, leave nest in 14-15 days, independent 28-30 days later. Usually two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A locally fairly common summer visitor to Alborz, Kaleibar Mountains and other Azarbaijan highlands. Locally also in northern Khorasan east to the damp west slope of mountains near Turbat-e Jam. A common winter visitor to freshwater wetlands throughout Iran, especially common in the south Caspian lowlands, Khuzestan, Sistan-Baluchestan, and central Fars. Migrants seen all over Iran.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۷ تا ۱۷٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۴ تا ۲۹ سانتی‌متر است. پیت تالابی درشت‌جثه است که نسبت به سایر پیت‌ها خاکستری‌تر به نظر می‌رسد. نر و ماده هم‌مشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری تارک سر، گونه‌ها و پس گردن خاکستری و روتنه خاکستری قهوه‌ای با رگه‌رگه طولی ناواضح دارد. نوار ابرویی و چانه، مایل به سفید به نظر می‌رسد. گلو، سینه و بخش بالایی شکم نخودی صورتی کم‌رنگ و مابقی زیرتنه سفید همراه با رگه‌رگه تیره اندک در دو طرف سینه و پهلوها است. در پرواز دو نوار بالی مایل به خاکستری روی بالها و پرهای سفید رنگ کناری دم به خوبی نمایان است. در زمستان چانه و گلو سفید، سینه و پهلوها زرد نخودی همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای و مابقی زیرتنه سفید است. پرنده نابالغ شبیه بالغها در پوشش زمستانه است ولی رگه‌رگه روی سینه و روتنه سیاه‌تر و مشخص‌تر و طرح صورت ناواضح‌تر است.

**ویژگیهای زیستی:** مناطق کوهستانی بالاتر از حد رویشی درختان، چمنزارهای مرطوب و شیبهای کوهستانی دارای پوشش علفی پراکنده نزدیک به خط ریزش برف را ترجیح می‌دهد و زمستان تا حد دشتها پایین می‌آید و در زیستگاههای مجاور آب شیرین، چمنزارهای مرطوب و سواحل و مصبهای گلی دریاها به سر می‌برد. در تابستان به تنهایی یا در گروههای خانوادگی دیده می‌شود و در زمستان ممکن است دسته‌های کوچکی تشکیل دهند. پروازش شبیه به سایر پیت‌ها است. بیشتر از بی‌مه‌رها و به مقدار کمتر از مواد گیاهی تغذیه می‌کند و آنها را از سطح زمین صید می‌کند. گاهی نیز حشرات در حال پرواز را شکار می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در علفزارهای مرطوب مرتفع، بوته‌زارها و درختزارهای تنک، نواحی باتلاقی و صخره‌ای آغاز می‌شود. تک همسر است آشیانه‌ای کاسه‌ای از برگها، ساقه‌ها و خزه‌ها است که روی زمین یا درون حفره‌ها در دیواره‌های گلی پر شیب مجاور پیکره‌های آبی در پناه پوشش گیاهی بنا می‌کند و درونش را با پشم، پر و الیاف گیاهی نرم می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ سفید مایل به خاکستری، همراه با لکه‌های قهوه‌ای و خاکستری و به ابعاد ۱۵٫۷ × ۲۱٫۴ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. در ۱۴ تا ۱۵ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و ۲۸ تا ۳۰ روز پس از آن مستقل می‌شوند. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران به نسبت معمول ارتفاعات البرز، کوههای کلیبر و احتمالاً دیگر ارتفاعات آذربایجان است. همچنین به صورت محلی در شمال خراسان تا اطراف تربت جام تابستان‌گذرانی می‌کند. زمستان‌گذران بسیار معمول در اطراف تالابهای آب‌شیرین سراسر کشور به ویژه نواحی جنوبی دریای خزر، استانهای خوزستان، سیستان و بلوچستان و فارس است و در زمان مهاجرت تقریباً در اغلب مناطق کشور دیده می‌شود.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.







**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۶ تا ۱۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱٫۵ تا ۲۶ سانتی‌متر است. پی‌پتی به نسبت درشت‌جثه و تا حدی شبیه به «پی‌پت تالابی» است ولی به واسطه زیرتنه نخودپتر و فقدان نوار ابرویی مایل به سفید از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری با تارک سر، پس‌گردن و روتنه یکدست زیتونی قهوه‌ای مایل به خاکستری و زیرتنه نخودی همراه با رگه‌رگه تیره در ناحیه سینه و پهلوها دیده می‌شود. پاها نیز قرمز قهوه‌ای هستند. در خارج از این دوره رنگ روتنه به زیتونی تیره یا خاکستری قهوه‌ای می‌گراید و رگه‌رگه تیره در سینه و پهلوها بیشتر به چشم می‌آید. اطلاعاتی از ویژگیهای ریختی نابالغها در دست نیست.

**ویژگیهای زیستی:** در زمستان اغلب مناطق باز و فاقد پوشش گیاهی نظیر سواحل دریاها، تلماسه‌ها، کشتزارها و شالیزارها همچنین علفزارهای غرقابی با حاشیه گلی را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. اغلب به صورت گروهی روی زمین به تغذیه از حشرات و بذر گیاهان می‌پردازد. اطلاعات بیشتری از ویژگیهای زیستی این پرنده در دست نیست.

**پراکنش و فراوانی:** وضعیت حضور این گونه در کشور نامشخص است و احتمالاً به صورت سرگردان زمستانها در کشور دیده می‌شود.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

## پی‌پت شکم نخودی Buff-bellied Pipit

ترکی: قارنی ساری اینجیر قوشی، کردی: باریکه‌ی به‌رنگ قاوه‌ای



**Morphological characteristics:** 16-17 cm length and 21.5-26 cm wingspan. Close in size, general characters, and plumage to Water Pipit *A. spinoletta*, but underparts warmer buff with no whitish supercilium present. Sexes similar with little seasonal variation. Adult in breeding season shows dark greyish olive-brown crown, nape, and upperparts, streaked on breast and flanks, and red-brown legs. In winter, upperparts dark olive or brown-grey, belly and flanks more heavily streaked dark. No data available on juvenile morphology.

**Biological characteristics:** Habitat, behaviour, and food as in Water Pipit, but in winter also found near seashore in salt vegetation and at fringe of brackish creeks and mudflats.

**Distribution and abundance:** Status uncertain; possibly only a vagrant to Iran in winter.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.





# بلبل خرما *Pycnonotus leucotis*

## White-eared Bulbul

ترکی: خورما بول بولی، کردی: بولبولی خورما، سیستانی: بلبل



**Morphological characteristics:** 18-20 cm length and 25-28 cm wing-span. A boldly coloured noisy bulbul associated with human habitation. Mostly *P.l. mesopotamia* occurs in Iran. Sexes similar with no seasonal variation. In adult, head, neck, and throat black with big white spot on ear-coverts and rear of cheeks; feathers at rear of cap sometimes raised to form short crest. Upperparts and upper wing-coverts uniform brown-grey, contrasting with black-brown tail and flight-feathers; tail-feathers (except central pair) show broad white tip. Breast and flanks light brown-grey, grading to pale grey on underparts, and under tail-coverts orange-yellow. Bill and legs black. Hood of juvenile browner and cheek-patches less clear-cut; under tail-coverts paler than adult. *P.l. leucotis* smaller, with black eye-ring, smaller cheek patch, more slender bill, and noticeably whiter belly.

**Biological characteristics:** Prefers gardens, palm-groves, orchards, and parks in and near villages and towns, largely adapted to live in man-made habitats, but locally also away from cultivations in riverine scrub. Lives pair-wise in territories, defended by loud song, but sometimes occurs in small flocks outside breeding season. Feeds mainly on insects, fruit, and berries, also seeds, buds, and nectar. Breeding starts early March. Monogamous. Nest a cup of roots, grasses and twigs, lined with moss and other soft material, built in trees, bush, or building. Usual clutch 3, sometimes 2-4, sub-elliptical, smooth and glossy pinkish white eggs, marked with red spots, blotches, and lines, 22.1x16.8 mm in size. Eggs hatch after 10-12 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 9-11 days. Usually 2-3 clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** Sub-species *mesopotamia*, a common and widespread resident in western, southern, and south-eastern Iran, from Kermanshah and Ilam to Fars and Kerman east to Sistan-Baluchestan. Locally introduced further north, with apparently self-sustaining populations widespread in Tehran area, Karaj, Nur (Mazandaran), and Mashhad (Khorasan). Birds occurring in Sistan-Baluchestan east of line Zahedan-Saravan are nominate *leucotis*.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۸ تا ۲۰ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۸ سانتی‌متر است. بلبلی زیبا، پر سروصدا و آشنا برای بسیاری از مردم است. زیرگونه غالب در کشور *P.l. mesopotamia* است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ سر و گلو سیاه و لکه بزرگ سفیدی روی گونه‌ها دیده می‌شود. کاکلی کوچکی نیز روی تارک سر دارد. روتنه و پوشپه‌های روی بالها قهوه‌ای خاکستری و شاهپه‌های پرواز قهوه‌ای مایل به سیاه هستند. دم نیز به همین رنگ و انتهای آن سفید است (به استثنای دو پر میانی). سینه و پهلوها قهوه‌ای خاکستری روشن، مابقی زیرتنه خاکستری چرک و پوشپه‌های زیر دم زرد مایل به نارنجی به نظر می‌رسد. منقار و پاها نیز سیاه هستند. در پرنده نابالغ سر قهوه‌ای تر است، سفیدی گونه‌ها کمتر مشخص و پوشپه‌های زیر دم رنگ پریده‌تر است. زیرگونه *P.l. leucotis* کوچکتر، حلقه دور چشمها سیاه و لکه سفید روی گونه‌ها کوچکتر است. همچنین منقار ظریفتر دارد و شکم به نحو چشمگیرتری سفید به نظر می‌رسد.

**ویژگیهای زیستی:** باغها، نخلستانها، کشتزارهای دارای درخت و پارکهای شهری را به عنوان زیستگاه انتخاب می‌کند. سازش زیادی برای زندگی در کنار انسان در شهرها و روستاها دارد. در خارج از دوره جوجه‌آوری به صورت جفت و یا در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. آواز مشخصی دارد که از فاصله دور نیز شنیده می‌شود. بیشتر از حشرات، میوه‌ها، دانه‌ها، جوانه‌ها، شهد گلها و خرما می‌رسیده و نارس تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط فروردین و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علوفه نرم، شاخه‌های کوچک و ریشکها است که آن را روی درختان، بوته‌ها و ساختمانها بنا می‌کند و درونش را با گل‌سنگ، علوفه نرم و سایر الیاف گیاهی می‌پوشاند. معمولاً سه، گاهی دو تا چهار تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ سفید، کرم یا با ته رنگ صورتی، با خالها، لکه‌ها و رگه‌رگه قرمز و ارغوانی و به ابعاد ۱۶.۸ x ۲۲.۱ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۰ تا ۱۲ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها نه تا ۱۱ روز طول می‌کشد. معمولاً دو تا سه دسته تخم در هر سال می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** زیرگونه *P.l. mesopotamia* مقیم نواحی غرب، جنوب و جنوب شرق کشور از استانهای کرمانشاه و ایلام تا استانهای فارس و کرمان و به سمت شرق تا استان سیستان و بلوچستان است. جمعیتهایی از این پرنده در مناطق شمالی‌تر کشور نظیر تهران، کرج، نور (در استان مازندران) و مشهد دیده می‌شوند که احتمالاً منشأ آنها پرندگان رها شده از قفس است که با محیط جدید سازگار شده و جوجه‌آوری می‌کنند. زیرگونه *P.l. leucotis* نیز در شرق خط زاهدان تا سراوان در استان سیستان و بلوچستان حضور دارد.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.



2



## بلبل زیر دم سرخ *Pycnonotus cafer*

### Red-vented Bulbul

ترکی: قرمزی قوبروق بول بول، کردی: بولبولی کلک سوور



**Morphological characteristics:** 20-22 cm length and 25-30 cm wingspan. A fairly large and noisy bulbul recalling White-eared Bulbul *P. leucotis*, distinguished by larger size and bright red under tail-coverts. Sexes similar with no seasonal variation. In adult, head, neck, and upper breast black, cheek shows indistinct brown-grey patch, and hindcrown peaked. Apart from white rump and red under tail-coverts, upperparts and upperwing dark grey-brown with black feather-centres, underparts grey-brown with grey-white feather-fringes, whiter on mid-belly; body appears scaled due to pale feather-fringes. Tail black with white tip, bill and leg black. Juvenile like adult, but head black-brown, white of rump tinged buff, outer fringes of flight-feathers tinged rufous, and pale tail-tip ill-defined or almost absent. Hybrids of Red-vented Bulbul and White-eared Bulbul show lighter plumage.

**Biological characteristics:** Prefers farms, gardens, orchards, hedgerows, and acacia and mesquite thickets in dry woodland in plains and hills. Usually gregarious, living in small noisy flocks, but pair-wise in breeding season. Flight quick and powerful. Feeds on fruit, nectar, and insects like grubs, butterflies and ants; largely arboreal, but some food taken from ground. Breeding starts March. Monogamous and territorial. Nest a cup of leaves and twigs, lined with soft grass, hair, and feathers, built in bush or tree. Usual clutch 3-4, sometimes 2, sub-elliptical smooth and glossy pink-white eggs, marked with brown or purple-red spots, 21.9×16.2 mm in size. Eggs hatch after 14 days. Chicks downy and altricial. Usually 2-3 clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** Restricted to Kish Island (Hormozgan), where self-sustaining population occurs all over, probably originating from escaped cage-birds.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۲۰ تا ۲۲ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۳۵ سانتی‌متر است. بلبل زیبا و پر جنب‌وجوش و تا حدی شبیه به «بلبل خرما» است ولی به واسطه جثه بزرگتر و پوشش‌های قرمز درخشان زیر دم از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ سر، گردن و بالای سینه یکدست سیاه و لکه خاکستری مایل به قهوه‌ای ناواضحی روی گونه‌ها دارد. کاکلی کوچکی نیز روی تارک سرش دیده می‌شود. روتنه، سینه و بخش بالایی شکم قهوه‌ای و به واسطه حاشیه سفید رنگ پرها، ظاهری فلس‌دار دارد و مابقی زیرتنه سفید مایل به خاکستری یا خاکستری چرک است. دمگاه سفید، دم سیاه و انتهای آن سفید است. منقار و پاها نیز سیاه هستند. پرنده نابالغ شبیه به بالغها است ولی سر قهوه‌ای مایل به سیاه دارد، سفیدی دمگاه با ته رنگ نخودی همراه است و سفیدی انتهای دم چندان مشخص نیست. افراد دورگه حاصل از آمیختگی این گونه با «بلبل خرما» بدن روشنتر دارند.

**ویژگیهای زیستی:** در کشتزارها، باغها، درختزارهای آکاسیا و کهور دیده می‌شود. پرنده‌ای چالاک، پر سروصدا و اجتماعی است. معمولاً به صورت جفت و در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. پروازی سریع و قوی دارد. درختزی است ولی گاهی اوقات برای شکار حشرات روی زمین فرود می‌آید. از میوه‌ها، شهد گلها و حشراتی نظیر کرمها، پروانه‌ها و مورچه‌ها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اسفند و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از برگها، شاخه‌های کوچک و ریشکها است که آن را روی بوته‌ها، پرچینها و شاخه‌های باریک درختان بنا می‌کند و درونش را با علوفه نرم، مو و پر می‌پوشاند. معمولاً سه تا چهار و گاهی دو تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ سفید یا سفید مایل به صورتی، با خالهای قهوه‌ای مایل به بنفش یا مایل به قرمز و به ابعاد ۱۶,۲ × ۲۱,۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها در حدود ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. اطلاعات بیشتری در خصوص دوره پرورش جوجه‌ها در دست نیست. معمولاً دو تا سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** از جمله پرنده‌گان از قفس رها شده در کشور است. اولین گزارش از مشاهده این گونه در شرق جزیره کیش به ثبت رسیده است و در حال حاضر در اغلب بخشهای این جزیره جوجه‌آوری می‌کند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرنده‌گان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





# Lanius collurio سنگ چشم پشت سرخ

## Red-backed Shrike

ترکی: قرمزی کورک سالاخ قوشی، کردی: په ربه له که ی پشت سوور



**Morphological characteristics:** 16-18 cm length and 24-27 cm wing-span. A medium-sized shrike, distinguished from others by grey cap, rufous-brown mantle, scapulars, and upper wing-coverts. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male has grey cap, nape, and upper mantle, rufous-brown lower mantle, scapulars, and wing-coverts, and blue-grey rump. Broad black mask extends from forehead and lore through eye to ear-coverts. Lower cheek, chin, throat, and under tail-coverts white, remaining underparts pinkish white. Tail and flight-feathers black, tail-feathers with white base except for central pair. Bill and legs black. Female rather different from male, rufous-brown above with brown crown, grey nape, brighter rufous tail with less white on base of feathers, dark brown ear-coverts, and buff-white supercilium and underparts, latter marked with brown crescents on breast and flanks; bill paler and legs grey-brown. Juvenile similar to female but buff or brown above with dark crescent marks, underparts creamy with scaly pattern, and tail brown.

**Biological characteristics:** Prefers warm, dry, or semi-arid areas with scattered growth of bushes and low trees. Territorial throughout year, but in small loose flocks on migration. Flight between perches direct, but more undulating over longer distance. Hunts from perch on bush, fence, or low branch in tree, swooping to ground to catch prey, but also takes prey in air or from bush, sometimes while hovering. Feeds mainly on insects, chiefly beetles, as well as small mammals, birds, and reptiles, sometimes impaling their bodies on thorns. Breeding starts April. Nest a massive cup of twigs, grasses, and leaves, lined with soft grass, hair, wool, and feathers, built high inside bush. Usual clutch 5-6, rarely 7, sub-elliptical to short sub-elliptical smooth and glossy buff eggs, marked with ring of brown, grey, and purple spots, 22.9x17.1 mm in size. Eggs hatch after 14-16 days. Chicks, altricial and nidicolous, leave nest in 12-16 days, but remain with parents for some more days.

**Distribution and abundance:** A common summer visitor to forests of northern Azarbaijan and in the foothills and slopes of Alborz east to Amol. Also, a common and widespread passage migrant in spring (mid-April to late May) and autumn (early August to mid-October) almost throughout the country, although scarce in central and south-eastern Iran.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۶ تا ۱۸ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۴ تا ۲۷ سانتی متر است. سنگ چشمی متوسط جثه است که به واسطه سر خاکستری و روتنه، شانه‌ها و پوشش‌های روی بالهای قهوه‌ای بلوطی از سایر سنگ‌چشمها قابل شناسایی است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ تارک سر، پس گردن و دمگاه خاکستری مایل به آبی و روتنه بلوطی پر رنگ است. نوار چشمی پهن سیاه رنگی دارد که از قاعده منقار تا گوشه‌ها گسترش یافته است. چانه، گلو و پوشش‌های زیر دم سفید و مابقی زیرتنه سفید مایل به صورتی است. در زمان پرواز دم سیاه با کناره‌های سفید و شاهپرها پرواز تیره رنگش به خوبی نمایان است. منقار و پاهای سیاه دارد. در پرنده ماده بالغ، تارک سر قهوه‌ای و پس سر خاکستری است. فاقد نوار چشمی سیاه است و فقط لکه قهوه‌ای رنگی پشت چشمها دیده می‌شود. روتنه قهوه‌ای تا قهوه‌ای مایل به قرمز و زیرتنه کرم‌رنگ با طرح فلس دار قهوه‌ای است. دم نیز قهوه‌ای تیره و سفیدی کمتری در کناره‌ها دارد. همچنین منقار کمرنگتر و پاها قهوه‌ای مایل به خاکستری است. پرنده نابالغ تا حد زیادی شبیه به ماده است ولی روتنه نخودی یا قهوه‌ای خرمایی همراه با رگه‌رگه هلالی شکل تیره، زیرتنه کرم رنگ با طرح فلس دار و دم قهوه‌ای دارد.

**ویژگیهای زیستی:** دشتهای و بیشه‌زارهای واقع در مناطق گرم خشک یا نیمه‌خشک با بوته‌ها و یا درختان کوتاه پراکنده را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب به تنهایی دیده می‌شود. در طول سال قلمروطلب است ولی در زمستان این رفتار تا حدی کاهش یافته و ممکن است چندین فرد در مجاورت یکدیگر تغذیه کنند. پرواز در فواصل کوتاه، مستقیم و در فواصل طولانی، موجی شکل است. برای شکار طعمه اغلب از روی بوته‌ها یا درختچه‌های بلند با چابکی و جهشی سریع به طعمه مورد نظر بر روی زمین حمله می‌برد. گاهی نیز برای یافتن طعمه در کنار بوته‌ها و پرچینها بال‌باز روی می‌کند و یا درجا بال می‌زند. بیشتر از حشرات به ویژه سوسکها همچنین از پستانداران، پرندگان و خزندگان کوچک تغذیه می‌کند و گاهی آنها را به خارهای گیاهان فرو می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در بیشه‌زارهای باز با بوته‌ها، درختچه‌ها و درختان کوتاه و پراکنده آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه کاسه‌ای حجیمی از علوفه، ساقه‌ها و شاخه‌های گیاهان دارد که آن را در بوته‌های بلند بنا می‌کند و درونش را با مو، پشم، پر و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً پنج تا شش و به ندرت هفت تخم نیمه بیضی، نیمه بیضی کوتاه یا بیضی کوتاه، صاف، صیقلی، به رنگ سبز زیتونی، مایل به صورتی، نخودی یا مایل به سفید، با خالهای قهوه‌ای، زیتونی، قرمز مایل به بلوطی، خاکستری و بنفش و به ابعاد ۱۷,۱ x ۲۲,۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عربان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۲ تا ۱۶ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا چند روز پس از آن در کنار والدین باقی می‌مانند.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان گذران معمول جنگلهای شمال آذربایجان، غرب البرز تا آمل در استان مازندران است. همچنین به صورت مهاجر عبوری بهاره و پاییزه در سراسر کشور دیده می‌شود ولی در نواحی مرکزی و جنوب شرقی کمیاب است. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

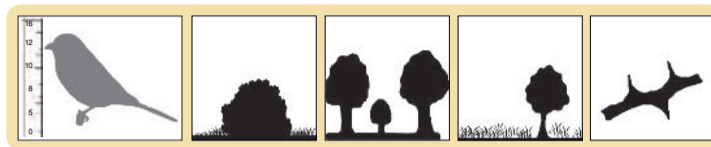




## سنگ چشم دم سرخ *Lanius isabellinus*

### Isabelline Shrike (Daurian Shrike)

ترکی: قرمزی قوبروخ سالخ قوشی، کردی: په ربه له که‌ی کلک سوور، سیستانی: شیر گنگوشک



**Morphological characteristics:** 15-17 cm length and 25-28 cm wing-span. A medium-sized shrike, similar to Turkestan Shrike *L. phoenicuroides*, but distinguished by paler upperparts, more uniform buff underparts, and lack of white band above black mask on face. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male has sandy to grey-brown crown, nape, and upperparts. Forehead and supercilium rather wide, pale yellow-buff, merging into grey of cap but sharply defined from black mask extending from bill-base through eye to ear-coverts. Rump rufous, tail red-brown with slightly darker base to central feathers. Upper wing-coverts grey-brown, flight-feathers black with distinct white spot at base of primaries, well-visible in flight. Breast and flanks buff and rest of underparts white. Legs rather short, grey-black in colour, and bill black. Female like male but paler above, white spot on base of primaries smaller or absent, underparts scaled, and legs greyer. Juvenile with crescent marks above and scaly-looking below, similar to juvenile of Red-backed Shrike *L. collurio*.

**Biological characteristics:** Prefers open arid country with patchy bushes, open fields with bushes and margins of farmland. Behaviour similar to Turkestan and Red-backed Shrikes. Mostly solitary outside breeding season. Flight direct between close perches, but more undulating over longer distances. Often feeds on insects and their larvae, especially beetles, but also on other invertebrates and small vertebrates. Sits on prominent look-out perch and glides down onto ground to catch prey or pursues insects and small passerines in flight.

**Distribution and abundance:** A fairly common passage migrant, in spring and autumn, throughout much of Iran, but scarce or absent in the extreme north-west. Also winters in lowlands of Sistan basin, Persian Gulf coasts, southern Fars and Khuzestan. As Isabelline and Turkestan shrikes were previously considered to be the same species, the precise distributions of the two species in Iran needs more study.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۵ تا ۱۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۸ سانتی‌متر است. سنگ‌چشمی متوسط‌جنه است و شباهت زیادی به «سنگ‌چشم تورانی» دارد ولی به واسطه روتنه روشنتر، زیرتنه نخودی و فقدان نوار سفید بالای نقاب سیاه صورت از آن قابل تشخیص است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ تارک سر، پس گردن و روتنه خاکی تا قهوه‌ای مایل به خاکستری دارد. نوار چشمی به نسبت پهن سیاه رنگی دارد که از قاعده منقار تا گوشپرها گسترده شده است. دمگاه خرمایی، دم قهوه‌ای مایل به قرمز و انتهای پرهای مرکزی آن تا حدی به تیرگی می‌گراید. پوشپه‌های روی بالها قهوه‌ای مایل به خاکستری و شاهپه‌های پرواز سیاه هستند و لکه سفید بزرگی در قاعده شاهپه‌های اولیه دیده می‌شود. سینه و پهلوها نخودی و مابقی بخشهای زیرتنه سفید است. منقار سیاه و پاهای به نسبت کوتاه و به رنگ خاکستری مایل به سیاه دارد. پرنده ماده بالغ تا حدی شبیه به نر است ولی روتنه کمرنگتر، لکه سفید قاعده شاهپه‌های اولیه کوچکتر و یا فاقد آن، زیرتنه با طرح فلس‌دار و پاها خاکستری‌تر است. پرنده نابالغ به واسطه رگه‌هاله‌ای شکل در روتنه و طرح فلس‌دار زیرتنه شباهت زیادی به نابالغ «سنگ‌چشم پشت‌سرخ» دارد.

**ویژگیهای زیستی:** استیپهای خشک با بوته‌های پراکنده، دشته‌ها و تپه‌ماهورهای باز با بوته‌ها و درختان تنک و حاشیه کشتزارها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. رفتار تا حد زیادی شبیه به «سنگ‌چشم پشت‌سرخ» و «سنگ‌چشم تورانی» است، در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب به تنهایی دیده می‌شود و پروازش در فواصل کوتاه، مستقیم و در فواصل طولانی، موجی شکل است. اغلب از حشرات و لارو آنها به ویژه سوسکه‌ها، سایر بی‌مهره‌ها و مهره‌داران کوچک تغذیه می‌کند. برای شکار طعمه از روی بوته‌ها یا درختچه‌های بلند به چابکی و با جهشی سریع به طعمه مورد نظر روی زمین حمله می‌برد. گاهی نیز حشرات و پرنده‌گان کوچک در حال پرواز را تعقیب و صید می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** به صورت مهاجر عبوری بهاره و پاییزه در اغلب نواحی کشور دیده می‌شود ولی در نواحی شمال غربی کشور کمیاب است. همچنین در مناطق پست حوضه سیستان، خلیج فارس، جنوب استان فارس و استان خوزستان زمستان‌گذرانی می‌کند. از آنجا که این گونه و «سنگ‌چشم تورانی» در گذشته به عنوان یک گونه واحد در نظر گرفته می‌شد، لذا تفکیک پراکنش و فراوانی این دو گونه در زمان مهاجرت و زمستان نیاز به مطالعات بیشتری دارد.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرنده‌گان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

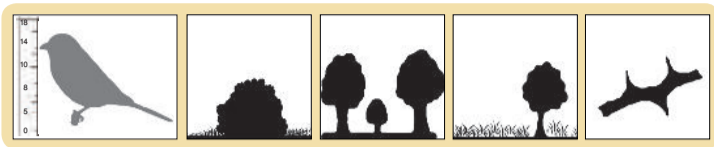




# سنگ چشم تورانی *Lanius phoenicuroides*

## Turkestan Shrike

ترکی: توران سالاخ قوشی، کردی: په ربه له که‌ی تورکستانی



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۶٫۵ تا ۱۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۸ سانتی‌متر است. سنگ‌چشمی متوسط‌جثه است و شباهت زیادی به «سنگ‌چشم دم‌سرخ» دارد ولی به واسطه روتنه تیره‌تر، زیرتنه مایل به سفید و نوار پهن سفید رنگ بالای نقاب سیاه صورتش از آن تفکیک می‌شود. این گونه تا چندی پیش به عنوان زیرگونه‌ای از «سنگ‌چشم دم‌سرخ» معرفی می‌شد ولی به واسطه تفاوت‌های بارز بین نرهای این دو گونه، همچنین تفاوت‌های عمده ژنتیکی، به عنوان یک گونه جدید از آن منفک شده است. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ تارک و پس سر خرمایی و پس گردن و روتنه خاکستری قهوه‌ای دارد. نوار ابرویی به نسبت پهن سیاه رنگی از قاعده منقار تا گوش‌پرها گسترده شده است. دمگاه خرمایی، دم قهوه‌ای مایل به قرمز و انتهای پرهای مرکزی آن تا حدی به تیرگی می‌گراید. پوش‌پرها روی بالها خاکستری مایل به قهوه‌ای و شاه‌پرها پرواز سیاه هستند و لکه سفید بزرگی در قاعده شاه‌پرها اولیه دیده می‌شود. چانه و گونه‌ها سفید، دو طرف سینه و پهلوها با ته رنگ نخودی و مابقی بخش‌های زیرتنه سفید است. پرنده ماده بالغ تا حد زیادی شبیه به ماده «سنگ‌چشم دم‌سرخ» است ولی نوار سفید رنگی بالای نقاب کم‌رنگ صورت دارد. همچنین روتنه قهوه‌ای مایل به خاکستری و زیرتنه سفید و دارای رگرگه تیره بیشتری است. پرنده نابالغ به واسطه رگرگه هلالی شکل در روتنه و طرح فلس‌دار زیرتنه شباهت زیادی به نابالغ «سنگ‌چشم دم‌سرخ» و «سنگ‌چشم پشت‌سرخ» دارد.

**ویژگیهای زیستی:** همانند «سنگ‌چشم دم‌سرخ» استپ‌های خشک با بوته‌های پراکنده، دشته‌ها و تپه‌ماهورهای باز با بوته‌ها و درختان تنک و حاشیه کشتزارها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. رفتارش نیز تا حد زیادی شبیه به «سنگ‌چشم دم‌سرخ» و «سنگ‌چشم پشت‌سرخ» است. در خارج از دوره جوجه‌آوری اغلب به تنهایی دیده می‌شود. پروازش در فواصل کوتاه، مستقیم و در فواصل طولانی، موجی شکل است. اغلب از حشرات و لارو آنها به ویژه سوسک‌ها، سایر بی‌مهره‌ها و مهره‌داران کوچک تغذیه می‌کند. برای شکار طعمه اغلب از روی بوته‌ها یا درختچه‌های بلند به چابکی و با جهشی سریع به طعمه مورد نظر بر روی زمین حمله می‌برد. گاهی نیز حشرات و پرندگان کوچک در حال پرواز را تعقیب و صید می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در بیشه‌زارهای باز با بوته‌ها، درختچه‌ها و درختان کوتاه و پراکنده آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای حجیم از علوفه، ساقه‌ها و شاخه‌های گیاهان است که آن را درون بوته‌های خاردار و به ندرت روی درختان بنا می‌کند و درونش را با مو، پشم، پر و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی سه تا هفت تخم نیمه بیضی، نیمه بیضی کوتاه یا بیضی کوتاه و صیقلی می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۷ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها در حدود ۱۳ روز طول می‌کشد. احتمالاً در هر دوره جوجه‌آوری دو دسته تخم می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** به صورت تابستان‌گذران معمول در نواحی جنوبی و شرقی کشور تا شرق البرز و شمال استان سمنان، همچنین دامنه‌های زاگرس در شرق استان خوزستان تا جنوب و مرکز استان سیستان و بلوچستان حضور دارد. همچنین احتمالاً در مناطق پست حوضه سیستان، خلیج فارس، استان خوزستان و نواحی جنوبی استان فارس زمستان‌گذرانی می‌کند. تفکیک محدوده پراکنش این گونه و «سنگ‌چشم دم‌سرخ» در زمان مهاجرت و در زمستان در کشور نیاز به مطالعات بیشتری دارد.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

**Morphological characteristics:** 16.5-18 cm length and 25-28 cm wing-span. A medium-sized shrike, similar to Isabelline (Daurian) Shrike *L. isabellinus* but distinguished by darker upperparts, whitish underparts, and bold white supercilium. Considered as a sub-species of Isabelline Shrike until recently, but was separated due to great genetic differences. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Adult male has rufous crown and nape, brown-grey upperparts and hindneck, rather wide black supercilium extending from bill to ear-coverts, rufous rump, and red-brown tail with dark central feathers. Upper wing-coverts grey-brown and flight-feathers black, with large white patch on base of primaries. Chin and cheek white, side of breast and flanks tinged buff, and rest of underparts white. Adult female similar to female of Isabelline Shrike but with whitish supercilium, brown-grey upperparts, and white underparts with more streaking. Juvenile has pale brown upperparts marked with narrow but distinct dull black arcs and scaly underparts, resembling Isabelline Shrike and Red-backed Shrike *L. collurio*.

**Biological characteristics:** Similar to Isabelline Shrike, prefers dry steppe with sparse bushes, lightly wooded plain and sand dunes, and fringes of cultivations. Behaviour very similar to Isabelline and Red-Backed shrikes. Generally solitary outside breeding season. Flight straight over short distance, but undulating on longer flights. Feeds mostly on large insects and their larvae, but also other invertebrates and small vertebrates taken. Hunts from perch on scrub, low branch of tree, pole, or fence, swooping to ground when prey detected, but sometimes chases flying insects or small birds. Breeding starts May. Monogamous and territorial. Nest a massive cup of grasses and roots, lined with finer plant material and hair, hidden within scrub or low tree. Usual clutch 4-5, sometimes 3-7, short oval or short semi-oval, smooth and glossy eggs. Eggs hatch after 13-17 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 13 days. Probably two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A common summer visitor to southern and eastern Iran, breeding eastwards from southern slopes of Alborz to northern Semnan, and south-east from Zagros mountains in eastern Khuzestan to south and central Sistan-Baluchestan. Probably also winters along Persian Gulf coast and in lowlands of Khuzestan, Sistan basin, and southern Fars. The status and distribution of this species and Isabelline Shrike on passage and in winter need further study.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.

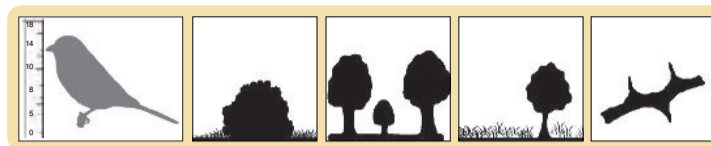




## سنگ چشم پشت بلوطی *Lanius vittatus*

### Bay-backed Shrike

ترکی: آلا کورک سالاخ قوشی، کردی: په ربه له که‌ی پشت شی



**Morphological characteristics:** 17-18 cm length and 22-26 cm wingspan. A small slender shrike with rather large head and long tail. Sexes greatly similar with no seasonal variation. In adult male, a conspicuous broad black mask extends from forehead and lore to forecrown and ear-coverts; crown and nape pale grey, neck grey, upperparts chestnut, rump and upper tail-coverts grey, flanks also chestnut, and underparts uniform white. Primaries black with large triangular patch at base, very obvious in flight; secondaries black with white fringes, tail black with white outer edges and tips. Adult female like male but slightly paler. Juvenile like adult female but light brown above, with rufous flanks, and white remainder of underparts.

**Biological characteristics:** Prefers dry open country, sparsely with thickets and scattered trees, including agricultural fields, orchards, and gardens. Usually solitary or in pairs. Feed from low perch, preying on insects and sometimes small birds, reptiles, or mammals, swooping down to catch them. Breeding starts in May. Monogamous. Nest a small flat cup of dry stems and grasses, lined with wool, feathers, and hair, hidden in bush or tree. Usual clutch 4-6, sometimes 3, oval white to pale green eggs, covered with brown-violet spots, 20.6×16.2 mm in size. Chicks altricial and nidicolous. No more data available on breeding.

**Distribution and abundance:** A fairly common summer visitor in southern Hormozgan west to Bandar Abbas and in central and southern Sistan-Baluchestan. Occasionally observed in southern Dasht-e Lut, and along Harir Rud near Sarakhs (Khorasan).

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۷ تا ۱۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۲ تا ۲۶ سانتی‌متر است. سنگ‌چشمی به نسبت کوچک‌جثه، با بدن باریک و کشیده، سر بزرگ و دم بلند است. نر و ماده تا حد زیادی هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ نقاب سیاه و پهنی دارد که از جلو پیشانی شروع و با در برگرفتن چشمها در دو طرف صورت تا گوشه‌ها امتداد می‌یابد. تارک سر و پس گردن خاکستری کمرنگ، گردن خاکستری، روتنه بلوطی و دم‌گاه و پوشش‌های روی دم خاکستری است. پهلوها نیز بلوطی و زیرتنه یکدست سفید دیده می‌شود. پوشش‌های روی بالها و شاهپرها اولیه سیاه و لکه سفیدی در قاعده شاهپرها اولیه دارد که در پرواز به شکل نواری روی بالها به چشم می‌آید. شاهپرها ثانویه نیز سیاه و حاشیه آنها سفید است. جفت میانی پرهای دم سیاه، پرهای کناری سفید گاهی با لکه‌های سیاه در نیمه درونی و مابقی پرهای دم در قاعده سفید هستند. پرنده ماده شبیه به نر است ولی اندکی رنگ‌پریده‌تر به نظر می‌رسد. پرنده نابالغ شبیه به پرنده ماده ولی روتنه قهوه‌ای روشن، پهلوها خرمایی و مابقی زیرتنه سفید است.

**ویژگیهای زیستی:** درختزارهای باز با درختان پراکنده و بوته‌های کوتاه و درختان حاشیه کشتزارها را ترجیح می‌دهد. اغلب به تنهایی یا به صورت جفت‌های پراکنده دیده می‌شود. بیشتر از حشرات به ویژه سوسکه‌ها همچنین از پستانداران، پرندگان و خزندگان کوچک تغذیه می‌کند و برای شکار آنها از روی بوته‌ها، درختان خشک یا سیم‌های برق به چابکی و با جهشی سریع به طعمه مورد نظر بر روی زمین حمله می‌برد و پس از صید آن دوباره به نشیمنگاه خود بازمی‌گردد. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت آغاز می‌شود. آشیانه‌اش تا حد زیادی متفاوت از سایر سنگ‌چشمها و کاسه‌ای کوچک و به نسبت مسطح از ساقه‌ها و شاخه‌های خشک گیاهان است که روی بوته‌ها یا درختان بنا می‌کند و درونش را با مو، پشم، پر و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش و گاهی سه تخم نیمه بیضی، صیقلی، سفید مایل به سبز کمرنگ، با خالهای قهوه‌ای مایل به بنفش و به ابعاد ۱۶,۲ × ۲۰,۶ میلی‌متر می‌گذارد. جوجه‌ها در بدو تولد عربان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. اطلاعات بیشتری در خصوص جوجه‌آوری این پرنده در دست نیست.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران به نسبت معمول نواحی جنوبی

استان هرمزگان تا بندرعباس همچنین بخشهای مرکزی و جنوبی

استان سیستان و بلوچستان است. همچنین گزارشهایی از مشاهده

این پرنده در درختزارهای حاشیه هریرود در سرخس و نیز جنوب

دشت لوت موجود است.

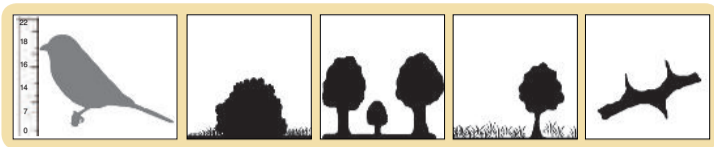
**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





## Lanius schach سنگ چشم دمگاه حنایی Long-tailed Shrike (Rufous-backed Shrike)

ترکی: ساری قوبروق سالاخ قوشی، کردی: په ربه له که‌ی پاشه‌ل خه‌نه‌یی



**Morphological characteristics:** 20-23 cm length and 25-28 cm wing-span. A rather large shrike with a big head, short thick bill, and long tail. Sexes almost similar with no seasonal variation. In adult male, broad black band runs from forehead through eye over ear-coverts, forming conspicuous mask. Crown, nape, and upper mantle light grey and remainder of upperparts and upper tail-coverts rufous. Throat and chin white, belly cream-white, and remainder of underparts rufous. Tail black with narrow rufous outer edge and feather-tips. Wing black with narrow rufous fringes to greater coverts and inner secondaries and with white patch at base of primaries. Female like male but paler, black on forehead narrower, mask partly tinged grey or brown, rufous of upperparts and flanks paler, belly warmer cream-buff, and white patch at primary-bases often absent. Juvenile like adult female but face-mask brown, and cap, nape, breast, and flanks partly marked with narrow wavy bars.

**Biological characteristics:** Prefers open woodland, gardens, orchards, and open cultivated country dotted with trees, thickets, and hedges. Solitary or in scattered pairs. Flight strong, undulating, and with rapid wing-beats. Feeds on insects like beetles, cicadas, and crickets, and occasionally young or weakened birds, frogs, and lizards. Perches upright on bush, swooping to take prey from ground or in air; sometimes steals food from larger birds. Breeding starts mid-March to late June. Usual clutch 3-6 oval glossy eggs, white-green or white-grey with brown-red, dark grey, or brown-yellow spots, 23x17.9 mm in size. Usually 2-3 clutches laid annually. No data available on fledging period.

**Distribution and abundance:** A scarce breeding bird and common passage migrant in north-eastern Khorasan according to Zarudny, but no recent records available.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۲۰ تا ۲۳ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۲۸ سانتی‌متر است. سنگ‌چشمی به نسبت درشت‌جثه با سر بزرگ، منقار به نسبت کوتاه و دم بلند است. نر و ماده تا حد زیادی هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ نقاب سیاه و پهنی دارد که از جلو پیشانی شروع می‌شود و با در برگرفتن چشمها در دو طرف صورت تا گوشپرها امتداد می‌یابد. تارک سر، پس گردن و بخش بالایی روتنه خاکستری و بخش پایینی آن، دمگاه و پوشپه‌های روی دم خرمایی رنگ است. دم سیاه، پره‌های کناری آن مایل به نخودی و نوک پره‌های میانی بلندش نیز به همین رنگ دیده می‌شود. بالها سیاه و لکه سفیدی در قاعده شاهپره‌های اولیه دارد و حاشیه پوشپه‌های روی بالها و برخی شاهپره‌های ثانویه نخودی است. چانه و بالای گلو سفید، شکم سفید نخودی و مابقی زیرتنه خرمایی رنگ است. پرنده ماده شبیه به نر است ولی اندکی رنگ‌پریده‌تر به نظر می‌رسد. سیاهی جلوی پیشانی کمتر است، ماسک صورت تا حدی ته رنگ خاکستری یا قهوه‌ای دارد، شکم نخودی‌تر و فاقد لکه سفید در قاعده شاهپره‌های اولیه است. پرنده نابالغ رنگ‌پریده‌تر از بالغها است و نقاب صورت نیز قهوه‌ای کم‌رنگ دیده می‌شود. همچنین روتنه رگه‌رگه خاکستری مایل به سیاه و تارک سر، پس گردن، سینه و پهلوها تا حدی رگه‌رگه قهوه‌ای نامنظم دارد.

**ویژگیهای زیستی:** در درختزارها و بوته‌زارهای باز و تنک و حاشیه کشتزارها به سر می‌برد. به تنهایی یا جفتهای پراکنده دیده می‌شود. پروازی سریع، قدرتمند و موجی شکل دارد. بیشتر از حشراتی نظیر سوسکها، ملخها و جیرجیر کها همچنین پرندگان بیمار و ناتوان، قورباغه‌ها، مارمولکها و جوجه سایر پرندگان تغذیه می‌کند. معمولاً به طور قائم روی بوته‌ها، تیرکها یا سیمهای برق می‌نشیند و سطح زمین را برای یافتن طعمه به دقت زیر نظر می‌گیرد و پس از یافتن آن با پروازی سریع به سوی حمله می‌برد. گاهی نیز طعمه پرندگان درشت‌جثه‌تر از خود را می‌رباید. جوجه‌آوری از اواسط فروردین تا اوایل خرداد آغاز می‌شود. معمولاً سه تا شش تخم نیمه بیضی، صیقلی، سفید مایل به سبز یا سفید مایل به خاکستری، با خالهای قرمز قهوه‌ای، خاکستری تیره یا قهوه‌ای مایل به زرد و به ابعاد ۱۷٫۹ × ۲۳ میلی‌متر می‌گذارد. معمولاً دو تا سه دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد. اطلاعات بیشتری در خصوص دوره پرورش جوجه‌ها در دست نیست.

**پراکنش و فراوانی:** بنا بر مشاهدات «زارودنی»، این پرنده جوجه‌آور کمیاب و مهاجر عبوری معمول نواحی شمال شرقی خراسان بوده است ولی گزارش موثقی از مشاهده آن در سالهای اخیر موجود نیست.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

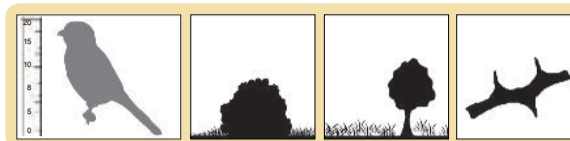




## سنگ چشم خاکستری کوچک *Lanius minor*

### Lesser Grey Shrike

ترکی: کیچیک بز سالخ قوشی، کردی: په ربه له که‌ی بووری بچووک

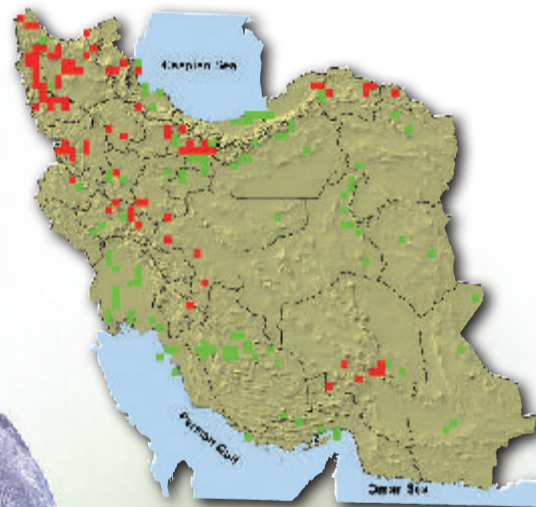


**Morphological characteristics:** 19-21 cm length and 32-35 cm wing-span. A rather large shrike quite similar to Great Grey Shrike *L. excubitor* and Steppe Grey Shrike *L. lahtora*, but recognized by smaller size, pale pink underparts, short thick bill, different tail and wing pattern, and wider face-mask (especially in males) extending to forehead. Sexes rather similar with some seasonal variation. In breeding male, broad black band runs from forehead through eye to cover ear-coverts, forming conspicuous mask. Crown, nape, upperparts, and rump light grey, contrasting sharply with black wing; large patch at base of primaries white (but no broad white bar at base of secondaries as in Great Grey Shrike nor white streaks and tips on secondaries as in Steppe Grey Shrike). Three central pairs of tail-feathers black, fourth pair black at base, and fifth and sixth pairs white. Chin and cheek white, underparts pale pink, bill black, and legs brown. Female like breeding male but dark face-mask narrower or absent on forehead and often partly tinged light brown. Juvenile like female but cap and rump barred grey and white, remainder of upperparts grey with dark brown bars; face-mask often restricted to dark patch round eye, underparts cream-white with some grey barring on side of breast or flanks; bill paler.

**Biological characteristics:** Prefers steppe, open fields, and open farmland with well-spaced trees and bushes; often seen in trees along roads in open areas. Solitary and territorial. Flight straight, powerful, and fast. Feeds on insects, mainly beetles, taken by swoop from perch to ground, occasionally in flight. Breeding starts in April. Nest a cup of grass and twigs in tree or thicket, lined with feathers, wool, and hair. Usual clutch 5-6, sometimes 3-7, sub-elliptical, glossy green-white eggs, seldom creamy or buff, with blotches of grey or olive-brown, 25.1x18.2 mm in size. Eggs hatch after 15-16 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 16-18 days.

**Distribution and abundance:** A common summer visitor and passage migrant to uplands of north-western Iran and northern Khorasan, extending south-east through Zagros at least as far as region of Semirum at Esfahan province, and probably also in the Kerman highlands.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۹ تا ۲۱ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۲ تا ۳۴٫۵ سانتی‌متر است. سنگ‌چشمی به نسبت درشت‌جثه است و شباهت زیادی به «سنگ‌چشم بزرگ» و «سنگ‌چشم بزرگ دشتی» دارد ولی به واسطه جثه کوچکتر، منقار کوتاه و ضخیم، رنگ آمیزی متفاوت بالها و دم، زیرتنه صورتی کم‌رنگ و پهنای بیشتر نقاب صورت (به ویژه در نرها) که تا پیشانی گسترش یافته است، از آنها متمایز می‌شود. نر و ماده تا حد زیادی هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ نقاب سیاه و پهنی دارد که از پیشانی شروع می‌شود و با در برگرفتن چشمها در دو طرف صورت تا گوشه‌ها امتداد می‌یابد. تارک سر، پس گردن، روتنه و دمگاه خاکستری روشن است و در تضاد با رنگ سیاه بالها به خوبی نمایان است. بر خلاف «سنگ‌چشم بزرگ» لکه سفیدی فقط در قاعده شاهپرها اولیه دارد (تا روی شاهپرها ثانویه امتداد نمی‌یابد). همچنین بر خلاف «سنگ‌چشم بزرگ دشتی» شاهپرها ثانویه رگه‌رگه سفید ندارد و نوک آنها نیز سفید نیست. سه جفت پر مرکزی دم سیاه، جفت چهارم در انتها سیاه و جفتهای پنجم و ششم کاملاً سفید هستند. چانه و گونه‌ها سفید و زیرتنه یکدست صورتی کم‌رنگ دیده می‌شود. منقار سیاه و پاهای قهوه‌ای دارد. پرنده ماده شبیه به نر است ولی نقاب صورت به رنگ قهوه‌ای کم‌رنگ دیده می‌شود و تا پیشانی گسترش نمی‌یابد. روتنه خاکستری کم‌رنگ و زیرتنه مایل به سفید است. پرنده نابالغ تا حدی شبیه به پرنده ماده بالغ است ولی تارک سر و دمگاه قهوه‌ای مایل به خاکستری همراه با رگه‌رگه ظریف دیده می‌شود. روتنه خاکستری است و به واسطه رگه‌رگه هلالی شکل به رنگ قهوه‌ای تیره، طرح فلس دار ایجاد می‌کند. نقاب صورت به لکه تیره‌ای در اطراف چشمها محدود می‌شود. زیرتنه سفید نخودی و نوارهای خاکستری رنگی در دو طرف سینه و پهلوها دارد. همچنین منقار روشنتری دارد.

**ویژگیهای زیستی:** دشتهای باز با درختان و بوته‌های پراکنده و کشتهای وسیع با تک درختانی درون و حاشیه آنها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و اغلب روی شاخه‌های خشک درختان در حاشیه جاده‌ها دیده می‌شود. قلمروطلب است و اغلب به تنهایی یا جفتهای پراکنده دیده می‌شود. پروازی سریع، قدرتمند و مستقیم دارد. از حشرات به ویژه سوسکه‌ها تغذیه می‌کند و برای شکار آنها از روی بوته‌ها یا شاخه درختان به چابکی و با جهشی سریع به طعمه مورد نظر بر روی زمین حمله می‌برد. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و در دسته‌های پراکنده (گاهی به تنهایی) و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. آشیانه‌اش کاسه‌ای مستحکم از ساقه‌ها، شاخه‌ها و ریشکهای گیاهان است که آن را روی درختان در ارتفاع مناسب از سطح زمین بنا می‌کند و درونش را با پر، پشم، مو و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً پنج تا شش، گاهی سه تا هفت تخم نیمه بیضی، بیضی کوتاه و به ندرت بیضی بلند، صیقلی، به رنگ سبز مایل به آبی یا سبز کم‌رنگ و به ندرت نخودی یا کرم‌رنگ، با خالها و لکه‌های زیتونی یا زیتونی قهوه‌ای و به ابعاد ۱۸٫۲ × ۲۵٫۱ میلی‌متر می‌گذارد. دوره تخم‌ریزی ۱۵ تا ۱۶ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۶ تا ۱۸ روز طول می‌کشد.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران معمول نواحی مرتفع شمال غرب تا جنوب غرب، شمال خراسان و زاگرس تا منطقه سمیرم در استان اصفهان و ارتفاعات استان کرمان است. همچنین به صورت معمول و گسترده مهاجر عبوری بهاره و پاییزه در اغلب مناطق کشور به ویژه نواحی شمالی و غربی است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

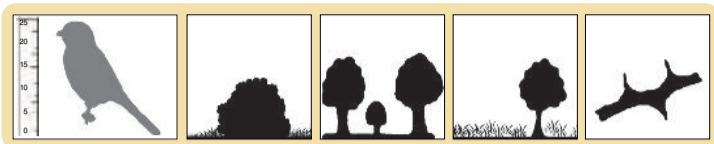




## Lanius excubitor سنگ چشم بزرگ

### Great Grey Shrike (Northern Shrike)

ترکی: بویوک سالاخ قوشی، کردی: په ربه له که‌ی بووری گه وره، لری: خارڈل



**Morphological characteristics:** 24-25 cm length and 30-35 cm wing-span. The largest shrike in Iran, with long broad wings and tail, light ash-grey upperparts, distinct black face-mask, and snow-white underparts. Distinguished from Lesser Grey Shrike *L. minor* by grey forecrown with white bar along forehead and on supercilium, pure white underparts, and broad wing-bar extending well over secondaries. Sexes similar with no seasonal variation. In male, black face-mask extends from base of bill through and under eye and over most of ear-coverts, upperparts ash-grey, rump white, tail black with broad white tips to feathers and white outer feathers. Flight-feathers and upper wing-coverts black, with broad white bar along base of primaries and secondaries, but rather restricted amount of white on tips of tertials and inner secondaries. Eye brown, bill and legs black. *L. e. homeyeri* ash-grey above, with restricted white on supercilium, grey-white rump, and narrower white bar at base of flight-feathers, *L. e. przewalskii* paler ash-grey above, with pronounced white line above face-mask, purer white rump, and very broad white band along base of flight-feathers. Female like male, but black face-mask slightly narrower on lore and sometimes tinged grey. Juvenile like adult male but bill-base pale bluish, greater upper wing-coverts with narrow buff-white fringe along tip, and underparts vermiculated.

**Biological characteristics:** Prefers forest-edge, meadows, open marshland, steppe or open cultivated country with scattered trees and bushes. Solitary and strongly territorial, seen singly outside breeding season but forms groups of 2-3 birds on migration. Flight fast and powerful, with rapid bursts of wing-beats, slightly undulating. Feeds on large insects, small mammals, reptiles, and birds. Uses high perch for look-out, swooping to prey on ground, sometimes after short hovering, but will also follow prey through dense bush or under cover.

**Distribution and abundance:** Both sub-species occur in winter only; sub-species *homeyeri* is a winter visitor in October-March to the south Caspian lowlands and perhaps also Azarbaijan. Occurrence of subspecies *przewalskii* in winter at Sistan-Baluchestan and Kerman north through Semnan to Khorasan and perhaps Golestan is probable and needs further research.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species



**ویژگی‌های ظاهری:** طول بدن ۲۴ تا ۲۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۰ تا ۳۵ سانتی‌متر است. بزرگترین سنگ‌چشم با بالها و دم دراز، نقاب صورت پهن و به رنگ سیاه، روتنه خاکستری و زیرتنه یکدست سفید است و شباهت زیادی به «سنگ چشم خاکستری کوچک» دارد ولی به واسطه تارک سر خاکستری که به دو نوار سفید در بالای نقاب سیاه صورت محدود می‌شود، زیرتنه یکدست سفید و نوار سفید پهن در قاعده شاهپرها اولیه و ثانویه قابل تشخیص است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ نقاب سیاه و پهنی دارد که از جلو پیشانی شروع و با در بر گرفتن چشمها در دو طرف صورت تا گوشپرها امتداد می‌یابد. روتنه خاکستری، دمگاه سفید، دم سیاه، پرهای کناری آن و همچنین نوک سایر پرهای آن سفید است. شاهپرها پرواز و پوشپرها روی بالها سیاه هستند و نوار سفید پهنی در قاعده شاهپرها اولیه و ثانویه دارد (روی داخلی‌ترین شاهپرها ثانویه و ردیف سوم پرهای پرواز به نوار نازکی تبدیل می‌شود). چشمها قهوه‌ای و منقار و پاها سیاه هستند. زیرگونه *L. e. homeyeri* روتنه خاکستری، نوار ابرویی سفید، دمگاه سفید خاکستری و نوار نازکتر بالی در قاعده شاهپرها پرواز دارد. زیرگونه *L. e. przewalskii* روتنه خاکستری روشن، نوار ابرویی مشخص در بالای نقاب صورت، دمگاه سفیدتر و نوار خیلی پهن در قاعده شاهپرها پرواز دارد. پرنده ماده شبیه نر است ولی نقاب سیاهش در فاصله چشمها تا منقار کمی باریکتر دیده می‌شود و گاهی ته رنگ خاکستری دارد. پرنده نابالغ شبیه به پرنده نر ولی قاعده منقار مایل به آبی کم‌رنگ است، نوک پوشپرها روی بالها حاشیه سفید نخودی دارد و راه‌راه عرضی موج‌دار در زیرتنه دیده می‌شود.

**ویژگی‌های زیستی:** حاشیه جنگلها، چمنزارها، نواحی تالابی باز، استپها، اراضی مزروعی با درختان و بوته‌های پراکنده را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای منزوی و به شدت قلمروطلب است و حتی در خارج از دوره جوجه‌آوری به تنهایی در قلمروهای جداگانه دیده می‌شود ولی در زمان مهاجرت در دسته‌های کوچک دو تا سه تایی به دور هم جمع می‌شوند. پروازی سریع و قوی و تا حدی موجی شکل دارد. از حشرات به ویژه سوسکها همچنین پستانداران، پرندگان و خزندگان کوچک تغذیه می‌کند. برای یافتن طعمه در کنار بوته‌ها و درختان درجا بال می‌زند و یا بر فراز بالاترین شاخه درخت می‌نشیند و اطرافش را زیر نظر می‌گیرد و سپس با جهشی سریع به طعمه مورد نظر روی زمین حمله می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** هر دو زیرگونه فقط زمستانها در کشور دیده می‌شوند. زیرگونه *L. e. homeyeri* در طی ماههای اسفند و فروردین در نواحی پست جنوب دریای خزر و احتمالاً در آذربایجان دیده می‌شود. احتمالاً زیرگونه *L. e. przewalskii* زمستانها در شرق کشور از استان سیستان و بلوچستان و کرمان تا استانهای سمنان و خراسان و حتی استان گلستان حضور می‌یابد که نیازمند بررسی بیشتر است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حفاظت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

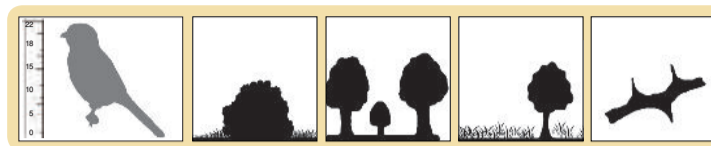




## سنگ چشم بزرگ دشتی *Lanius lahtora*

### Steppe Grey Shrike

ترکی: بویوک چول سالاخ قوشی، کردی: په ربه له کهه بیابانی گه وره



**Morphological characteristics:** 20-23 cm length and 25-32 cm wing-span. A rather large shrike, quite similar to Great Grey Shrike *L. excubitor*, but with different wing pattern. Several forms occur in Iran, equally different, but all show white patch on base of primaries, not extending to base of secondaries, in contrast to Great Grey Shrike. Tips and inner webs of secondaries rather white, outer webs black, appearing as a row of dark streaks in flight. Adult male darker bluish-grey above than Great Grey Shrike, with no white on rump, and often without white line above black face-mask. Remainder of plumage depends on sub-species: in *L. l. aucheri*, upperparts relatively darker grey, white of underparts tinged grey, especially on flanks, tail long and broad, and wing darker, with white patch on base of primaries slightly extending to secondaries; in *L. l. pallidirostris*, upperparts paler blue-grey, rump and supercilium grey-white, white of underparts tinged pink, tail narrow and spiky, wing more white with more sharply pointed wing tip, and secondaries showing a series of black-and-white streaks. Female like male, but face-mask narrower and slightly brown and bill-base bluish. Juvenile like female, but tinged buff on upperparts, face-mask restricted to spot round eye, and bill-base paler, especially in *L. l. pallidirostris*.

**Biological characteristics:** Prefers semi-desert with scattered trees and bushes, preferably broken by isolated rocks, rocky outcrops or cliffs, locally also in open orchards and arid cultivated country. Solitary or in small family groups, strongly territorial, but *L. l. pallidirostris* occasionally in small groups during migration. Flight fast and powerful, with rapid wing-beats. Feeds from perch on large insects and small mammals, reptiles, and birds, swooping down to take prey. Breeding starts March to April. Monogamous. Nest a large untidy cup of dry grass and stems, built in thorny tree or scrub, lined with feathers and hair. Usual clutch 4-7 sub-elliptical to elliptical slightly glossy eggs, buff to greenish white, heavily marked with olive, grey and red-brown blotches, 23.8x18.6 mm in size. Eggs hatch after 14-19 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 15-16 days, but fed by parents for some more weeks. Sometimes two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** *L. l. pallidirostris* a fairly common breeding bird and summer visitor to steppe and desert fringes in northern Khorasan, also a common winter visitor to Khuzestan, central Fars, and southern coastal lowlands, and a fairly common passage migrant in northern and central Iran. *L. l. aucheri* a common sedentary breeding bird in southern coastal lowlands, southern Fars, Kerman highlands, Sistan-Baluchestan, and southern Khorasan, co-occurring with *pallidirostris* in winter. This species was originally included within Great Grey Shrike *L. excubitor*.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۲۰ تا ۲۳ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۵ تا ۳۲ سانتی متر است. سنگ چشمی به نسبت درشت‌جثه و تا حد زیادی شبیه به «سنگ چشم بزرگ» است. چند ریخت متفاوت از این پرنده در کشور یافت می‌شود ولی همگی آنها به واسطه لکه سفید بزرگی که فقط در قاعده شاهپرهای اولیه (نه شاهپرهای ثانویه) دیده می‌شود، از «سنگ چشم بزرگ» متمایز می‌شوند. همچنین نوک و بخشی از نیمه داخلی هر یک از شاهپرهای ثانویه تا حدی سفید و بخشی از نیمه خارجی آنها سیاه هستند که به شکل ردیفی از رگه‌رگه سیاه در زمان باز بودن بالها دیده می‌شود. پرنده نر بالغ نسبت به نر «سنگ چشم بزرگ» روتنه خاکستری مایل به آبی تیره‌تری دارد، فاقد نوار ابرویی سفید در بالای نقاب سیاه رنگ صورتش است و دمگاهش سفید نیست. در زیرگونه *L. l. aucheri* روتنه به نسبت خاکستری تیره است، زیرتنه سفید با ته رنگ خاکستری‌تر به ویژه در پهلوها، دم دراز و پهن، بالها تیره‌تر و لکه سفید در قاعده شاهپرهای اولیه فقط اندکی روی شاهپرهای ثانویه امتداد می‌یابد. زیرگونه *L. l. pallidirostris* نوار ابرویی سفید خاکستری و روتنه خاکستری آبی روشن دارد. بالها سفیدی بیشتر دارند، نوک آنها تیزتر است و شاهپرهای ثانویه همراه با ردیفی از رگه‌رگه سیاه و سفید دیده می‌شوند. همچنین دمگاه سفید خاکستری، دم باریک و بلند و زیرتنه سفید با ته رنگ صورتی دارد. پرنده ماده شبیه به نر است ولی نقاب صورت باریکتر و تا حدی قهوه‌ای و قاعده منقار مایل به آبی کمرنگ است. پرنده نابالغ شبیه به ماده ولی روتنه با ته رنگ نخودی است، نقاب صورت به شکل لکه‌ای در اطراف چشمها و قاعده منقار تا حد زیادی روشن (به ویژه در زیرگونه دوم) دیده می‌شود.

**ویژگیهای زیستی:** نواحی نیمه‌بیابانی با درختان و بوته‌های پراکنده در کنار بیرون‌زدگیهای سنگی و صخره‌ای، همچنین گاهی در اطراف مزارع کشاورزی و باغها به سر می‌برد. به شدت قلمروطلب است، اغلب به تنهایی یا در گروه‌های خانوادگی کوچک دیده می‌شود ولی زیرگونه *L. l. pallidirostris* در زمان مهاجرت دسته‌های کوچکی تشکیل می‌دهد. پروازی قوی و سریع همراه با بال‌زندهای پی‌درپی دارد. بیشتر از حشرات درشت‌جثه، خزندگان، پرنده‌گان و پستانداران کوچک‌جثه تغذیه می‌کند. معمولاً روی یک نقطه مرتفع می‌نشیند و سطح زمین را برای یافتن طعمه به دقت زیر نظر می‌گیرد و پس از یافتن آن با پروازی سریع به سویش حمله می‌برد. جوجه‌آوری از اواسط اسفند و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای بزرگ و نامنظم از علوفه خشک و ساقه‌ها و شاخه‌ها است که روی درختان یا بوته‌های خاردار بنا می‌کند و درونش را با مو و پر می‌پوشاند. معمولاً چهار تا هفت تخم نیمه بیضی تا بیضی، تا حدی صیقلی، نخودی تا سفید مایل به سبز، با لکه‌های فراوان به رنگ زیتونی، خاکستری و قرمز قهوه‌ای و به ابعاد ۱۸.۶ × ۲۳.۸ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۹ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد عربان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در ۱۵ تا ۱۶ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا چند هفته بعد توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند. گاهی دو دسته تخم در یک دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** زیرگونه *L. l. pallidirostris* تا حدی جوجه‌آور و تابستان‌گذران معمول نواحی استپی و حاشیه کویر در شمال خراسان است. همچنین زمستان‌گذران معمول استانهای خوزستان، فارس و نواحی پست جنوب کشور مهاجر عبوری معمول شمال و مرکز کشور است. زیرگونه *L. l. aucheri* مقیم نواحی پست سواحل جنوب ایران، جنوب استان فارس، ارتفاعات استان کرمان، استان سیستان و بلوچستان و جنوب خراسان است و به صورت مخلوط با زیرگونه اول زمستان‌گذرانی می‌کند. این گونه قبلاً تحت نام سنگ چشم بزرگ *L. excubitor* طبقه‌بندی می‌شده است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرنده‌گان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

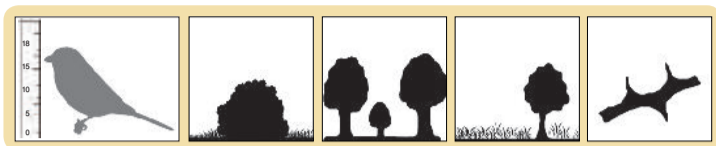




# سنگ چشم کله سرخ *Lanius senator*

## Woodchat Shrike

توکی: بزکلی سالخ قوشی، کردی: په ربه له که ی سه رشی



**Morphological characteristics:** 17-19 cm length and 26-28 cm wing-span. A medium-sized shrike, differing from other shrikes by large chestnut head. Sexes similar with little seasonal variation. Black face-mask of adult male extends from forehead and base of bill through eye to ear-coverts. Rear of crown and nape rufous-chestnut, mantle black, scapulars and upper tail-coverts white. Wing black with clear white spot on base of primaries, well-visible in flight. Rump and upper tail-coverts white, tail black with white tips, bases, and outer edge. Chin, throat, and underparts white. Adult female like male but face-mask less broad, chestnut on head duller, upperparts dark grey-brown, and cheeks and flanks often finely marked with dark arcs. Juvenile has crown, nape, and upperparts buff-grey, closely barred black, least so on scapulars; underparts buff-white, closely barred dark grey on breast and flanks.

**Biological characteristics:** Prefers semi-open area with thorny scrub and well-spaced trees alternated by open ground covered with grass or short herbs, open forest, hedges and groves in cultivated country, and old orchards. Solitary and shy, mostly in separate territories throughout year. Flight as other shrikes but noticeably direct and dashing. Feeds mainly on insects and other invertebrates. Watches for prey on exposed perch, swooping to ground to catch it or pursues prey in flight. Breeding starts April. Monogamous. Nest a firm cup of leaves and rootlets, lined with feathers and hair, situated on thick branch in centre of tree or within thorn-scrub. Usual clutch 5-6, rarely 7, sub-elliptical or oval, smooth and glossy eggs, pale buff to green-white, marked with black, grey, or red-brown blotches, 22.8x16.9 mm in size. Eggs hatch after 14-16 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 15-18 days, still remaining with parents for 28-42 days.

**Distribution and abundance:** A fairly common summer visitor to Zagros oak forests and highlands of Kerman, and scarce in northern Azarbaijan and western Alborz. Fairly common on passage throughout Iran. Several records also available of wintering in southern lowlands.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۷ تا ۱۹ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۶ تا ۲۸ سانتی متر است. سنگ چشمی متوسط جثه که به واسطه سر بزرگ و بلوطی رنگش از سایر سنگ چشمها به آسانی قابل تشخیص است. نر و ماده تا حد زیادی هم شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ نقاب سیاه و پهنی دارد که از پیشانی شروع می شود و با در بر گرفتن چشمها در دو طرف صورت تا گوشپرها امتداد می یابد. تارک سر و پس گردن بلوطی قرمز و روتنه مایل به سیاه است. بالها نیز به همین رنگ و لکه سفید بزرگ و مشخصی روی شانها دارد. همچنین هنگام پرواز لکه سفید بزرگی در قاعده شاهرهای اولیه قابل مشاهده است. دمگاه و پوشیرهای روی دم سفید، دم سیاه ولی انتهای و کناره های آن سفید است. چانه، گلو و زیر تنه نیز یکدست سفید است. پرنده ماده بالغ تا حد زیادی شبیه به نر است ولی پهنای نقاب صورتش کمتر، رنگ بلوطی سرش مات تر به چشم می خورد، روتنه خاکستری تیره مایل به قهوه ای و سینه و پهلوها اندکی رگه رگه است. در پرنده نابالغ تارک سر، پس گردن و روتنه خاکستری نخودی همراه با رگه رگه سیاه و زیر تنه سفید نخودی همراه با رگه رگه خاکستری تیره در سینه و پهلوها است.

**ویژگیهای زیستی:** نواحی نیمه باز با بوته های خاردار و درختان پراکنده نظیر درختزارهای باز، باغهای قدیمی و کشتزارهایی با درختان پراکنده را به عنوان زیستگاه برمی گزینند. پرنده های خجالتی و منزوی است و اغلب اوقات سال را در قلمروهای جداگانه به تنهایی سپری می کند. پروازش شبیه به سایر سنگ چشمها ولی تا حدی مستقیم تر و شکیلتر است. بیشتر از حشرات و دیگر بی مهره ها همچنین مهره داران کوچک تغذیه می کند. برای یافتن طعمه بر فراز بوته های بلند و یا شاخه درخت می نشیند و اطرافش را زیر نظر می گیرد و سپس با بالهای باز از محل نشیمنگاه خود به سمت طعمه فرود می آید. گاهی نیز با پروازی سریع حشرات در حال پرواز را شکار می کند. جوجه آوری از اوایل اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در درختزارها و بوته زارها آغاز می شود. تک همسر است و آشیانه اش کاسه ای مستحکم از سرشاخه ها، ساقه ها و ریشکهای گیاهان است که آن را اغلب روی درختان و درختچه ها و به ندرت درون بوته های خاردار بنا می کند و درونش را با پر، پشم و مو می پوشانند. معمولاً پنج تا شش و به ندرت هفت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، سبز مایل به زیتونی، زرد مایل به خاکستری و به ندرت زرد مایل به قرمز یا قهوه ای، با خالها و لکه های قهوه ای تا زیتونی کم رنگ و به ابعاد ۱۶.۹ × ۲۲.۸ میلی متر می گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۶ روز به طول می انجامد. جوجه ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه ها ۱۵ تا ۱۸ روز طول می کشد و تا ۲۸ الی ۴۲ روز پس از آن همچنان در کنار والدین باقی می ماند.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان گذران به نسبت معمول جنگلهای بلوط زاگرس و بلندیهای استان کرمان و به نسبت نادرتر غرب البرز و درختزارهای شمال آذربایجان است. همچنین زمان مهاجرت در اغلب مناطق کشور دیده می شود. چندین گزارش از زمستان گذرانی این پرنده در سواحل پست جنوب کشور در دست است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

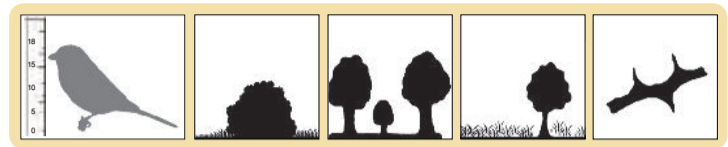




## سنگ چشم پیشانی سفید *Lanius nubicus*

### Masked Shrike

ترکی: قاشقا سالاخ قوشی، کردی: په ربه له کهه قه شان

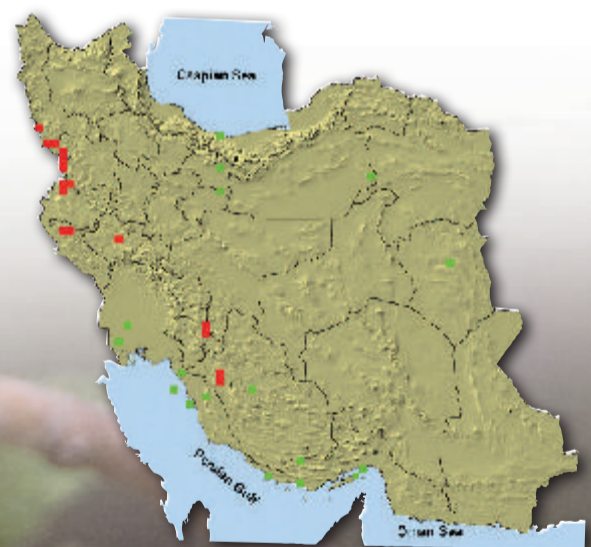


**Morphological characteristics:** 17-18 cm length and 24-26.5 cm wingspan. A small slender shrike with black upperparts, small bill, and long and narrow tail. Sexes slightly dissimilar with no seasonal variation. Adult male shows black crown and white broad supercilium and forehead. Upperparts entirely black, apart from large white forehead-patch and white scapulars; tail black with largely white outer feathers. Wing entirely black, but base of primaries with white patch; chin, throat, and underparts white and flanks orange-rufous. Adult female like male but paler, upperparts dark grey-brown, wings and tail black-brown, and flanks less orange. Juvenile lacks bold head-pattern of adult, showing dusty crown with dark brown bars, upperparts pale brown, and underparts cream to white with black bars on breast and flanks.

**Biological characteristics:** Favours mature open forest or other open habitat with large trees, like olive and citrus groves, tree plantations and old gardens. Strongly territorial, occurring solitarily or in small family groups. Hunting flight like flycatchers, but normal flight direct, less undulating than other shrikes, though with rapid bursts of wing-beats. Feeds on large insects, but also on small lizards and weakened birds, hunted from perch hidden in tree or in shade of bush, but sometimes from exposed branch, overhead wire, or fence. Breeding starts April. Monogamous. Nest a cup of twigs, leaves, rootlets, lichens, and moss, lined with wool, hair, and soft plant material. Usual clutch 4-6, sometimes 7, sub-elliptical to short sub-elliptical glossy eggs, cream-buff with blotched grey and red-brown ring near blunt end, 20.5x15.8 mm in size. Eggs hatch after 14-15 days. Chicks altricial and nidicolous. Fledging period 18-20 days. Usually two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A locally fairly common summer visitor to Zagros oak forest from southern Azarbaijan to central Fars, and a scarce passage migrant in Khuzestan and along the Persian Gulf coast east to Bandar Abbas. Vagrant in Tehran area, south Caspian region, and Khorasan.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۷ تا ۱۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۴ تا ۲۶٫۵ سانتی‌متر است. سنگ‌چشمی کوچک‌جثه است که به واسطه سیاهی تارک سر تا دم، منقار کوچک و دم بلند از سایر سنگ‌چشمها قابل تشخیص است. نر و ماده تا حدی متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ تارک سر سیاه و پیشانی و نوار ابرویی پهن سفید رنگ دارد. روتنه و بالها سیاه است و لکه سفید بزرگی در شانه‌ها و لکه بزرگی به همین رنگ در قاعده شاهپرهاى اولیه دارد که در پرواز به خوبی نمایان است. دم باریک، بلند و سیاه و کناره‌های آن سفید است. چانه، گلو و زیرتنه سفید و پهلوها خرمایی نارنجی است. پرنده ماده بالغ کمرنگتر از نر است، روتنه‌ای قهوه‌ای مایل به خاکستری تیره، بالها و دمی قهوه‌ای مایل به سیاه و پهلوهای کمتر نارنجی دارد. پرنده نابالغ بر خلاف بالغها الگوی سیاه و سفید در سر و صورت را ندارد، تارک سر خاکی همراه با نوارهای قهوه‌ای تیره، روتنه قهوه‌ای کمرنگ و زیرتنه کرم مایل به سفید و به استثنای چانه و شکم از نوارهای هلالی شکل قهوه‌ای رنگی پوشیده شده است.

**ویژگیهای زیستی:** بر خلاف سایر سنگ‌چشمها وابستگی بیشتری به درختان نشان می‌دهد و اغلب درختزارهایی نه چندان تنک با درختان بلند، فضاهای باز درون جنگل و باغها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. به شدت قلمروطلب است و در تمام طول سال در قلمروهای جداگانه به سر می‌برد. پروازی سبک شبیه به مگس‌گیرها در تعقیب حشرات در حال پرواز نشان می‌دهد. همچنین شبیه به سایر سنگ‌چشمها با بال‌زدنهای ناگهانی به پرواز درمی‌آید ولی حرکات موجی شکل ندارد. از حشرات به ویژه ملخها، سوسکهها همچنین مارمولکها و گنجشک‌شکلان کوچک تغذیه می‌کند و اغلب از بالای درختان، بوته‌ها و سیمها یا تیرهای برق به طعمه خود روی زمین حمله می‌برد. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت، به صورت منزوی و با تشکیل قلمرو آغاز می‌شود، اگرچه گاهی اوقات جفتهها در فواصل نزدیک به هم نیز دیده می‌شوند. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از ریشکها، سرشاخه‌ها و ساقه‌ها، پوست درختان، گلشنکها و خزها است که آن را با دقت در نزدیک به انتهای شاخه‌های چابنی درختان بنا می‌کند و درونش را با پشم، مو، ریشکها و سایر الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا شش، گاهی هفت تخم نیمه بیضی تا نیمه بیضی کوتاه، صاف، صیقلی، کرم رنگ تا نخودی کمرنگ یا مایل به زرد، به ندرت سفید یا خاکستری مایل به سبز، با خالهای قهوه‌ای و خاکستری و به ابعاد ۱۵٫۸ × ۲۰٫۵ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد عریان، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۸ تا ۲۰ روز طول می‌کشد. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران به نسبت معمول جنگلهای بلوط زاگرس از جنوب منطقه آذربایجان تا مرکز استان فارس و مهاجر عبوری نادر استان خوزستان و سواحل خلیج فارس تا بندرعباس در استان هرمزگان است. همچنین مهاجر عبوری بسیار نادر برخی مناطق استان تهران، نواحی جنوبی دریای خزر و نواحی خراسان است.

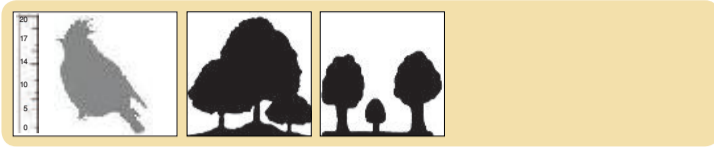
**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.



## Bombycilla garrulus بال لاکي

### Bohemian Waxwing

توکي: کاکلی قارابوغاز، کردی: کلک زه رده



**Morphological characteristics:** 18-21 cm length and 32-36 cm wing-span. A highly colourful bird combining bright chestnut, yellow, red, white, and black colours. Sexes almost similar with no seasonal variation. Adult male chestnut-grey above and on upper wing-coverts, with a short bushy crest often held erect at rest, narrow black face-mask extending from forehead to back of eyes, grey rump, and black tail with broad yellow band on tip. Flight-feathers black, with 5-6 red plastic-like lancet-shaped appendages to tips of secondaries, and bright yellow to yellow-white V-marks on tips of primaries. Chin and upper breast black, underparts pink-brown, and under tail-coverts red-chestnut. Female like male but paler, yellow tail-band much narrower, red appendages on secondary-tips usually smaller and fewer in number, and black throat-patch slightly tinged grey and less sharply defined at lower border. Juvenile duller, crestless, underparts pale brown with ill-defined off-white streaking, and without black patch on throat; yellow-white on tips of primaries restricted to streak on outer web, not forming a V along both webs.

**Biological characteristics:** In winter prefers parks, gardens, and areas with trees like ash and mulberry and shrub with colourful berries and fruits, usually avoiding human habitation. Highly gregarious, seen in small or large flocks when feeding, roosting, and on migration. Rests in tree-tops, either fly-catching in fluttering flight upwards or with short feeding bouts down to fruits and berries in lower trees or scrub, rapidly swallowing several food-items and then quickly returning to perch. Flight powerful and fast, slightly similar to Common Starling *Sturnus vulgaris* but with lower speed. Sometimes hovers when picking berries or insects. Feeds on berries, flowers, buds, and insects, switching from insects to fruit or back according to weather and abundance of each; part of a perched flock in a tree-top may take sallying flights for insects, while others fly down to feed on berries.

**Distribution and abundance:** A rare winter visitor to the southern Caspian plain, borders of Atrak river, and northern Khorasan. Occasionally recorded elsewhere, in western Iran in Arasbaran (Azarbaijan), Ardebil, and southernmost Baluchestan.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۸ تا ۲۱ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۲ تا ۳۶ سانتی‌متر است. پرنده‌ای بسیار زیبا با رنگ‌های متنوع بلوطی، زرد، قرمز، سفید و سیاه است. نر و ماده تقریباً هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ کاکلی بلند و به رنگ بلوطی نخودی دارد. نقاب سیاه باریکی در صورت بلوطی رنگش دیده می‌شود که از جلو پیشانی شروع و تا پشت چشمها امتداد می‌یابد. روتنه بلوطی خاکستری، دمگاه خاکستری و دم کوتاه است و نزدیک به انتهای دم، نوار زرد رنگی دیده می‌شود. پوشش‌های روی بالها نیز بلوطی خاکستری است، شاهپره‌های پرواز تیره و علایم «۷» شکل سفید و زردی روی آنها دیده می‌شود و نوک شاهپره‌های ثانویه پنج تا شش زائده قرمز لاکي دارد. چانه و بخش بالایی گلو سیاه، زیرتنه قهوه‌ای مایل به صورتی و پوشش‌های زیر دم بلوطی قرمز دیده می‌شود. پرنده ماده شبیه به پرنده نر ولی کمرنگتر است، قرمزی روی شاهپره‌های ثانویه کوچکتر، نوار زرد رنگ در انتهای دم باریکتر و مرز بین سیاهی چانه و رنگ قهوه‌ای مایل به صورتی گلو ناواضح دیده می‌شود. پرنده نابالغ کاکل کوتاهتری دارد، زیرتنه قهوه‌ای کمرنگ راه‌راه است، لکه سیاه در چانه و گلو دیده نمی‌شود و رنگ سفید و زرد روی شاهپره‌های اولیه به شکل نوار (نه علایم «۷» شکل) در نیمه بیرونی آنها دیده می‌شود.

**ویژگیهای زیستی:** در زمستان پارکها، باغها و مناطقی که دارای درختان میوه نظیر توت و زبان‌گنجشک است را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از انسان و مناطق انسان ساخت تا حدودی دوری می‌کند. پرنده‌ای اجتماعی است و در زمان تغذیه، استراحت و یا مهاجرت در دسته‌های بزرگ دیده می‌شود. درختزی است و اغلب در حال تغذیه در بالای درختان، بوته‌های کوتاه و یا روی زمین دیده می‌شود. پروازی قدرتمند، سریع و تا حدی شبیه به «سار» دارد ولی با سرعت کمتری بال می‌زند، بال‌بازروی بیشتری دارد و گاهی در جابال می‌زند. از میوه‌های سته، جوانه‌ها و گلها و در زمان فراوانی حشرات از آنها نیز تغذیه می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** زمستان‌گذران کمیاب و نامنظم نواحی جنوبی دریای خزر، حواشی رود اترک و شمال خراسان است. گزارشهایی از مشاهده این پرنده از نواحی جنوب غربی کشور، استانهای اردبیل و سیستان و بلوچستان در دست است. همچنین در فصل بهار در منطقه آرسباران در استان آذربایجان شرقی دیده شده است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

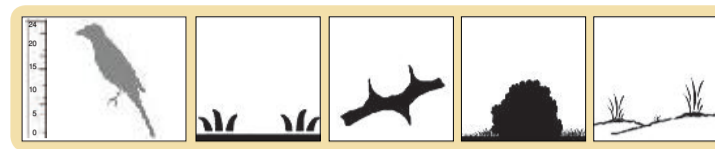




## میوه خور *Hypocolius ampelinus*

### Grey Hypocolius

ترکی: ائوزوم چالان، کردی: میوه خوزه



**Morphological characteristics:** 22-25 cm length and 28-30 cm wing-span. A slender uniform grey bird with long tail, resembling shrikes *Lanius* from distance. Sexes dissimilar with no seasonal variation. Male shows black face-mask, narrow at lore but widening on ear-coverts and extending across nape; forehead and fore-crown cream-pink, hind crown, upperparts, wings, rump, upper tail-coverts, and tail pale bluish grey with broad dark band on tail tip. In flight, black primaries show broad white tip, secondaries blue-grey. Breast pale grey, underparts dusty, and underwing creamy. Eye brown, bill black with brown base. Female browner than male, uniform grey-brown or buff-brown, without dark patch at side of head; primaries grey-brown, with black restricted to sub-terminal bands behind dull white tips. tail brown-grey with black tip. Juvenile male as adult female, but general colour more yellowish buff, tail tip browner and with buff margin; juvenile female like juvenile male but primary tips grey-brown.

**Biological characteristics:** Prefers riverine forests, palm-groves, and oases in arid country, with dense scrub and trees rich in fruits and berries or mixed with soft-leaved herbs. Gregarious, often occurring in small groups, but generally shy, often hiding silently in canopy or scrub for prolonged periods. Flight strong, direct and whirring, without undulations, and often at considerable height. Feeds on fruits and berries, also taking insects. Searches for food among trees and scrub, rarely descending to ground or hunting insects in flight. Breeding starts mid-April. Monogamous. Often breeds in small colonies consisting of several pairs. Nest a cup of grass and twigs, lined with soft plant material and hair, built in dense bushes or in low tree. Usual clutch 3-5 sub-elliptical to oval eggs, smooth and slightly glossy white to pale grey, marked with pale grey, brownish or purplish grey, 26.8 × 20.6 mm in size. Eggs hatch after 14-15 days. Chicks, downy and altricial, leave nest after 13-14 days. Sometimes two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A locally common summer visitor to riverine forests in Khuzestan, fairly common along Persian Gulf coast and in Hormozgan, Baluchestan, and the Sistan basin. A few birds winter in Hormozgan, probably also in Khuzestan and Fars. Vagrant in Kavir National Park.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۲۲ تا ۲۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۸ تا ۳۰ سانتی‌متر است. پرنده‌ای با بدن کشیده و دم دراز است که از فاصله دور به سنگ‌چشمها شباهت دارد. نر و ماده متفاوت و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده نر نقاب سیاهی دارد که در جلوی پیشانی تا چشمها باریک و در گوشه‌ها پهن و وسیع است و تا پس سر امتداد می‌یابد. جلوی پیشانی و بخش جلویی تارک سر کرم صورتی، بخش عقبی آن، روتنه، بالها، دمگاه، پوشش‌های روی دم و دم خاکستری مایل به آبی روشن است و نوار سیاه پهنی در انتهای دم دارد. در پرواز شاهپرها اولیه سیاه و نوک آنها سفید و شاهپرها ثانویه خاکستری آبی دیده می‌شود. سینه خاکستری کمرنگ، زیرتنه خاکی و زیر بالها کرم رنگ است. چشمها قهوه‌ای، منقار سیاه و در قاعده قهوه‌ای است. پرنده ماده تا حدودی قهوه‌ای‌تر از نر به نظر می‌رسد، بدن یکدست خاکستری قهوه‌ای یا نخودی قهوه‌ای است و نقاب سیاه در صورت را ندارد. شاهپرها اولیه قهوه‌ای خاکستری، نزدیک به نوک سیاه و در انتها سفید هستند. دم نیز قهوه‌ای خاکستری و نوار سیاه باریکی در انتها دارد. پرنده نابالغ نر شبیه به پرنده ماده بالغ است ولی بیشتر نخودی مایل به زرد به چشم می‌آید، انتهای دم قهوه‌ای‌تر و در انتها نخودی است. پرنده نابالغ ماده تا حد زیادی شبیه به نابالغ نر است ولی نوک شاهپرها اولیه خاکستری قهوه‌ای است.

**ویژگیهای زیستی:** مناطق نیمه‌بیابانی با بوته‌ها و درختان پراکنده، نخلستانها، درختزارها، باغهای میوه و دره‌های دارای رودخانه واقع در حاشیه مناطق بیابانی و نیمه‌بیابانی با پوشش بوته‌های تنک یا لکه‌ای را به عنوان زیستگاه بر می‌گزیند. پرنده‌ای اجتماعی ولی خجالتی است و اغلب در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. پروازی قوی، مستقیم یا دایره‌ای، فاقد حرکات موجی شکل و در ارتفاع بالا دارد. از میوه‌ها و حشرات تغذیه می‌کند. معمولاً بین درختان و بوته‌ها به جستجوی غذا می‌پردازد و به ندرت برای شکار حشرات به سطح زمین می‌آید. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت آغاز می‌شود. تک همسر است و کلنیهای کوچکی متشکل از چندین جفت تشکیل می‌دهند. آشیانه کاسه‌ای از علوفه و سرشاخه‌ها است که آن را در بخشهای متراکم بوته‌ها یا روی درختان کوتاه بنا می‌کند و درونش را با الیاف گیاهی، مو یا پشم می‌پوشاند. معمولاً سه تا پنج تخم نیمه بیضی تا بیضی، صاف و تا حدی صیقلی، سفید تا خاکستری کمرنگ، با خالهای خاکستری روشن، خاکستری مایل به قهوه‌ای یا مایل به بنفش و به ابعاد ۲۰.۶ × ۲۶.۸ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند و پس از ۱۳ تا ۱۴ روز لانه را ترک می‌کنند. معمولاً دو بار در سال اقدام به جوجه‌آوری می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** به فراوانی در جنگلهای حاشیه رودخانه‌های استان خوزستان و به طور محلی در امتداد سواحل خلیج فارس، هرمزگان، و استان سیستان و بلوچستان تابستان‌گذرانی می‌کند. همچنین تعداد اندکی زمستانها در استانهای هرمزگان و احتمالاً خوزستان و فارس دیده می‌شوند. گزارشهایی از مشاهده این پرنده در پارک ملی کویر موجود است.

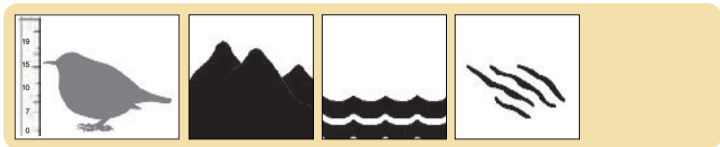
**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





## Cinclus cinclus زیر آبروک White-throated Dipper (Dipper)

ترکی: آغ دوش سو بول بولی، کردی: به رلو وزهوه



**Morphological characteristics:** 17-20 cm length and 25.5-30 cm wing-span. A rotund largely black bird with short and round wings and large powerful legs and feet. Sexes similar (male slightly larger) with no seasonal variation. Adult has dark brown crown, nape, and sides of neck, upperparts, wing, and tail dark brown-grey, each feather with broad blackish margin, appearing scaled. Flight-feathers and tail black. Chin, throat, and breast conspicuously white, remaining underparts either dull grey-brown (in sub-species *caucasicus* from northern Iran) or largely pale rufous (in *persicus* from Zagros). Juvenile grey with scaly black pattern on upperparts, white on underparts with grey mottling or arcs on feather-tips.

**Biological characteristics:** Prefers rocky banks of rivers and shallow rock-strewn swift-running streams and brooks in mountainous and hilly regions; in winter occasionally on sandy riverbanks or along slow-flowing or standing shallow water in lowlands. Territorial throughout the year and generally solitary, apart from small family groups in winter. Flight direct, fast, and with whirring wing-beats, low above water, following course of brook or river. Perches on stone in river-bed or along bank, jumping in and out of water to catch prey, alternated by prolonged dives and hasty swimming. Feeds on small fish and insects and their larvae, caught among pebbles and weeds on riverbed. Breeding starts March. Monogamous. Nest a massive dome made of grass and leaves, lined with moss and hair, situated in cracks or fissures of rocks and walls, between roots of trees, or behind waterfalls. Usual clutch 5, sometimes 3-8, sub-elliptical slightly glossy whitish eggs, 26.1×18.5 mm in size. Eggs hatch after 15-18 days. Chicks downy and altricial. Fledging at 20-24 days but still fed by parents for another 18 days. Usually 2-3 clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** Sub-species *C.c.caucasicus* is a fairly common resident along rivers and streams in mountains of Azarbaijan, the Alborz east to Golestan National Park and sub-species *C.c.persicus* is a resident in the Zagros to Fars and Kerman. Populations occurring in Hamedan show intermediate characteristics of the two species.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۷ تا ۲۰ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۵،۵ تا ۳۰ سانتی‌متر است. پرنده‌ای پرچنه و خپله با بالهای کوتاه و گرد و پاهای به نسبت قوی و بزرگ است. نر و ماده همشکل (نر تا حدی بزرگتر) و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ تارک سر و پس سر و دو طرف گردن قهوه‌ای تیره و روتنه، بالها و دم خاکستری مایل به قهوه‌ای تیره است. به واسطه حاشیه مایل به سیاه پرها، روتنه فلس‌دار به نظر می‌رسد. پرهای پرواز و دم نیز سیاه هستند. چانه، گلو و سینه سفید و مابقی زیرتنه خاکستری قهوه‌ای مات (در زیرگونه *C.c.caucasicus*) و خرمایی کم‌رنگ (در زیرگونه *C.c.persicus*) دیده می‌شود. در پرنده نابالغ روتنه با طرح فلس‌دار به رنگ سیاه، چانه سفید و زیرتنه سفید خاکستری راه‌راه است.

**ویژگیهای زیستی:** حاشیه رودخانه‌ها و نه‌رهای کوهستانی با جریان تند با رخنمون‌های سنگی و صخره‌ای، همچنین حاشیه دریاچه‌ها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و زمستانها در مناطق کم‌ارتفاعتر و سواحل به سر می‌برد. در طول سال قلمرو طلب است و معمولاً به تنهایی در قلمروهای منزوی در امتداد رودخانه‌ها باقی می‌ماند. همچنین گاهی چندین فرد در زمستان در یک قلمرو مشترک دیده می‌شوند. پروازی مستقیم و سریع با بالهای مرتعش و در ارتفاع پایین، نزدیک به سطح آب در مسیر جویبارها و رودخانه‌ها دارد. روی قطعه سنگهای حاشیه و یا وسط آب فرود می‌آید و به خوبی در سطح آب یا در زیر آن شنا می‌کند. همچنین در زیر آب راه می‌رود و حشرات موجود در بستر رودخانه یا نه‌رها را صید می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل تا اواخر فروردین آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌ای کروی و حجیم از خزه‌ها در شکاف سنگها، لابلای ریشه درختان در دیواره‌های کنار رودخانه، شکاف سنگهای زیر پله‌ها، گاهی نیز در شکافهای سنگها و صخره‌های پشت آبشارها می‌سازد و درونش را با علوفه نرم و خزه می‌پوشاند. معمولاً پنج و گاهی سه تا هشت تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، سفیدرنگ و به ابعاد ۱۸،۵ × ۲۶،۱ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۵ تا ۱۸ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۲۰ تا ۲۴ روز طول می‌کشد ولی همچنان تا حدود ۱۸ روز پس از آن توسط والدین تغذیه می‌شوند. معمولاً در هر دوره جوجه‌آوری دو تا سه دسته تخم می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** زیرگونه *C.c.caucasicus* مقیم رودها و نه‌رهای کوهستانی آذربایجان و به سمت شرق در امتداد البرز تا شمال خراسان است. زیرگونه *C.c.persicus* نیز مقیم رودها و نه‌رهای کوهستانی زاگرس تا استانهای فارس و کرمان است. جمعیت‌های موجود در استان همدان ویژگیهای حد واسط از دو زیرگونه مذکور را دارا هستند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.







**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن نه تا ۱۰ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۳ تا ۱۷ سانتی‌متر است. پرنده‌ای بسیار کوچک‌جثه و پر جنب‌وجوش با بالهای کوتاه و گرد، دم کوتاه و منقار به نسبت بلند است. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ تارک سر، روتنه و دمگاه قهوه‌ای قرمز و زیرتنه قهوه‌ای نخودی است و تقریباً تمام بدن رگه‌رگه تیره دیده می‌شود. نوار ابرویی کرم نخودی و چانه و گلوی سفید نخودی دارد. منقار خاکستری مشکی و پاها قهوه‌ای روشن است. در پرنده نابالغ در هفته‌های اول پس از ترک آشیانه لبه‌های منقار زرد کم‌رنگ است و رنگ پروبال قرمزتر از بالغها به نظر می‌رسد.

**ویژگیهای زیستی:** درختزارهای جوان، باغها، مناطقی با پوشش گیاهی کوتاه، پرچینها و بوته‌زارها را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای منزوی است و نرها تقریباً در تمام طول سال قلمروطلب هستند و فقط در شرایط آب‌وهوایی سخت شبها برای استراحت به دور هم جمع می‌شوند. بسیار پر جنب‌وجوش و بدون آرام و قرار است و به طور مداوم بین بوته‌ها، برگها و قطعه سنگها مانند یک موش در جستجوی غذا جابه‌جا می‌شود. پروازی کوتاه، سریع، با بال‌زدنهای مکرر و در ارتفاع پایین دارد. از حشرات به ویژه سوسکها و عنکبوتها تغذیه می‌کند و غذای خود را بیشتر از سطح برگها، سرشاخه‌ها، پوست درختان، صخره‌ها و لاشبرگها به دست می‌آورد. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت در مناطقی با پوشش گیاهی کوتاه آغاز می‌شود. اغلب چند همسر و گاهی تک همسر است. آشیانه‌ای کروی و مستحکم از برگها، خزه‌ها، علوفه و سایر مواد گیاهی در حفره‌ها و شکافهای موجود در سطح زمین یا کمی بالاتر از آن، پرچینها، تنه درختان، دیواره‌های عمودی یا پرشیب سواحل و ساختمانها بنا می‌کند و درونش را با پر می‌پوشاند. معمولاً پنج تا هشت، گاهی سه تا نه و حداکثر تا ۱۶ (احتمالاً متعلق به بیش از یک ماده) تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، سفید رنگ، با خاله‌های سیاه یا قهوه‌ای مایل به قرمز و به ابعاد ۱۳٫۳ × ۱۷٫۶ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۲۰ روز طول می‌کشد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۴ تا ۱۹ روز به طول می‌انجامد. معمولاً در هر دوره جوجه‌آوری دو دسته تخم می‌گذارد.

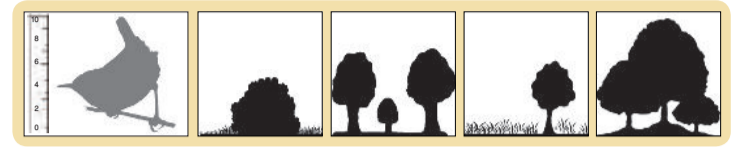
**پراکنش و فراوانی:** زیرگونه *T.t. hyrcanus* به صورت معمول در جنگلهای شمال آذربایجان و نواحی جنوبی دریای خزر جوجه‌آوری می‌کند. زیرگونه *T.t. tainschanicus* در جنگلهای ارس مناطق شرقی استان گلستان و همچنین نواحی شمالی و شرقی خراسان حضور دارد. زیرگونه *T.t. zagrossiensis* نیز از استانهای همدان و اصفهان تا استان فارس پراکنش دارد و احتمالاً در این مناطق زمستان‌گذرانی می‌کند. زمستان‌گذران معمول مناطق شمالی و غربی کشور است و گاهی تا استان خوزستان هم دیده می‌شود.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.

## الیکایی *Troglodytes troglodytes*

### Winter Wren (Wren)

ترکی: لومه قویروق بول بول، کردی: فسیق، لری: فیندوگ



**Morphological characteristics:** 9-10 cm length and 13-17 cm wing-span. A tiny, restless, and noisy passerine, with short round wings, short tail and relatively long bill. Sexes similar with no seasonal variation. Adult shows red-brown crown, upperparts, and rump and buff-brown underparts. Heavily barred black on rear upperparts, belly, and flanks. Supercilium cream-buff and chin and throat buff-white. Bill blackish grey and legs light brown. Juvenile shows pale yellow gape in first weeks after fledging, often with redder plumage than adult.

**Biological characteristics:** Prefers immature woodlands, orchards, areas with low cover, hedgerows, and tangled scrub. Not social, males defend territories all year; only form roosting flocks at night in bad weather. Gait rather mouse-like, flitting, hopping, and climbing among twigs, creeping along bark and dashing into holes among exposed tree-roots. Flight rapid and whirring, flitting from bush to bush. Feeds on insects, especially beetles and spiders. Breeding starts late April. Polygamous, sometimes monogamous. Nest a ball of grass, leaves, and moss, lined with feathers, built in dense bush, among creepers on trunk or in hollow in bank, wall, or among rocks. Usual clutch 5-8, sometimes 3-9 (possibly laid by more than one female), sub-elliptical, smooth and glossy white eggs, marked with tiny red-brown to black specks, 17.6×13.3 mm in size. Eggs hatch after 12-20 days. Chicks downy and altricial. Fledging period 14-19 days. Usually two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** *T.t. hyrcanus* is a fairly common breeding bird in forests of northern Azarbaijan and the south Caspian region. *T.t. tainschanicus* is common in forested gorges and juniper scrub in eastern Golestan and northern Khorasan. *T. t. zagrossiensis* has been reported to occur from Hamadan and Esfahan south to central Fars, but there have been no breeding records in recent years. Also a fairly common winter visitor in northern Iran and western Iran, occurring south occasionally to Khuzestan.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.





## Prunella collaris صعوه کوهی

### Alpine Accentor

ترکی: داغ بول بولی، کردی: سه‌عوه‌ی کیوی



**Morphological characteristics:** 15-18 cm length and 30-32.5 cm wing-span. A large accentor, distinguished by dark plumage and bright rufous flanks. Sexes similar with little seasonal variation. Adult mouse-grey on side of head, mantle, and upper breast, more olive on cap and scapulars, latter with ill-defined brown streaks; throat barred white, sharply defined from remainder of head and breast, but obvious only when seen head-on. Lesser coverts grey-brown, median and greater coverts black with distinct whitish spot on tip, forming broken wing-bars. In flight, white tips of dark brown tail-feathers form obvious bar. Breast and belly grey, flanks streaked chestnut. Eye grey-brown to red-brown, bill black with distinct orange-yellow base to lower mandible, legs bright red. Juvenile like adult, but slightly duller, paler grey above, more uniform brown below, and with no black spots on throat.

**Biological characteristics:** Confined to alpine grassland mixed with rocky outcrops, boulders, and scree, often near patches of snow or damp open ground and away from trees or scrub; in winter, descends to tree-line or to open scrubby and rocky patches within forest zone, frequently near human habitation or cattle pens. Social, often occurring in small groups of 3-4 birds, also in summer. Flight fluent with shallow dips. Feeds on insects and seeds, taken on ground while walking or moving in quick small hops. Breeding starts from late April or May. Monogamous. Nest made of grasses, lined with moss, lichen, hair, and feathers, hidden among boulders or in crevice. Usual clutch 3-4, rarely 5-6, sub-elliptical smooth and glossy pale blue eggs, 23.2×16.6 mm in size. Eggs hatch after 14-15 days. Chicks, downy and altricial, fledged after at least 16 days. Usually two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** Recently recorded during breeding season only in central Alborz, the Kopet Dagh in northern Khorasan, Kerman highlands, and probably also occurs in Zagros. To some extent an altitudinal migrant, descending to lower elevations in winter.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۵ تا ۱۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۳۰ تا ۳۲٫۵ سانتی‌متر است. صعوه‌ای درشت‌جثه است و به واسطه رنگ تیره‌تر بدن و پهلوهای بلوطی از سایر صعوه‌ها قابل تشخیص است. نر و ماده هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ سر خاکستری و چانه و گلو سفید همراه با خالهای سیاه دارد. روتنه قهوه‌ای خاکستری است و به واسطه تیرگی مرکز پرها، نوارهای طولی پهنی در روتنه به چشم می‌آید. پوشه‌های کوچکتر روی بالها قهوه‌ای خاکستری، پوشه‌های میانی سیاه با انتهای سفید نخودی و پوشه‌های بزرگتر به طور عمده سیاه با لکه‌های سفید در انتها دیده می‌شوند که روی بالها تشکیل دو نوار روشن می‌دهند. دم قهوه‌ای تیره و انتهای آن سفید است. سینه و شکم خاکستری و پهلوهای بلوطی رگه‌رگه دارد. چشمها خاکستری قهوه‌ای تا قرمز قهوه‌ای، منقار سیاه و قاعده نیم‌نوک پایین نارنجی زرد و پاها قرمز روشن است. پرنده نابالغ تا حد زیادی شبیه به بالغها است ولی اندکی رنگ‌پریده‌تر به نظر می‌رسد، روتنه خاکستری کم‌رنگ و زیرتنه قهوه‌ای یکنواخت‌تر دارد و گلو فاقد خالهای سیاه است.

**ویژگیهای زیستی:** شیبهای کوهستانی صخره‌ای مرتفع با پوشش گیاهی تنک بالاتر از حد رویشی درختان تا حد برف را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و زمستانها در ارتفاعات پایینتر گاهی حاشیه روستاها و کشتزارها دیده می‌شود. تا حدی اجتماعی است و اغلب در دسته‌های کوچک سه تا چهار تایی (حتی در دوره جوجه‌آوری) دیده می‌شود. پروازی آرام و موجی شکل دارد. به ندرت روی گیاهان و اغلب روی زمین و بین سنگها و صخره‌ها به جستجوی حشرات و بذر گیاهان می‌پردازد. جوجه‌آوری از اوایل خرداد آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از ساقه‌ها و ریشکهای گیاهان است که آن را در شکافها و حفره‌های موجود در صخره‌ها، گاهی در پناه بوته‌ها و درختان کوچک بنا می‌کند و درونش را با خزه، گل‌سنگ، پر و مو می‌پوشاند. معمولاً سه تا چهار و به ندرت پنج تا شش تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کم‌رنگ و به ابعاد ۱۶٫۶×۲۳٫۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۱۶ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی همچنان تا مدتی پس از آن توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** تابستانها در نواحی مرکزی البرز، کوههای کپه‌داغ در شمال خراسان، ارتفاعات استان کرمان و احتمالاً ارتفاعات زاگرس دیده می‌شود و زمستانها تا ارتفاعات پایینتر در این نواحی مهاجرت می‌کند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.







**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۳ تا ۱۵٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۲ تا ۲۳ سانتی‌متر است. صعوهای درشت‌جثه و تا حدی شبیه به «صعوه گلوسیه» است ولی به واسطه چانه و گوی سفید از آن متمایز می‌شود. نر و ماده تقریباً هم‌شکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ نوار ابرویی پهن و سفید رنگ و نوار گونه‌ای نامشخصی به همین رنگ دارد که در تضاد با رنگ قهوه‌ای تیره تارک سر و گونه‌ها به خوبی نمایان است. پس گردن خاکستری رگه‌رگه، روتنه زیتونی قهوه‌ای کمرنگ همراه با نوارهای طولی پهن و سیاه رنگ و دمگاه و پوشش‌های روی دم زیتونی خاکستری تا زیتونی قهوه‌ای دیده می‌شود. بالها خاکستری قهوه‌ای و به واسطه حاشیه کرم رنگ پوشش‌های میانی و حاشیه سفید رنگ پوشش‌های بزرگتر روی بالها، دارای دو نوار بالی نه چندان چشمگیر است. چانه و گلو سفید و از فاصله نزدیک در دو طرف گلو ردیفی از رگه‌رگه تیره نمایان است. سینه و پهلوها نخودی پر رنگ همراه با رگه‌رگه قهوه‌ای و شکم نیز مایل به سفید است. چشمها قهوه‌ای، منقار سیاه و قاعده نیم‌نوک پایینی آن زرد است و پاها قرمز قهوه‌ای به نظر می‌رسند. پرنده ماده بالغ کمی روشنتر است، تارک سر دارای راه‌راه قهوه‌ای تیره و زیتونی خاکستری و سینه نخودی کمرنگ به چشم می‌خورد. پرنده نابالغ شباهت زیادی به ماده بالغ دارد ولی تارک سر رگه‌رگه قهوه‌ای تر دارد. نوار ابرویی چندان واضح نیست و زیرتنه سفید نخودی همراه با نوارهای تیره در بخش پایینی گونه‌ها، دو طرف سینه و پهلوها است.

**ویژگیهای زیستی:** شبیه‌های سنگی و صخره‌ای در ارتفاعات بالا با گیاهان پراکنده (به ویژه سرو کوهی) را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند و از مناطق با پوشش گیاهی متراکم دوری می‌کند. زمستانها بیشتر در مناطق کم‌ارتفاع و بدون برف و نیز بوته‌زارهای حاشیه پیکره‌های آبی حضور دارد. رفتارش تا حد زیادی شبیه به «صعوه جنگلی» است. در خارج از دوره جوجه‌آوری در دسته‌های پراکنده دیده می‌شود. پروازی سریع و در ارتفاع پایین دارد. روی زمین بین بوته‌ها، سنگها و حاشیه نهرها به جستجو و تغذیه از حشرات و بذر گیاهان می‌پردازد. جوجه‌آوری از اوایل خرداد در بیشه‌های پرشیب بین بوته‌های کوتاه و تنک آغاز می‌شود. احتمالاً تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از ساقه‌ها و ریشکهای گیاهان است که آن را درون بوته‌های متراکم به ویژه ارس بنا می‌کند و درونش را با خزه، گل‌سنگ، پر و مو می‌پوشاند. معمولاً سه تا پنج تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، به رنگ آبی و به ابعاد ۱۴٫۷ × ۱۹٫۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها در حدود ۱۲ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها در حدود ۱۲ روز طول می‌کشد. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** به طور معمول در بوته‌زارهای مرتفع در رشته کوههای البرز، تفتان، جنوب زاگرس و ارتفاعات استان کرمان تابستان‌گذرانی می‌کند. همچنین یک گزارش از حضور این پرنده در تابستان در کوههای کلیبر در آذربایجان شرقی در دست است. زمستانها تا ارتفاعات پایینتر مهاجرت می‌کند و در فلات مرکزی، استان فارس، درختزارهای حاشیه رودخانه‌ها در دشتهای استان خوزستان و گاهی در خلیج فارس مشاهده می‌شود.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.



## صعوه ابرو سفید *Prunella ocularis*

### Radde's Accentor

ترکی: قلم قاش داغ بول بولی، کردی: سه‌عوه‌ی برۆسپی



**Morphological characteristics:** 13-15.5 cm length and 22-23 cm wingspan. A typical accentor, close in size and plumage to Black-throated Accentor *P. atrogularis*, but separated by white chin and throat. Sexes almost similar with little seasonal variation. Adult male shows distinct white supercilium and pale white malar stripe, well visible in contrast with dark brown of crown and cheek. Nape streaked grey, upperparts pale olive-brown with dark bold streaking, and rump and upper tail-coverts grey-olive to olive-brown. Wings grey-brown, greater and median coverts fringed white and creamy respectively, forming double wing-bar. Side of neck streaked ash-grey, lower cheeks and throat white, merging into warm buff on breast and pale buff on belly and flanks; flanks streaked dark olive-brown. Eye brown, bill black with yellow base to lower mandible, legs red-brown. Female slightly paler than male, cap streaked black-brown and olive-grey, less uniform black, and buff of breast paler. Juvenile like adult female but crown streaked darker brown, supercilium not well defined, and underparts buff-white with dusky streaks on lower cheek, side of breast, and flanks.

**Biological characteristics:** Restricted to upland scrub (especially juniper) on gravelly slopes, alpine pastures, and in rocky gullies above tree-line; avoids densely vegetated regions. Winters at lower altitudes in shrubby growth bordering mountain streams as well as water bodies. Behaviour recalls Dunnock *P. modularis*. Outside breeding season, forms scattered groups. Flight low and whirring. Like Dunnock, feeds on insects and seeds pecked from rocks, snow, or bare ground while moving shuffling below or next to cover of low scrub or bush. Breeding starts June. Probably monogamous. Nest a deep cup in low scrub, made of twigs, leaves, and stems, located in dense shrub like juniper, and lined with moss, lichen, feathers, and hair. Usual clutch 3-5 sub-elliptical smooth and glossy blue eggs, 19.9 × 14.7mm in size. Eggs hatch after about 12 days. Chicks downy and altricial. Fledging period about 12 days. Usually two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A locally fairly common summer visitor to upper shrub zone of Alborz, Taftan, southern Zagros, and Kerman highlands; also recorded in breeding season in Kaleibar Mountains (northern Azarbaijan). An altitudinal migrant, descending in winter to lower elevations on the central plateau and central Fars, occurring also quite commonly in riverine woodland in plains of Khuzestan and occasionally on Persian Gulf coast.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.





## صعوه گلو سیاه *Prunella atrogularis*

### Black-throated Accentor

ترکی: قارا بوغاز داغ بول بولی، کردی: سه‌عوه‌ی مل رهش



**Morphological characteristics:** 13-14.5 cm length and 21-22.5 cm wing-span. A medium-sized accentor closely resembling Radde's Accentor *P. ocularis*, showing similar blackish crown and ear-coverts and distinct cream-buff to white supercilium; but differs by black throat, separated from dark ear-coverts by narrow cream malar stripe and from buff chest by whitish bar below throat. Sexes similar with little seasonal variation. Breeding adult shows bold buff supercilium and fine malar stripe, well visible in contrast with black of head and face. Central crown and nape olive-brown, streaked black; mantle, scapulars, and upper wing-coverts buff-brown with black-brown streaks and tips of greater coverts with small white spots forming broken wing-bar; back and rump buff- to olive-brown. Breast yellow and rest of underparts almost entirely white, spotted olive-brown on flanks and side of belly, appearing streaked. Tail- and flight-feathers dark olive-brown with buff-brown outer fringes. Non-breeding adult spotted black-and-white on feather-tips of chin and throat; supercilium rufous-buff. Juvenile like adult but patch on throat dull grey, black streaks on upperparts more washed-out, and underparts paler buff.

**Biological characteristics:** Breeds in valleys and sand dunes with thorny thickets and scattered trees; avoids dry open regions. Mostly solitary or in pairs, sometimes seen in small flocks. Flight normally low and whirring. Diet largely insects and other arthropods, supplemented by seeds in winter, taken while shuffling on open ground or rock below bush or near cover of scrub, reeds, or tall vegetation.

**Distribution and abundance:** A scarce wintering bird in south Caspian region, eastern, and south-eastern Iran.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۳ تا ۱۴٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۱ تا ۲۲٫۵ سانتی‌متر است. صعوهای متوسط‌جثه و تا حد زیادی شبیه به «صعوه ابروسفید» است ولی به واسطه چانه و گلوی سیاه از آن متمایز می‌شود. نر و ماده همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در دوره جوجه‌آوری نوار ابرویی پهن و نخودی رنگ و نوار گونه‌ای نازک و نامشخص کرم رنگ دارد که در سر و صورت سیاه رنگش به خوبی نمایان است. بخش میانی تارک سر و پس‌گردن زیتونی قهوه‌ای همراه با رگه‌رگه سیاه و روتنه و شانها نخودی قهوه‌ای همراه با نوارهای طولی پهن به رنگ قهوه‌ای مایل به سیاه دیده می‌شود. روی بالها نیز هم‌رنگ روتنه است، شاهپره‌های پرواز زیتونی قهوه‌ای تیره و به واسطه سفیدی نوک پوشپره‌های میانی و بزرگتر روی بالها، دو نوار بالی تقریباً نامشخص تشکیل می‌شود. بخش پایینی روتنه و دمگاه نخودی تا زیتونی قهوه‌ای دیده می‌شود. دم زیتونی قهوه‌ای تیره و حاشیه بیرونی آنها نخودی است. سینه زرد و مابقی زیرتنه تقریباً سفید است و در پهلوها و دو طرف شکم خالهای زیتونی قهوه‌ای دارد که به شکل رگه‌رگه طولی به چشم می‌آید. در خارج از این دوره نوک پرها چانه و گلو سفید و ظاهری لکه‌لکه به رنگ سیاه و سفید به آن می‌دهد. همچنین نوار ابرویی به رنگ نخودی خرمایی دیده می‌شود. پرنده نابالغ شبیه به بالغها است ولی گلو خاکستری مات است و روتنه روشنتر و زیرتنه نخودی روشن دارد.

**ویژگیهای زیستی:** زمستانها در دره‌ها و تپه‌ماهورهایی با بوته‌های خاردار و درختان تنک و پراکنده دیده می‌شود و از نواحی باز و خیلی خشک پرهیز می‌کند. معمولاً به تنهایی یا به صورت جفت و گاهی در دسته‌های کوچک دیده می‌شود. پروازی سریع و در ارتفاع پایین دارد. معمولاً روی زمین بین بوته‌های متراکم، علفها، نی‌ها و حاشیه کانالها و آبراهه‌ها به جستجو و تغذیه از حشرات و بذر گیاهان می‌پردازد.

**پراکنش و فراوانی:** زمستان‌گذران نادر نواحی جنوبی دریای خزر، شرق و جنوب شرقی کشور است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرنده‌گان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





صعوه جنگلی *Prunella modularis*

## Dunnock

ترکی: قایلیخ داغ بول بولی، کردی: سه‌وه‌ی لیژه واران

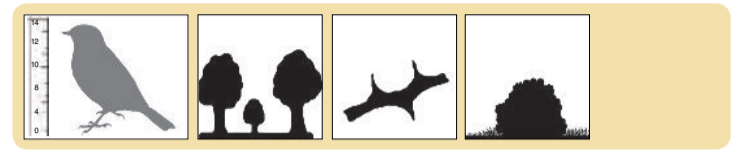


**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۳ تا ۱۴٫۵ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۱۹ تا ۲۱ سانتی‌متر است. صعوه‌ای متوسط‌جثه و تا حدی شبیه به «صعوه کوهی» است ولی به واسطه جثه کوچکتر، روتنه روشنتر و فقدان رگه‌رگه بلوطی در پهلوها از آن متمایز می‌شود. نر و ماده تقریباً همشکل و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری سر، صورت و گردن خاکستری سربی و تارک سر و گوشپه‌های قهوه‌ای رگه‌رگه دارد. روتنه قهوه‌ای پر رنگ همراه با نوارهای طولی پهن قهوه‌ای مایل به سیاه دیده می‌شود. نوک پوشپه‌های بزرگتر روی بالها سفید است و در پرواز به شکل نوار بالی نازکی به چشم می‌آید. چانه، گلو، سینه و بخش جلویی شکم خاکستری سربی، بخش عقبی آن و پوشپه‌های زیر دم سفید مایل به خاکستری همراه با لکه‌های بزرگ قهوه‌ای است و پهلوهای نخودی قهوه‌ای همراه با رگه‌رگه خاکستری نامشخص دارد. چشمها قرمز، منقار مایل به سیاه و پاها قرمز روشن هستند. پرنده ماده بالغ در این دوره شباهت زیادی به نر دارد ولی سر، صورت و گلو کمرنگتر است. پرنده نابالغ تا حد زیادی شبیه به پرنده ماده است ولی اندکی خرمایی‌تر و رنگ خاکستری در سر و صورت دیده نمی‌شود.

**ویژگیهای زیستی:** در درختزارهای باز، خلنگزارها، باغها، پارکها و پرچینها همچنین جنگلهای ارس در ارتفاعات بالا به سر می‌برد و زمستانها در حواشی مناطق انسانی، مزارع و باغات دیده می‌شود. در خارج از دوره جوجه‌آوری پرنده‌ای منزوی است و افراد گسترده‌های خانگی جدا از یکدیگر دارند ولی گاهی در زمان تغذیه در دسته‌های کوچک دیده می‌شوند. پروازی سریع و پر شتاب در ارتفاع پایین دارد. اغلب روی زمین زیر بوته‌ها، بین سرشاخه‌ها، ریشه‌ها و لاشبرگها به جستجو و تغذیه از حشرات و بذر گیاهان می‌پردازد. جوجه‌آوری از اوایل خرداد و با تشکیل قلمرو در حاشیه درختزارها، جنگلهای و باغات آغاز می‌شود. تک همسر و گاهی چند همسر (یک ماده با دو نر یا یک نر با دو تا سه ماده) است و آشیانه‌ای کاسه‌ای از سرشاخه‌ها، ساقه‌ها، برگها، و ریشکهای گیاهان درون بوته‌ها، پرچینها یا روی درختان کوچک بنا می‌کند و دورنش را با خزه، گلستگ، پر و مو می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی سه تا شش تخم نیمه بیضی، صاف، صیقلی، آبی کمرنگ، به ندرت با خالهای مایل به قرمز و به ابعاد ۱۴٫۷ × ۱۹٫۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۳ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۱۱ تا ۱۲ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند و تا حدود ۱۷ روز پس از آن همچنان توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** به طور معمول در جنگلهای ارتفاعات کلیدر در آذربایجان شرقی و به تعداد اندک و به صورت محلی در جنگلهای نواحی خزری جوجه‌آوری می‌کند. همچنین به صورت معمول در نواحی پست جنوب دریای خزر، به تعداد کمتر در دامنه‌های جنوبی البرز و به ندرت در امتداد زاگرس تا استان فارس زمستان‌گذرانی می‌کند. فقط یک گزارش از مشاهده این پرنده در حاشیه رودخانه کارون در استان خوزستان در دست است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.



**Morphological characteristics:** 13-14.5 cm length and 19-21 cm wing-span. A medium-sized accentor, similar to Alpine Accentor *P. collaris*, separated by smaller size, brighter upperparts, and lack of chestnut streaks on flanks. Sexes almost similar with little seasonal variation. Adult breeding male shows lead-grey head, face, and neck, streaked brown on crown and ear-coverts. Upperparts and upperwing dull rufous with dark brown streaks, more uniform on rump and with white tips to greater coverts, latter forming narrow wing-bar. Throat, chin, breast, and upper belly lead-grey, lower belly and under tail-coverts greyish white with brown spots, and flanks buff-brown with ill-defined grey streaking. Eye red, bill blackish, and legs light red. Adult breeding female recalls breeding male but shows paler head, face, and throat. Juvenile like female but slightly more rufous, with no grey on head and face.

**Biological characteristics:** Inhabits scrub and bush on slopes and undergrowth of open forest, orchards, parks, and hedgerows, also in highland juniper forests; in winter, also seen near human habitations and farmlands. Essentially solitary outside breeding season, but sometimes gathering in loose flock when food abundant. Flight normally low and dashing. Feeds on insects and seeds on open ground under cover of scrub or close to it. Breeding starts late May. Territorial, but individual home ranges of both sexes overlap; polyandrous and polygynous, male may mate with several females, female with several males. Nest a cup of twigs, leaves, and roots, lined with hair, moss, and sometimes feathers, hidden inside bush, hedge, or low tree. Usual clutch 4-5, sometimes 3-6, sub-elliptical smooth and glossy light blue eggs, sometimes marked with reddish spots, 19.9×14.7 mm in size. Eggs hatch after 12-13 days. Chicks downy and altricial. Fledging period 11-12 days, independent 14-17 days later.

**Distribution and abundance:** A common breeding bird in forests of Kaleibar Mountains (northern Azarbaijan); scarce and local in Caspian forests. A fairly common winter visitor to the south Caspian lowlands, occurring less commonly on southern slope of Alborz, and sparingly southeast through Zagros to central Fars. Recorded once in Khuzestan along the Karun River.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.





## Erithacus rubecula سینه سرخ

### European Robin

ترکی: دوشی خینالی بول بول، کردی: بووکه سوور، لری: تسول

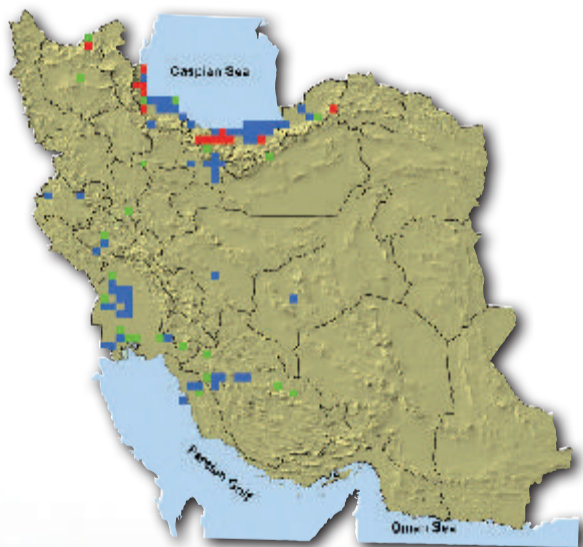


**Morphological characteristics:** 12.5-14 cm length and 20-22 cm wing-span. A small, robust chat, with rather large rounded head and deep chest. Sexes similar with no seasonal variation. Adult olive-brown above and on upperwing, with deep rufous upper tail-coverts and tail, and inconspicuous yellow wing-bar; face and chest diagnostically drenched orange, bordered by ash-grey band from above eye along side of neck to side of breast; underparts white and flanks pale buff. Eye and leg dark brown, bill black with browner base. Juvenile brown above and pale buff below, with profuse pale buff spots on crown, mantle, scapulars, and upper wing-coverts, and dark brown crescents on cheeks, breast, and flanks.

**Biological characteristics:** Favours deciduous, mixed, and coniferous forest, usually on damp sites at border of glades or at forest edge; in winter in scrub and forest in wetlands or along rivers, in hedgerows between fields, and in gardens, vineyards, and orchards, mainly in lowlands. Solitary and strongly territorial for most of year, both sexes also singing in defense of winter territory; territoriality only reduced in severe weather conditions or when moulting. Flight usually low and flitting, with rapid wing-beats, diving to open ground to catch prey and quickly returning to low branch in cover. Feeds on invertebrates, especially arthropods, in winter also on fruits and seeds; searches for beetles and ants by hopping on ground or pouncing from perch. Breeding starts April. Usually monogamous, sometimes polygamous (one male and two females). Nest a bulky structure of leaves and grass, lined with hair and fine plant material, located inside a hole among roots or in bank, tree, or rock. Usual clutch 4-6, sometimes 3-9, sub-elliptical, smooth bluish white eggs, usually densely speckled with pinkish buff to light brown, 19.9x15.4 mm in size. Eggs hatch after 12-15 days. Chicks, downy and altricial, fledge at 10-18 days but are fed by male or both parents for some more days. Usually two clutches laid annually.

**Distribution and abundance:** A fairly common breeding bird in Caspian forests and forests of Kaleibar Mountains (Azarbaijan). A very common winter visitor to the south Caspian region, fairly common in the south slope of Alborz and throughout western Iran south to Khuzestan and central Fars.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۲.۵ تا ۱۴ سانتی متر و گستردگی بالها ۲۰ تا ۲۲ سانتی متر است. پرنده‌ای کوچک‌جثه با سر گرد و به نسبت بزرگ و سینه برجسته است. نر و ماده همشکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ صورت و سینه نارنجی و تارک سر قهوه‌ای زیتونی و در حد فاصل آنها، نوار خاکستری کم‌رنگی دارد که از جلوی پیشانی شروع و در دو طرف گردن تا سینه ادامه می‌یابد. پس گردن، روتنه، روی بالها، دمگاه و دم نیز قهوه‌ای زیتونی است و نوار بالی زرد نامشخصی دارد. زیرتنه سفید و پهلوها نخودی به نظر می‌رسد. چشمها و پاها قهوه‌ای تیره و منقار سیاه و در قاعده قهوه‌ای تر است. پرنده نابالغ کاملاً متفاوت از بالغها است، سر، پس گردن و روتنه قهوه‌ای و پوشیده از خالهای قهوه‌ای و نخودی فراوان است، سینه نخودی همراه با لکه‌های قهوه‌ای و مابقی زیرتنه و زیر بالها نخودی دیده می‌شود.

**ویژگیهای زیستی:** در حاشیه لکه‌های جنگلی، جنگلهای پهن برگ، سوزنی برگ و یا مخلوطی از آنها، پارکها، باغها و پرچینها، جایی که پوشش گیاهی نه چندان متراکم سایه خنکی را فراهم آورد، دیده می‌شود. پرنده‌ای منزوی و به شدت قلمروطلب است و فقط در شرایط آب‌وهوایی سخت و در دوره پرریزی، رفتار قلمروطلبی تا حدی کاهش می‌یابد. در خارج از دوره جوجه‌آوری هر یک از دو جنس قلمروی مجزا دارند و فقط در زمانی که با هم باقی بمانند، از یک قلمرو به طور مشترک دفاع می‌کنند. در ارتفاع کم و با سرعت پرواز می‌کند و با بال‌زدنهایی تند همراه با چرخشها و شیرجه‌های سریع به چابکی در بین پوشش گیاهی انبوه اشکوبهای زیرین جابه‌جا می‌شود. روی زمین به خوبی و با جهشهای کوتاه و بلند و توقفهای پی‌درپی به جستجو و صید بی‌مهرها به ویژه سوسکها و مورچه‌ها می‌پردازد. گاهی نیز از نشیمنگاه خود به سوی طعمه مورد نظرش روی زمین پرواز می‌کند و پس از صید آن دوباره به آن نقطه باز می‌گردد. در زمستان از میوه‌ها و بذرها نیز تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل تا اواخر فروردین و با تشکیل قلمرو در درختزارهای تنک با پوشش زیراشکوب مناسب، باغهای میوه و پرچینها آغاز می‌شود. تک همسر و گاهی چند همسر (یک نر با دو ماده) است و آشیانه‌اش کاسه‌ای به نسبت حجیم از برگهای خشک، علوفه و خزه‌ها است که آن را در حفره‌های موجود در تنه درختان، دیواره‌های پرشیب و عمودی حاشیه پیکره‌های آبی، بین ریشه‌ها، درون بوته‌های متراکم یا روی زمین بنا می‌کند. معمولاً پنج تا شش و گاهی سه تا نه تخم نیمه بیضی، صاف، سفید یا با ته رنگ آبی، با لکه‌ها و خالهایی به رنگ نخودی مایل به صورتی تا قهوه‌ای روشن و به ابعاد ۱۵،۴ × ۱۹،۹ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۲ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۰ تا ۱۸ روز طول می‌کشد و تا چند روز پس از آن همچنان توسط والدین تغذیه و مراقبت می‌شوند. معمولاً دو دسته تخم در هر دوره جوجه‌آوری می‌گذارد.

**پراکنش و فراوانی:** به تعداد فراوان در جنگلهای خزری و جنگلهای ارتفاعات کلیدر در آذربایجان شرقی جوجه‌آوری می‌کند. زمستانها به طور معمول در نواحی پست جنوب دریای خزر، به تعداد کمتر در دامنه‌های جنوبی البرز و در امتداد نواحی غربی کشور تا استانهای خوزستان و فارس زمستان‌گذرانی می‌کند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت‌شده جهانی و ملی قرار ندارد.



## بلبل خالدار *Luscinia luscinia*

### Thrush Nightingale

توکی: خالی بول بول، کردی: بولبولی خالخال، لری: بلبل کوهی



**Morphological characteristics:** 15-17 cm length and 24-26.5 cm wing-span. Very similar in shape and behaviour to Common Nightingale *L. megarhynchos*, differing in drabber and more olive-grey tone to plumage, mottled grey breast, and even louder but more monotonous call. Sexes similar with no seasonal variation. Upperparts, head, and wings of adult usually dark olivaceous grey-brown, with warmer tone only on rufous-tinged upper tail-coverts and dark dull rufous-brown tail; bird thus appears dull-rumped with little contrast between tail and rest of upperparts. Underparts grey-white, with ash-grey spotting and scaling on side of neck and breast. Juvenile like adult but with pale spots on tips of upper wing-coverts and tertials, well visible in contrast with wings and upperparts. Occasional hybrids between the two species occur and these hard to identify.

**Biological characteristics:** Largely confined to scrub of willow and alder on flat damp ground, with an open ground layer covered with dead leaves and patches of algae, herbage, and moss; also found in riverbanks or by stagnant water or river valleys. Not gregarious but may occur in scattered flocks on migration. Flight and other behaviour identical to Common Nightingale but usually shyer, flying low with bursts of wing-beats, sweeping glides, sudden turns, and diving into cover. Feeds mainly on terrestrial arthropods, but on migration and winter also on berries and fruits. Forages for ants and beetles by moving on ground in long hops with frequent pauses or on tree barks or leaves.

**Distribution and abundance:** A fairly common and widespread passage migrant in spring and autumn in northern and western Iran.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۵ تا ۱۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۴ تا ۲۶٫۵ سانتی‌متر است. شباهت بسیار زیادی به «بلبل» دارد ولی به واسطه روتنه پرننگتر و لکه‌های مایل به قهوه‌ای روی سینه و همچنین آواز متفاوتش از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرندۀ بالغ سر، روتنه و بالها زیتونی خاکستری و در تضاد آشکار با دم خرمایی رنگش قابل تشخیص است. زیرتنه سفید چرک و سینه و پهلوها لکه‌های خاکستری مایل به قهوه‌ای دارد. پرندۀ نابالغ شباهت زیادی به بالغها دارد ولی نوک پوشش‌های روی بالها و شاهپرها سومین، دارای خالهای کم‌رنگی هستند که در تضاد آشکاری با رنگ روی بالها و روتنه به چشم می‌آیند. گاهی این دو گونه با هم آمیخته می‌شوند و تفکیک افراد دورگه از آنها تقریباً غیر ممکن است.

**ویژگیهای زیستی:** بیشه‌زارها و درختزارهایی با لاشبرگ فراوان همراه با پوششی از گیاهان علفی بلند، متراکم و لکه‌ای همراه با بوته‌ها و درختچه‌های بلند یا درختان کوتاه را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. همچنین در حاشیۀ رودخانه‌ها یا حواشی آبهای راکد در دره‌های رودخانه‌ای دیده می‌شود. پرندۀ منزوی و نسبت به «بلبل» خجالتی‌تر است و فقط در زمان مهاجرت ممکن است در دسته‌های کوچک دیده شود. پروازی شبیه به «بلبل» و در ارتفاع پایین دارد که با بال‌زدنهای سریع و ناگهانی، بال‌بازروی، چرخش‌های ناگهانی و فرود به درون پوشش گیاهی همراه است. برای تغذیه اغلب بین لاشبرگها، سطح برگها، روی پوست درختان و یا روی زمینهای لخت به جستجو و تغذیه از بی‌مهره‌ها به ویژه سوسکها و مورچه‌ها می‌پردازد. همچنین در اواخر تابستان از انواع میوه‌های سته تغذیه می‌کند.

**پراکنش و فراوانی:** مهاجر عبوری به نسبت معمول و گسترده بهاره و پاییزه شمال و غرب کشور است.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.





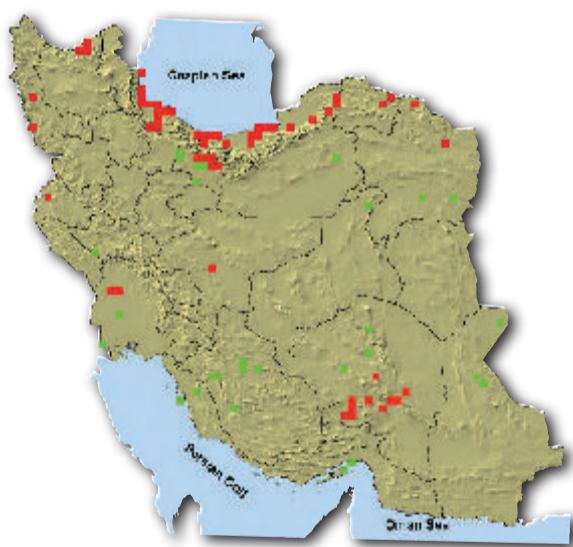


**Morphological characteristics:** 15-16 cm length and 23-26 cm wing-span. A medium-sized, graceful chat, with quite uniform plumage, but most easily found by loud and varied song, as habits shy and skulking. Recalls Thrush Nightingale *L. luscinia*, separated by brighter upperparts, lack of brown spots on breast, and longer first primary. Sexes similar with no seasonal variation. Adult *L. m. africana* dull grey-brown on head and upperparts, brighter rufous-brown on rump and tail; chin and throat white, breast pale buff, and rest of underparts white. Juvenile spotted buff and brown above and with dark brown patch on lower throat, breast, and flanks. Tips of median and greater coverts lightly spotted, forming pale wing-bar. *L. m. golzii* rather bulkier and paler, with relatively longer bill, dusty-grey ear-coverts and upperparts, and grey-buff breast.

**Biological characteristics:** Favours thorny scrub and mixture of rank herbage and bush on moist to fairly dry flats and slopes, with open bottom layer covered with dead leaves, twigs, and patches of moss and weeds; also thickets, dense hedgerows, parks, and large orchards. Solitary, difficult to see but song audible in night and day. Flight flitting and low, with bursts of wing-beats, sweeping glides, sudden turns, and diving into cover; largely terrestrial, hopping on ground with tail and head raised and wings drooping. Feeds on terrestrial invertebrates, but on migration and in winter also on fruits and berries. Breeding starts April. Usually monogamous, sometimes polygamous (one male and two females); strongly territorial. Nest a loose cup of leaves and grass, situated on or near ground in dense scrub or herbage, lined with finer plant material and hair. Usual clutch 4-5, sometimes 3-7, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, pale blue, green, or blue-green, with red-brown spots, 20.8x15.6 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks, downy and altricial, fledge at 11-12 days but fed by parents for some more days.

**Distribution and abundance:** A common summer visitor to northern and western Iran, also occurring in highlands of Kerman. Most populations breeding in Iran belong to *L. m. africana*; birds breeding in the east (Khorasan and possibly Sistan-Baluchestan) belong to *L. m. golzii*. The species is also a widespread passage migrant in the south, southeast, and the northeast.

**Conservation status:** Listed in protected species of Iran and is of conservation values.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۵ تا ۱۶ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۳ تا ۲۶ سانتی‌متر است. بلبلی متوسط‌جثه با بدن به رنگ قهوه‌ای یکدست که با آواز زیبایش مورد علاقه عموم مردم است. شباهت زیادی به «بلبل خالدار» دارد ولی به واسطه روتنه روشنتر، فقدان لکه‌های قهوه‌ای روی سینه و اولین شاهپیر اولیه بلندتر از آن متمایز می‌شود. نر و ماده هم‌شکل و فاقد تغییرات فصلی هستند. پرنده بالغ در زیرگونه *L.m.africana* سر و روتنه یکدست خاکستری قهوه‌ای و دمگاه و دم بلوطی قهوه‌ای دارد. چانه و گلو سفید، سینه نخودی کمرنگ و مابقی زیرتنه سفید است. در پرنده نابالغ روتنه دارای خالهای نخودی و قهوه‌ای است و بخش پایینی گلو، سینه و پهلوها لکه‌هایی به رنگ قهوه‌ای تیره دارد. نوک پوشپره‌های میانی و بزرگتر روی بالها خالهای روشنی دارد که نوارهای بالی کمرنگی روی بالها تشکیل می‌دهند. زیرگونه *L.m.golzii* درشت‌جثه‌تر و کمرنگ‌تر از زیرگونه مذکور است، منقار به نسبت درازتر دارد، گوشپرها و روتنه به رنگ خاکستری خاکی و سینه نخودی خاکستری است.

**ویژگیهای زیستی:** درختزارهای خزان کننده با پوشش زیر اشکوب متراکم از درختچه‌ها و بوته‌های خاردار و لاشبرگ فراوان در سطح زمین، بیشه‌های حاشیه رودخانه‌ها، پرچینه‌های انبوه، پارکها و باغهای بزرگ را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای منزوی است و اغلب صدایش در شب و روز شنیده می‌شود و خودش کمتر دیده می‌شود. پروازی در ارتفاع پایین با بال‌زدنهای سریع و ناگهانی، بال‌بازروی، چرخشهای ناگهانی و فرودهای سریع به درون پوشش گیاهی دارد. با جهشهای کوتاه و بلند در حالی که دم خود را بالا نگه داشته روی زمین راه می‌رود و به جستجو و تغذیه از بی‌مهره‌ها به ویژه سوسکها و مورچه‌ها می‌پردازد. همچنین در اواخر تابستان از انواع میوه‌های سته تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در درختزارهای خزان کننده با زیر اشکوب بوته‌ای و پرچینه‌های انبوه آغاز می‌شود. تک همسر و گاهی چند همسر (یک نر با دو ماده) است و آشیانه‌اش کاسه‌ای سست از لاشبرگها، علوفه خشک و سرشاخه‌های نازک است که آن را بین علوفه سطح زمین، ریشه‌ها، کپه‌های متشکل از شاخه‌های افتاده بر سطح زمین، لاشبرگها و یا در مناطق باز زیر بوته‌ها می‌سازد و درونش را با علوفه و ریشکهای نرم و مقداری مو می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی سه تا هفت تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، آبی کمرنگ، سبز یا آبی مایل به سبز، با خالهای قهوه‌ای مایل به قرمز کمرنگ و به ابعاد ۱۵.۶ × ۲۰.۸ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۱ تا ۱۲ روز طول می‌کشد و تا چند روز پس از آن همچنان توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** تابستان‌گذران معمول نواحی شمالی و غربی کشور و همچنین ارتفاعات استان کرمان است. اغلب جمعیت‌های جوجه‌آور از این پرنده در ایران به زیرگونه *L.m.africana* تعلق دارد که در نیمه غربی کشور گسترش دارند و جمعیت‌های خراسان و احتمالاً استان سیستان و بلوچستان متعلق به زیرگونه *L.m.golzii* هستند. این دو زیرگونه به صورت مهاجر عبوری در نواحی وسیعی از جنوب، جنوب شرقی و شمال شرقی کشور دیده می‌شوند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده ایران قرار دارد و دارای ارزش حفاظتی است.







**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۳ تا ۱۴ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۰ تا ۲۲.۵ سانتی‌متر است. پرندهای زیبا به رنگهای خاکستری قهوه‌ای، آبی و بلوطی با بدن باریک و کشیده و منقار و پاهای دراز است. نر و ماده متفاوت و فقط پرنده نر دارای تغییرات فصلی است. پرنده نر بالغ در دوره جوجه‌آوری لکه آبی زیبایی در چانه، گلو و بخش بالایی سینه دارد که در پایین به دو نوار سیاه و سفید نازک و یک نوار بلوطی پهن منتهی می‌شود و در زیرگونه‌های مختلف تغییراتی نشان می‌دهد. در زیرگونه *L.s.svecica* لکه کوچکتیری به رنگ قرمز بلوطی درون این لکه آبی رنگ دیده می‌شود در حالی که در زیرگونه‌های *L.s.magna* و *L.s.cyanecula* لکه سفید کوچکی در مرکز این لکه آبی به چشم می‌خورد. همچنین در زیرگونه *L.s.volgae* این لکه به رنگ خرمایی با حاشیه سفید و در زیرگونه *L.s.pallidogularis* این لکه مربع شکل و به رنگ خرمایی در زمینه آبی کم‌رنگ دیده می‌شود. نوار ابرویی سفید، روتنه، بالها و دمگاه قهوه‌ای خاکستری و قاعده پرهای دم بلوطی و انتهای آنها قهوه‌ای تیره است. زیرتنه سفید نخودی و پوشه‌های زیر بالها نیز قهوه‌ای خاکی هستند. در خارج از این دوره چانه و بخش بالایی گلو به رنگ سفید نخودی تغییر می‌کند. در پرنده ماده بالغ چانه و گلو سفید است و نوار شاری سیاهی دارد که در ادامه به نوار سینه‌ای نامنظم و سیاه رنگ متصل می‌شود. در پرنده مستتر اثری از رنگ آبی و بلوطی در این نوار سینه‌ای به چشم می‌خورد. پرنده نابالغ روتنه قهوه‌ای تیره و زیرتنه نخودی دارد. همچنین روتنه و سینه از خالهای نخودی تا سفید فراوان پوشیده شده است و پهلوها نیز خالهای دودی دارند.

**ویژگیهای زیستی:** در دشتهای سیلابی، سواحل رودخانه‌ها و دریاچه‌ها، حاشیه جنگلها و بوته‌زارهای مترکم موجود در تپه‌ها و کوهپایه‌ها دیده می‌شود. پروازی در ارتفاع پایین و نزدیک به سطح زمین با بال‌زدنهای سریع دارد که به بال‌بازروی برای فرود در پای پوشش گیاهی ختم می‌شود. با دویدن و جهشهای کوتاه و بلند و توقف‌های بی‌درپی روی زمین یا بین پوشش گیاهی انبوه به جستجو و تغذیه از بی‌مهره‌ها همچنن میوه و بذر گیاهان می‌پردازد. گاهی نیز حشرات در حال پرواز را صید می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در مرغزارها و چمنزارهای مرطوب با پوشش بوته‌ای کوتاه آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌ای کاسه‌ای از علوفه خشک، ریشکها و خره‌ها روی زمین یا درون بوته‌های مترکم بنا می‌کند و درونش را با الیاف گیاهی نرم، مو و به ندرت پر می‌پوشاند. معمولاً پنج تا هفت و گاهی نه تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، سبز کم‌رنگ، سبز مایل به آبی یا آبی، با خالها و لکه‌هایی به رنگ قهوه‌ای مایل به قرمز و به ابعاد ۱۴،۱ × ۱۸،۸ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۴ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها در حدود ۱۴ روز طول می‌کشد و تا چند روز پس از آن همچنان توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** زیرگونه *L.s.magna* به صورت محلی و کمیاب در ارتفاعات البرز جوجه‌آوری می‌کند. حضور این پرنده در فصول بهار و تابستان در برخی نواحی شمال شرقی کشور نظیر حواشی دریاچه بزنگان، منطقه حفاظت شده گلول و سرانی و اطراف سرخس گزارش شده و احتمال دارد که در این مناطق نیز جوجه‌آوری کند. این زیرگونه و سایر زیرگونه‌ها از جمله *L.s.pallidogularis* در زمان مهاجرت در اغلب مناطق کشور از جمله نواحی زاگرس دیده می‌شوند و به صورت معمول در اطراف تالابهای استانه‌های خوزستان، فارس و هرمزگان و به تعداد کمتر در جنوب خزر و همچنین استانه‌های تهران و کرمانشاه زمستان‌گذرانی دارند.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

## گلو آبی *Luscinia svecica*

### Bluethroat

ترکی: گنوی بوغاز، کردی: گه رووشینه



**Morphological characteristics:** 13-14 cm length and 20-22.5 cm wingspan. A small chat, with erect carriage and characteristic cocking tail, plumage grey-brown, blue, and chestnut, and bill and legs long. Sexes dissimilar, male with seasonal variation. At all ages, upperparts and wings dark grey-brown, tail rufous with brown central pair and broad black tip, distinct white supercilium bordered by black line above and through eye, and with black bar across breast. Breeding male has blue lower cheek, chin, and breast, bordered by black bar across upper breast and by red bar across lower breast; remaining underparts white with buff tinge on flanks. Much variation in colour of throat, varying between sub-species: *magna* and *cyanecula* with white spot on deep blue throat, *svecica* with red spot on deep blue throat, *volgae* with rufous spot with white border on rather deep blue throat, and *pallidogularis* with square rufous central spot on pale blue throat. Adult female shows white chin and throat, marked with bold black malar stripe continued in black bar across breast, older birds have some blue mottling in black of malar stripe and on bar of breast. Juvenile black-brown on upperparts and buff on underparts; upperparts and breast densely spotted buff to white and flanks spotted sooty grey.

**Biological characteristics:** Favours damp marshland where reeds and low bush are alternated by patches of short grass, flat rotten vegetation and bare ground, in Iran entirely restricted to such habitat at high altitude in alpine grassland at sites where tall herbs and bush grow along brooks. Flight free but generally close to ground, flitting and gliding from bush to bush. Feeds on ground, hopping around or with quick sweep from low branch or reed, preying on terrestrial invertebrates, mostly insects; in autumn, also some seeds and fruits taken. Breeding starts early May. Monogamous and territorial. Nest a cup of grass, leaves, and moss, on ground among dense vegetation or below bush, lined with fine roots and hair. Usual clutch 5-7, sometimes 9, sub-elliptical, smooth and slightly glossy eggs, pale green, pale blue, or blue-green, finely marked red-brown, 18.8×14.1 mm in size. Eggs hatch after 14-15 days. Chicks, downy and altricial, fledge after 14 days, still cared for by parents for a few more days.

**Distribution and abundance:** Sub-species *magna* is a scarce and local breeding bird at high altitude in Alborz mountains, and may also breed near Bazangan Lake, in Golool and Sarani Protected Area, and near Sarakhs in northern Khorasan. This form and other sub-species, including *pallidogularis*, occur throughout Iran including Zagros region as passage migrants, and are fairly common winter visitors to wetlands of Khuzestan, Fars, Bushehr, and Hormozgan, and in smaller numbers to wetlands in the southeast Caspian region, Tehran area, and Kermanshah.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.

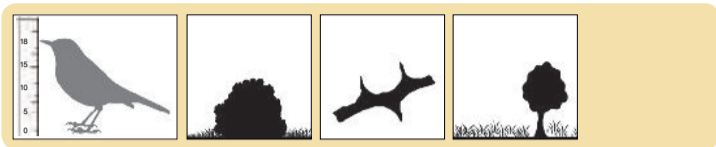




## سینه سرخ ایرانی *Irania gutturalis*

### White-throated Robin

ترکی: سیره بول بول، کردی: بووکه سووری ئیرانی، لری: کُرکُرکُن



**Morphological characteristics:** 16.5-18 cm length and 27-30 cm wing-span. Close in size and shape to Common Nightingale *Luscinia megarhynchos*, but with slightly longer wings and tail. Sexes dissimilar with little seasonal variation. In adult male, crown, nape, ear-coverts, upperparts, upper wing-coverts, and fringes of tertials and secondaries blue- to lead-grey (depending on angle of light), duller when worn; flight-feathers grey-black; rump and upper tail-coverts grey-black, merging into black on tail. Side of head shows striking pattern of narrow white to grey-white supercilium, black lore, fore-cheeks, and side of neck, and narrow pure white chin and throat. Remaining underparts and underwing bright rufous, merging into white on vent and under tail-coverts. In adult female, head and upperparts brown-grey; underparts basically buff-white but washed rufous on lower breast and flanks; some birds show cream-white lower breast and flanks. In juvenile, ground colour much as adult female but with small buff spots on crown and cheeks and larger buff to cream-white spots on back, rump, and upper wing-coverts.

**Biological characteristics:** Favours stony or boulder-strewn slopes and gullies covered with fairly dense scrub or stunted deciduous or coniferous trees like *Quercus*, *Berberis*, *Pinus*, and *Juniperus*. Generally solitary. Flight free and light, low above ground, maneuvering speedily between bushes due to relatively long wings and tail. Feeds largely on insects, found on ground among fallen leaves below bush or taken from leaves or branches; in autumn and winter, also berries and fruits taken. Breeding starts late April. Monogamous and territorial. Nest a cup of grasses, twigs, and bark, low in dense bush or tree, lined with down, hair, feathers, and wool. Usual clutch 4-5 sub-elliptical, smooth and slightly glossy greenish blue eggs, marked with yellowish or rufous-brown specks, 21.2×15.5 mm in size. Eggs hatch after 13-15 days. Chicks, downy and altricial, leave nest at 12 days, cared for and fed by parents for 15 more days.

**Distribution and abundance:** A locally common summer visitor to arid scrubby slopes in Alborz, Kopet Dagh, Zagros, and Kerman highlands. Surprisingly scarce on passage outside breeding areas; a few records at oases in the central deserts and on Persian Gulf coast.

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.



**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۶.۵ تا ۱۸ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۷ تا ۳۰ سانتی‌متر است. از نظر اندازه و ساختار بدن شبیه به «بلبل» است ولی بالها و دم بلندتری دارد. نر و ماده متفاوت و دارای اندک تغییرات فصلی هستند. در پرنده نر بالغ تارک سر، پس گردن و گوشپرها خاکستری مایل به آبی است. گونه‌های سیاه و نوار ابرویی و گلوی سفیدی دارد. روتنه و پوشپه‌های روی بالها خاکستری مایل به آبی، شاهپه‌های پرواز، دمگاه و پوشپه‌های روی دم خاکستری مایل به سیاه و دم یکدست سیاه دیده می‌شود. سینه و زیرتنه خرمایی روشن و پوشپه‌های شکم و زیر دم سفید است. در پرنده ماده بالغ سر و روتنه قهوه‌ای خاکستری، سینه و شکم سفید نخودی و در ناحیه پهلوها نارنجی است (در برخی ماده‌ها سینه هم نارنجی است). پرنده نابالغ تا حدی شبیه به ماده‌های بالغ است ولی خاله‌های نخودی رنگ کوچکی در تارک سر و گونه‌ها و خاله‌های بزرگتری به همین رنگ در روتنه، دمگاه و پوشپه‌های روی بالها دارد.

**ویژگیهای زیستی:** جنگلهای سرو کوهی، جنگلهای بلوط، بوته‌زارهای باز یا به نسبت متراکم واقع در دامنه‌های صخره‌ای و خشک و آبکنده‌های دارای پوشش درختچه‌ای را به عنوان زیستگاه برمی‌گزیند. پرنده‌ای خجالتی است و اغلب به تنهایی و به دور از انظار دیده می‌شود. پروازی مستقیم و در ارتفاع کم دارد و به واسطه بالها و دم بلندش با سرعت بین بوته‌ها پرواز و مانور می‌کند. همچنین به خوبی روی زمین می‌دود و جست‌وخیز می‌کند. بیشتر از حشرات تغذیه می‌کند و طعمه خود را روی زمین، برگها، بوته‌ها و درختان جستجو می‌کند. جوجه‌آوری از اوایل اردیبهشت و با تشکیل قلمرو در شیب‌های سنگی با بوته‌های پراکنده آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای از علوفه خشک، سرشاخه‌های کوچک و الیاف نرم پوست درختان است که آن را روی بوته‌ها یا درختچه‌ها و درختان کوتاه بنا می‌کند و با مو و الیاف نرم گیاهی می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، آبی مایل به سبز، با خاله‌های مایل به زرد یا قهوه‌ای خرمایی و به ابعاد ۱۵.۵ × ۲۱.۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۵ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند، در حدود ۱۲ روزگی آشیانه را ترک می‌کنند ولی تا حدود ۱۵ روز پس از آن همچنان توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** به صورت معمول در درختزارهای تنک البرز، زاگرس و ارتفاعات کپه‌داغ و ارتفاعات استان کرمان تابستان‌گذرانی می‌کند. همچنین به ندرت در زمان مهاجرت در واحه‌های بیابانه‌های مرکزی و سواحل خلیج فارس دیده می‌شود.

**وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.







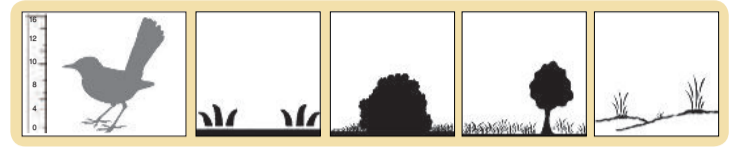
**ویژگیهای ظاهری:** طول بدن ۱۵ تا ۱۷ سانتی‌متر و گستردگی بالها ۲۲ تا ۲۷ سانتی‌متر است. پرنده‌ای متوسط‌جثه با بدن باریک و کشیده است که به واسطه منقار قوی، پاهای دراز و دم بلند و چتری شکل زیبایش به آسانی قابل تشخیص است. نر و ماده هم‌شکل (نر اندکی بزرگتر) و فاقد تغییرات فصلی هستند. در پرنده بالغ سر و روتنه خاکستری قهوه‌ای و زیرتنه خاکی رنگ است. نوار ابرویی سفید و نوار چشمی تیره دارد. دمگاه، پوشش‌های روی دم و دم بلندش بلوطی است و هنگام پرواز خاله‌های سیاه و سفیدی در انتهای دم به چشم می‌آید. پرنده نابالغ شباهت زیادی به بالغها دارد ولی روتنه روشنتر است، گلو، سینه و پهلوها لکه‌های خاکی یا زیتونی دارد و خاله‌های سیاه و سفید در انتهای دم کم‌رنگتر است.

**ویژگیهای زیستی:** دشتهای خشک و به نسبت باز با بوته‌های متراکم، استپهای حاشیه کویر همچنین حواشی مناطق انسان ساخت نظیر پارکها، باغها و پرچینها را ترجیح می‌دهد و از کوهستانها و اراضی بایر دوری می‌کند. در خارج از دوره جوجه‌آوری در گروههای خانوادگی به دور هم جمع می‌شوند و مهاجرت می‌کنند. به طور مداوم روی زمین و بین بوته‌ها جست‌وخیزهای سریع می‌کند و در حالی که دم خود را در جهت عمودی تکان می‌دهد، به جستجو و تغذیه از حشرات و کرمها می‌پردازد. گاهی نیز از میوه‌ها تغذیه می‌کند. جوجه‌آوری از اواسط اردیبهشت تا اوایل خرداد و با تشکیل قلمرو در بوته‌زارهای خشک، کشتزارهایی با پوشش بلند، باغها، زیتون‌زارها و تاکستانها آغاز می‌شود. تک همسر است و آشیانه‌اش کاسه‌ای نامرتب و در ابعاد متفاوت از علوفه خشک، سرشاخه‌ها و سایر الیاف گیاهی است که آن را درون بوته‌ها یا روی درختچه‌ها و درختانی با ارتفاع کم، پرچینها، چپرها و حتی روی زمین بین ریشه‌های درختان می‌سازد و درونش را با علوفه نرم، ریشکها، مو پشم و پر می‌پوشاند. معمولاً چهار تا پنج و گاهی دو تا سه تخم نیمه بیضی، صاف، تا حدی صیقلی، به رنگ سفید یا مایل به سبز یا مایل به آبی، با خطوط، خاله‌ها و لکه‌هایی نامنظم به رنگ قهوه‌ای نخودی و یا خاکستری قهوه‌ای و به ابعاد ۱۶,۲ × ۲۲,۲ میلی‌متر می‌گذارد. تفریح تخمها ۱۳ تا ۱۴ روز به طول می‌انجامد. جوجه‌ها در بدو تولد پوشیده از کرک، ناتوان و برای تغذیه وابسته به والدین هستند. پرورش جوجه‌ها ۱۲ تا ۱۳ روز طول می‌کشد ولی تا حدود ۲۰ روز پس از آن همچنان توسط والدین مراقبت و تغذیه می‌شوند.

**پراکنش و فراوانی:** به گستردگی در اغلب مناطق کشور به استثنای کوهستانهای مرتفع، نواحی بیابانی و کویری و نواحی پست سواحل جنوبی دریای خزر تابستان‌گذرانی می‌کند، اگرچه به طور معمول در تپه‌های شنی ساحلی در میانکاله و اطراف بندر انزلی نیز دیده می‌شود. **وضعیت حفاظت:** در فهرست پرندگان حمایت شده جهانی و ملی قرار ندارد.

## دم چتری *Cercotrichas galactotes* Rufous-tailed Scrub-Robin (Rufous Bush Chat)

توکی: خالی قویروق، کردی: زره بولبول



**Morphological characteristics:** 15-17 cm length and 22-27 cm wing-span. A medium-sized warbler-like chat with narrow elongated body, strong bill, long legs, and long fan-shaped tail. Sexes similar (male slightly larger) with no seasonal variation. Adult bird with grey-brown head, upperparts, and wing, contrasting sharply with bright rufous rump and tail; with distinct white supercilium, dark eye-stripe, and white underparts washed grey on breast and flanks. Tail bright rufous with broad white feather-tips, sub-terminally bordered by black bar, contrasting with white under tail-coverts. Juvenile like adult but lighter above, with throat, breast, and flanks spotted sandy or olive; tail-feathers narrower with reduced black-and-white pattern.

**Biological characteristics:** Inhabits palm groves, gardens, almond orchards, hedges, vineyards, and patches of tamarisks, oleander, and other scrub at fringe of fields, roads, ditches, rivers, and irrigation canals; avoids mountainous areas and arid fields. Territorial and generally solitary or in small family groups, but sometimes in larger groups on migration. Feeds with quick hops on insects and worms on ground and among bushes while moving tail vertically. Occasionally feeds on fruits. Breeding starts May. Monogamous. Nest an untidy bowl of dried grass, twigs, roots, and snake-skin, lined with soft plant material, fur, and small feathers, built near trunk in bush or low tree, on fence, in hedges or even on ground among old roots of trees. Usual clutch 4-5, sometimes 2-3, smooth, glossy, semi-oval green- or blue-white eggs with buff or grey-brown spots, lines, and irregular marks, 22.2×16.2 mm in size. Eggs hatch after 13-14 days. Chicks downy and altricial, fledging after 12-13 days, but fed by both parents for another 20 days.

**Distribution and abundance:** A very common and widespread summer visitor, absent only from high mountains, pure desert, and humid Caspian lowlands although common in the coastal dunes at Miankaleh Peninsula (Mazandaran) and near Bandar Anzali (Gilan).

**Conservation status:** This bird is not listed in the global or national protected species.

